

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

VI. ÉVFOLYAM.

1891. november 25.

IX. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

A tanítóképző-intézeti magyar nyelvtanítás.*)

A tanítóképző-intézeti nevelő-oktatás eszközei között akár hazafias czélját, akár szaktudományi terjedelmét és fontosságát tekintve egyik tantárgy sem mérkőzhetik a magyar nyelvtanítással, mint a képzés legmélyrehatóbb s legáltalánosabb eredményű részletével. Az ennek terén szerzett gyakorlati és elméleti képesség s biztos tudás vezeteti növendékeinket a többi szakismeret elsajátításában s teszi könnyűvé, esetleg megnehezíti azokkal szemben neki mint magyar tanulóinak helyzetét; mert ebbeli összehangzó ismeretei képezik alapját ama gyors vagy lassú haladhatásnak, melyet a többi elméleti tantárgyban való továbbképzésben tapasztalni kénytelen.

A tanítóképző növendéknek nemcsak mint későbbi magyar állampolgárnak, hanem legfőképpen mint leendő magyar néptanítónak kell a tanterv követeléseit szerint elsajátítani a magyar nyelvet, mint gyakorlati eszközt és mint tudományt. A nyelvet szóban és írásban, a nyelvtudományt egyszerűbb és magasabb kifejlésében, öntudatos alkalmazásában s az irodalmat történelmi gyarapodásában, haladásában s mai virágzásában tudni és ismerni: első óhajta, mint egy tervszerűen s a gyakorlati hivatalos és társadalmi élet szükségeinek szem előtt tartásával kiképzett tanítóval szemben felállíthatunk.

Erre törekedtek tanítóképzőink fennállásuk óta s mégis akár a kibocsátott tanítók ebbeli ismeretei, akár az azok által vezetett népközpontok magyar nyelvi oktatás megfelelt-e valódi végcéljának? . . . Nem. Fiaatal tanítóink — a gyakorlati követeléseket illetőleg épp oly

*) Felhívjuk tisztelt olvasóink figyelmét e szorgalommal kidolgozott cikkekre, a mely a magyar nyelv és irodalom tanításának részleteit behatóan tárgyalja, egyúttal kérjük a t. szaktanárokat, szóljanak ez ügyhöz. A magyar nyelv és irodalom tanítása eddig is egyik legfontosabb tárgy volt a tanítóképző oktatásnak, fontosságban és terjedelemben még nyer az által, hogy a közgyűlés határozata és a kiküldött albizottság munkálata értelmében a magyar nyelv és irodalom óráinak száma valószínűleg jelentékenyen szaporíttatni fog. Alaposan megvitatandók azon szempontok, a melyek ezen tárgy tanításánál szem előtt tartandók; mely részekre fordítandó a főgond; milyen legyen a részek elosztása és kidolgozása a négy évfolyamon keresztül? Helyese-e a mai felosztás és módszer, vagy azon változtatni kell? Reméljük, szaktanáraink lelkesedve fognak munkálni azon, hogy ezen elsőrangú tárgy minden részlete szabatosan és tanítóképző oktatásunk természetének megfelelőleg lesz a tanterv és a későbbi útmutatások számára megállapítható. Szerk.

hiányos ismereteket vittek magukkal iskolájukba, a mily gyenge, kapkodó határozatlan volt legtöbbször nyelvitanítása s annak kétes sikere. Valóban sajtószerű, minden felsőbb iskola a maga elődjének leginkább anyanyelvi tanításával nincs megelégedve; a népiskolát korholja a polgári és középiskola s e kettőt a tanítóképzőintézet. Igen, mert mi még az alaki s nem pedig a tárgyi képzésre fektetjük a főszúlyt s előttünk még mindig többet ér egy nyelvtani szabály pontos tudása, mint néhány egyszerű gondolat helyes kifejezése és leírása. Mi tanítóképző tanárok még abban a különös szerencsében is részesülünk, hogy növendégeinket különböző intézetekből nyerjük s így a sokféle rendszer miatt nemhogy egyikre sem támaszkodhatunk, hanem a hány annyi szétágazó s különféle formájú tudást kell egymással egy közös útra terelnünk, s míg az ellentéteket elsimítjuk, addig el kell mulasztanunk a tervezett alkotmány fölépítését. Pedig a mi intézetünk a jövőbeli tanító utolsó stációja; sőt később még annak utánpótlására sincs időnk, mit a tanítóképző előbbi éveiben elmulasztottunk. Magyar nyelvi oktatásunkat az idő rövidsége miatt a kapkodás és sietés —, az eszközök, alkalmas megfelelő tankönyvek hiánya miatt pedig kétes siker jellemzi: igyekszünk úgy, hogy a tanterv — s nem az élet kívánatainak eleget tenni; legtöbbször csak jószándékú utasításokat adhatunk, a jövő Isten dolga. De hát éppen a vizsás állapotok megszüntetése van napirenden a tantervjavaslatok mai időszakában s ez ad egyik-másik szaktanárnak ösztönt az ügy tisztázására.

Előre kimondván, hogy mai magyar nyelvi oktatásunk sem nem elég gyakorlati, sem nem elég sikeres, hanem inkább elméleti és terméketlen, továbbá, hogy a kiszabott anyagból absolute nem engedhetünk, mert ez legkevesebb, mi egy néptanító utavalóját képezheti: hogy a felvett tananyag helyes feldolgozása mellett növendégeink verévé válhassék s tulajdonává lehessen, szükségünk van a heti órák szaporítására s oly tankönyvekre, melyekből nem hiányzanak éppen azon nélkülözhetetlen részletek, melyek növendégeinknek éppen mint leendő népiskolai tanítóknak oly kiváló fontosságúak, s melyekről innen-onnan összeszedett, kölesön kért kézikönyveink oly bőlesen hallgatnak.

Lássuk, mi a tanítóképző-intézeti magyar nyelvi és irodalmi tanítás tárgya, s mik lehetnek azon módok és eszközök, melyekkel tanításunk végeztéljéig elérhetjük vagy legalább megközelíthetjük. Azonban egy percze se feledjük, hogy a képzőintézeti növendékben a jövő nemzedékek nyelvitanítoját kell tekintenünk, kinek szakképzettségétől vagy gyarlóságától függ majd ezrek tudása vagy tudatlansága; így hát a magyar nyelvnek különösen gyakorlati részéből nem kívánhatunk tőle elég sokat.

Az összes négy évfolyam eredményének alapja az I. osztály tananyagában van letéve, mert az olvasás, beszéd, helyesírás s nyelvtan terén szerzett ismeret azon bázis, a melyre a következő évfolyamokban építhetünk s éppen azért, ha ez ismeret bármely részlete hiányos, a következő években oly talajra építünk, mely az épületet nem bírván meg, az a IV. évfolyam végén bizonyosan összedül. Ha egyelőre nem is tekintünk arra, hogy a népiskolai magyar nyelvi oktatás legfőbb részét

az I. osztály tanyanyaga képezi, tehát növendékünk majdan, mint tanító, ezt a részt érvényesítheti legjobban: csak azt vegyük figyelembe, hogy írásművek készítéséről nem beszélhetünk annak, ki a nyelv belső szerkezetével tisztában nincs, vagy hogyan értessük meg a költői műfajokat azzal, ki gondolkozni nem tud, s mily alapon beszélünk a nyelvújításról vagy Berzsenyi ódairól, kinek még mindig a helyesírásbeli járatlanság miatt izzad a homloka? Már pedig az elhibázott vagy lelkiismeretesen föl nem használt első év után folytonos ismétlő magyarázatokat nem tarthatunk, mert minden osztálynak úgy ki van mérve a dolga, hogy abból az előbbi évek mulasztásaért semmit el nem hagyhatunk. Szóval a karavánnak haladnia kell, akár van kellő útravalója, akár nincs. Hogy aztán sok, — az I. osztályban csekély szorgalmú vagy lelkiismeretes növendék mily kínokat áll ki a felsőbb osztályokban előbbi mulasztásaiért, s mily haragos szemekkel tekint tanárára, ki az olvasás helytelenségére figyelmezteti vagy helyesírási kérdéseket merészel vele megértetni: azt hiszem, minden kollegám tapasztalatból tudja. Én tehát az I. osztály ismereteit tartom a tanítóképző-intézeti magyar nyelvtanítás legfontosabb részének. Ez a szakoktatás alaki része, itt tanulja meg a növendék: hogyan kell beszélni, írni; a későbbi osztályokban pedig azt, hogy mit olvasson, írjon.

Az alábbiakban szövegek tárgyunk főbb részleteiről, azok feldolgozásáról, tankönyveinkről s a szükségesnek gondolt óraszámról. Minden osztálynál idézem a tanterv szavait s azokhoz fűzöm véleményemet.

I. osztály „a) Olvasás. A gépies, értelmes és szép olvasás gyakorlása. A nemzeti ősmondák, honismertető leírások, természeti képek, élet- és neveléstani népszerű fejtegetések, elbeszélő és leíró költemények. Az olvasmányok tartalmi és nyelvtani fejtegetései.“

Növendékeinket tanítsuk meg a gépies, értelmes és szép olvasásra s egyúttal — természetesen — ismertessük meg azon módokkal és eszközökkel, melyeknek segítségével a nevezett czélt elérjük s jövőben tanítványainkkal is elérhetik.

Ez mind igen szép és helyes, de lelkiismeretes törekvés mellett is hogyan tudjunk czélt érni? Hol vannak az egyes olvasásnemek szabályai megírva? Hallom a feleletet: a módszertanban. Igen, de az I. osztály növendékei módszertant nem tanulnak s a többi osztályban sem a magyar nyelv tanára tanítván, hogyan tudja az ott található keveset is hasznosítani? Sehogy. A nyelvi órán olvas úgy, a mint tud, a módszertanból feleli akkor, mikor tárgyalják a kérdést s azzal vége. Vagy a nyelvtan tanára arra legyen kárhóztatva, hogy négy év alatt minden órán utasításokat adjon? Az nem helyes; már pedig ma így vagyunk. Óránként beszélünk mindenféle olvasásról, de rendszeres, kimerítő utasításokat nem nyer a növendék; még azt sem tudja: mi az olvasás, mit miért és hogyan kell olvasni? Ezért van, hogy négy éven át mindig gyötörjük a gépies stb. olvasás magyarázatával; de azért, mikor végez, még sem tudja, mily módon tanítsa meg tanítványait értelmesen olvasni. Azt igen jól tudjuk, hogy növendékeinktől — mert privát szorgalomra nem nagyon számíthatunk — mást nem kívánha-

tunk, mint a mi kézikönyvekből leczkére föl van hagyva. Ha tehát azt akarjuk, hogy az olvasás fokozatain öntudatosan átmenjünk s azokba őket begyakaroltassuk: okvetlenül szükséges, hogy a mi speciális nyelvtanunkban kellőképpen legyen tárgyalva az olvasás, annak szabályai, a figyelemre méltó szempontok. Csak így nyer alkalmat növendékünk e tárgyról bőven olvasni, gondolkozni s magára alkalmazni. A tanár szóbeli utasítása: a elröppenő hang, melyet a növendék csak az órán tart eszében s a következő órán kezdhetjük újra. Nézetem az, hogy valahonnan meg kell tanítani az olvasás törvényeit. Könyvben kellene azt oly bőséggel tárgyalni, hogy abból ne csak mint tanuló okuljon, hanem később mint tanító is hasznát vegye. Mert nem oly egyszerű dolog e kérdés tárgyalása, mint első tekintetre látszik. Sokat lehetne írni az olvasásról, ha tárgyunkat kimeríteni akarnók. Én — mint más okvetlenül szükséges esetben is — jegyzetek készítésével segíték magamon és növendékeimen. Mások nézeteit is figyelembe véve utasításokat dolgoztam ki az olvasásról s azokat az első osztályos növendékekkel leíratom s megtanúltatom. Utasításaim főbb pontjai, melyekről szólok: az olvasás fontossága és haszna, az olvasás főeszköze: a hang (mély, közép, magas), a lélekzés, testtartás, a szó- és mondatok hangoztatása, hangos és néma-, gépies, értelmes és szépolvasás, a hang változása az írás- és hangulatjelek s az érzelmek különbözőzése szerint, a próza és vers olvasása, a hasznos olvasás. Különösen hangsúlyozva van többek közt a versolvasás módja. Ki van fejtve, hogy a versekben is az értelmet tüntetjük fel oly hangsúlyozással s szünettartással, mint a prózai műveknél. Ugyanis nem szabad a sorok végén megállni, illetőleg a hanggal leszállni, ha ott pont nincs, valamint a verssorok összecsengését feltűnően éreztetni. A költeményekből is mondatokat olvasunk, nem pedig értelmetlen sorokat. Ha írásjel nincs a verssor végén, azt rögtön, szünettartás nélkül kell a következővel összekötni, ha pedig írás- vagy hangulatjel van, annak itt is éppen oly értéke, jelentése van, mint a prózában s úgy kell hozzá alkalmazkodni, mint ott.

Kár tehát, hogy oly kézikönyvünk nincs, mely mellékesen e kérdéssel is foglalkoznék, mert sokkal több eredményt érhetnénk el s vége lenne ama szégyenteljes állapotnak, hogy növendékeink 60—80%-a közönséges értelemben nemcsak szépen, de jól se tud olvasni, beszélni vagy épen szavalni. Hogyan kívánhatjuk aztán tőlük, mint tanítóktól, hogy olyat tanítsanak, mihez nem értenek? Különben megjegyzem, hogy az I. osztályban teljesen elégségesnek tartom a hangsúlyos, értelmes olvasás elsajátítását, tekintettel azon olvasmányok egyszerűségére, melyeket az első évben tárgyalhatunk. Ha ennyit biztosan elértünk, majd haladhatunk könnyen tovább a szép olvasásig a II., III. osztályban.

Kötelességünk továbbá az olvasmányokat tartalmi és nyelvtani tekintetben tárgyalni. Tesszük is hűségesen. Elmondjuk s el is mondatjuk az olvasmány tárgyát s megmagyarázzuk minden ízében. Ennél nincs baj, de a tárgyi mellett ott settenkedik a nyelvtani elemzés. Itt a bökkenő, mert legtöbb növendék tud beszélni a nyelvtani alakokról, de azokat fölismerni, neki kegyetlen munka. Mert, hogy elemezni

nem tudnak tanítványaink, bizonyos. Ennek pedig egyik oka, hogy ott-hon nem gyakorolják magukat az elemzésben, mert nincs hozzá vezérfonaluk. Nyelvtanaink e tekintetben szűk szavúak s nem utasítják a tanítványt, hogy mily sorrendet kövessen az elemzésben, mily kérdésre felel meg egyik-másik mondat- és beszédrész, miről (jelentés, kötőszó stb.) lehet felismerni a mellékmondatot, mellérendelt mondatok szakaszait, s nem adnak elemzési példákat. Ennek tulajdonítom, hogy az elemzés mai eljárásunk szerint nagy fáradtsággal jár tanárra és tanulóra egyaránt s az eredmény csekély. Ha azonban a növendék a szóbeli tanácson kívül a könyvben részletes utasításokat találna, könnyebben és hamarabb ráadná fejét a magán próbálgatásra.

A mondatnak helyes elemzésénél kedvező alkalom nyílik az eltárgyalt nyelvtények ismétlésére csak azért is, hogy azok annál mélyebben bevésődjenek az emlékezetbe. Nálam minden órára föl van hagyva az eltanult nyelvtani rész, mert ellenkező esetben elemezni lehetetlenség. Az I. osztály tananyaga ugyanis szerves egészet képez és minden órán tudni, ismerni kell a mondat- és beszédrészeket, azoknak eltanult használatát, származását, ragozását, mert ez adja meg a folytonos gyakorlás alapját. Már pedig, ha a nyelvtani rész s az ezzel összekötött olvasás csak tanultatnak, de jól be nem gyakoroltatnak, testté, vérré nem válnak: az első év elveszettnek mondható.

Az elemzésre vonatkozólag is leíratom növendékeimmel azt, mi haladásukat, önképzésüket megkönnyítheti. Mutatóul álljon itt az alárendelt mondatok elemzése. Ennél a következő kérdésekre felelünk: *a)* Alakjára nézve milyen mondat? *b)* Melyik az első, melyik a másik mondat? *c)* Milyen viszonyban áll a két mondat egymással? *d)* Melyik a fő-, melyik a mellékmondat? *e)* Jelentésére nézve milyen mellékmondat? *f)* Hogyan bizonyítjuk be? *g)* Helyzetére nézve milyen mellékmondat? *h)* Mily mondatrészek vannak az egyikben és másikban? *i)* Mily beszédrészek, szófajok, vannak a két mondatban.

A növendéknek ezen már megállapított kérdésekre felelve kell a mondatokat elemezni úgy, mint a jegyzetben e kérdéseket követő s részletesen kidolgozott példáról láthatják.

„*b.)* A szóbeli előadás gyakorlása végett versek és prózai darabok gondos betanulása és elszavalása; úgy szintén gyakorlása az olvasmányok tartalmának rögtönzött elmondásában.“

A ki értelemmel olvas, megszerezte az alapot arra, hogy jól és helyesen beszélni tudjon. A beszélő-képesség kiművelésének alapját az olvasásban szerzett gyakorlottság képezi. A nyelvtanban és olvasás közben megismerkedünk a szók és mondatok szerkezetével, alakulásával, változásaival, azok hangsúlyozásával, kiejtésével s a gondolatok összekapcsolásával. Ezen ismeretünknek az élőbeszédben való alkalmazásával sajátíthatjuk el az irodalmi nyelv szerinti beszélőképességet. Azonban az olvasás és beszéd közötti átmenetet az olvasottak megtanulása s elmondása képezi.

A megtanult prózai művek elmondását szóbeli vagy szavalásnak nevezzük. Az adásnak, a költői műveket pedig szavalásnak nevezzük. Az

előadás ezen két faja nem csak a helyes beszélőképesség, hanem az értelem és kedélyképzés szempontjából is nagyon fontos. Ha a növendék valamit elő akar adni, először figyelemmel néhányszor elolvassa, sorba veszi a mondatokat, igyekszik egyiket a másik után s így az egész darabot megérteni. Ezáltal nemcsak egészen új tárggyal, hanem esetleg addig nem ismert szép kifejezésekkel ismerkedik meg, szókészletét bővítendő, azokat megtanúlja s később beszédében és fogalmazásában alkalmazza. Megfigyeli a mondatok szerkezetét, a gondolatok összekapcsolását, az író által elhallgatott részeket oda gondolja; a kifejezett dolgokról következtet, a tárgyat elképzeli, a felől íté s midőn az olvasmányt ízről-izre áttanulmányozta, valóságos lélektani műveletet végzett; ha pedig az egészet megtanúlja, emlékező tehetségét fejleszti. Erkölcsi és kedélyvilágunk fejlettségi foka azon törekvéstől függ, melylyel magunkat neveljük. Az érzelmek képezvén kedélyvilágunk elemeit, azoknak fejlesztése s megszilárdítása tesz főgékonnyá az igaz, jó, és szép iránt. Ha azonban magunkban a nemesebb érzelmeket gyakran föl nem keltjük, nem vernek bennünk erős gyökeret. Szép és nemes érzelmeket pedig a jeles írók s költők hasonló érzelmei keltenek. Az ifjú az írótól megtanul vallásos buzgósággal fordulni Istenhez, rajongva csüngeni a természet szépségein, kiolt-hatatlanul szeretni hazáját, magasztalni a családi élet boldogságát, elismerni az érdemet, elítélni a bűnt, megvetni a gonoszt s örülni az igazság diadalra jutásának. Ez érzelmek az ifjú lelkében észrevétlenül meggyökereznek, uralni fogják lényét és kormányozni tetteit.

A gondosan kiválasztott olvasmánydarabok és versek gyakori olvasgatása, megtanulása s előadása tehát nemcsak előkészít a helyes beszédre, hanem gyarapítja ismereteinket, feléleszti értelmünket, mivel kedélyünket s fokozza aesthetikai izlésünket. Hogy ezen szép eredményt a növendék elérje, nagy gonddal és szorgalommal végezteszük ezen átmenetet, mely az olvasásról a beszédre vezet, vagyis lelkiismeretesen gyakoroljuk az olvasmányok és költemények megtanulásában s előadásában.

Ugy a prózai, mint a költői darabok megtanulásánál bizonyos módozatok és sorrend szerint kell eljárni, hogy azokat a növendék teljesen megértse s minden ízében fölfogja. A prózai olvasmányok a részek értelmi rendje szerint tanulandók meg. Igyekezzék a növendék ezen részeket, megfelelő kifejezéseket használván, saját maga által szerkesztett mondatokban előadni. Kívánatos mindenestre, hogy a szebb és fontosabb kifejezéseket az olvasmányból vigye át előadásába. Minél nagyobb készséget szerez az ily szabad előadásban, annál jobban s szebben fogja magát kifejezni később beszédében.

A verseket (és prózai remekműveket, szerk.) azonban szóról szóra, hibátlanul kell megtanulni, beemlézni. Ha a költeményt értelmeltük, elemeztük s az értelmes és szép olvasás kívánalmaira való különös figyelemmel tanítványunk magtanulta, következik annak előadása, elszavalása. A szavalásnál még jobban törekedjék az értelmi és aesthetikai kellékek szem előtt tartására, mint a szépolvasásnál. Azonban az élenkség és hűség czéljából nem szabad a szavalónak színész-

nek lenni. A színész alakít, a szavaló előad. A szavaló teljesen az író, költő érzelmeinek hatása alatt áll; nem saját, hanem egy más személy nevében beszél.

Az elemi iskolában is megkívánható, hogy a gyermek értelmesen hangsúlyozva és természetes modorban mondja el a költeményt; a leendő tanítónak pedig öntudatosan kell ezen irányú képességének kifejlesztésére törekedni. A tanítónak, mivel feladata, hogy különböző korú, értelmű s tehetségű növendéket tanítson különböző költői fajhoz tartozó versek elszavalására, mindenesetre kötelessége e téren minél több oldalú jártasságra szert tenni, nemcsak mint növendékei oktatójának, hanem mint a társadalom s közélet egyik szereplő tagjának is. A mily természetes módon élénken s a tartalomhoz híven szaval ő, így fognak szavalni tanítványai is. A tanítónak jó szavalónak és jó szónoknak kell lennie.

A beszélőképesség gyakorlásában s az irodalmi nyelv elsajátításában tartsuk szem előtt a népiskola igényeit és éppen oly módszerrel vezessük növendékünket a szabatos beszédre s oly pedantériával járjunk el vele szemben, mint egy 6—7 éves gyermekkel; mert I. oszt. tanítványaink kényelemszeretetből, restségből gyakran rosszabbul beszélnek, mint amazok. Őket is tanítsuk először gondolkozni, szemlélet által tapasztalatokat gyűjteni s azokat szó- és mondattanilag helyesen kifejezni. Az olvasottak tartalmának saját szavaikkal való elmondásánál tiszta és természetes hangsúlyozást kívánjunk, mi az előző években tanult vagy legalábbbb föltételezett nyelvi ismeretek alapján az első évben sem lehet teljesíthetetlen.

„c) Nyelvtan. Rendszeres nyelvtan mondattani alapon.“ Szükséges, hogy növendékeinket közlési és megértési képességükben a nyelv törvényeinek ismerete vezesse; hogy beszédükben és írásukban a nyelvtani biztos ismereteken alapuló nyelvérzék s nyelvtudat legyen azon vezérfonal, mely ebbeli képzésüknek szilárd alapot ad. Minthogy a nyelvtan tudása képezi éltető elemét az olvasás, szabad előadás és fogalmazás tudásának, különös gonddal tárjuk fel növendékeink előtt a magyar nyelv kincsében gazdag tárházát azért, hogy tudja és megszeresse. Erre legalkalmasabb a szemléleten alapuló módszer, mely később mintául szolgálhasson a növendéknek tanító-korában is. Ugyanezért a nyelvtan tanítása a nyelvtényekből induljon ki az olvasmányok, mondatok — s nem egyes szók — tárgyalása, elemzése alkalmával. Főgond fordítandó a mondatok elemeztetésére úgy, hogy az olvasott s a növendékek által helyesen szerkesztett mondatokban előforduló mondat- és beszédrészek szolgáljanak a levonandó szabályok forrásául. Az I. osztály anyaga a teljes nyelvtan, tehát: a mondat és beszédrészek, ezek tiszte és alkalmazása a mondatokban összekötve a név- és igeragozással, szóképzéssel, szóösszetétellel; továbbá szóegyeztetés, szóvonzat; a mondat fajai s azok szerkesztése, a rokon értelmű s ellentétes jelentésű szavak értelmezése, használata, a nyelv mint egész, szójárások folytonos tekintettel a helyesírásra, továbbá a helyesírás szabályai összegyűjtve külön fejezetben stb. Mindez pedig állandóan olvasmánytárgyalással kapcsolatban végzendő. Sajnos, a tanítóképzők

céljának teljesen megfelelő nyelvtanunk nincs és mondhatom, nagyon érezzük annak hiányát. A mi nyelvtanunknak magában kellene foglalni mindazt, a mit a tanterv az I. osztályban tanítani, gyakorolni s elsajátíttatni követel, az pedig egyik kézikönyvünkben sincs meg. Még legalkalmasabbnak tartom Király Pál nyelvtanát (I. és II. rész).

„d) Fogalmazás. Utánzó és önálló kisebb fogalmazványok készítése, egyszerű leírások, elbeszélések és levelek.“

A nyelvtan és helyesírás tanításának végső célja, hogy a növendék gondolatait nyelvünk törvényei szerint helyesen s összefüggően írja le, illetőleg fogalmazni és írásművet készíteni tudjon. Iskolai életünk egyik fontos feladata arra képesíteni a tanulót, hogy ide vágó ismeretei alapján a fogalmazásban kellő jártasságot szerezzen, az érzei és elvont tárgyak fölötti gondolatait magyaros szó- és mondat-szerkezettel írásban kifejezhesse.

Ha szükséges ez minden mívelt emberre nézve, nélkülözheti-e az, ki pár év múlva egy növendéksereget fog fogalmazásra oktatni? Bonyára nem! S mégis az tapasztaljuk, hogy a képzőintézeti növendékek tekintélyes többsége sem helyesen írni, sem fogalmazni nem tud. Ez a visszás állapot részben azon lelkiismeretlen hibás felfogásból származik, mely szerint a tanuló csak köteles leczkének tekinti a helyesírás megtanulását, nem pedig oly személye s jövője iránti kötelességnek, melynek idejében való hű teljesítése nélkül tanítói képzettsége hiányos, működése pedig sikertelen maradt. Pedig a magyar nyelvet ízről-ízre ismerni, gondolatait ezen nyelv természetének s szabályainak megfelelően kifejezni, magyarul helyesen, kifogástalanul írni s azt növendékeinek is megtanítani: első és legkisebb követelés, melylyel a haza minden egyes tanítójával szemben fölléphet. A tanároknak oda kell hatni, hogy az ifjúság többsége eddigi közönyével fölhagyjon s lelkiismereti dolgot csináljon e kérdésből. Azonban nem ez a csekély eredménynek egyedüli oka, hanem az is, hogy hiányosak kézikönyveink s az írásbeli dolgozatok külsejére s belső szerkesztésére vonatkozólag oktatást, útmutatást nem adnak. Kivánatos, hogy a növendék gondolkozni s helyesen beszélni tudjon; a mondatszerkesztés szabályait ismerje; a szók származását, leírását értse; az írás- és hangulatjelek használatát tudja s ezek ellen vétvén, a hibákat azonnal észrevegye, melyekre huzamos, lelkiismeretes gyakorlás képesít. Mindezek mellé még az írásbeli dolgozatok elkészítésének módját kellene tanulnia.

Az írásbeli dolgozatok elkészítésénél kiváló gond fordítandó úgy a külső (alaki), mint a belső (tartalmi) részre, mert egy ily dolgozat az illető jó izléséről, gondosságáról, értelmi színvonaláról s különösen nyelvtani ismereteiről tanúskodik. Legfőbb kötelessége a tanárnak szigorúan eljárni a dolgozatok készítettésénél s utasításainak pontos érvényesítését megkövetelni. En 20 pontból álló utasítást iratok le növendékeimmel, hogy minden dolgozat leírásánál legyen mihez alkalmazkodniok; szó van ezekben a napló, toll, tinta, fogalmazás, letisztázás, az írás, sorok, szók távolsága, a betűk nagysága, írás- és hangulatjelek fölrakása, szók és mondatrészek helyes leírása, rövidítések,

kihúások és törlések, a dolgozat végignézése, javítása minőségéről, módjáról. Tisztátalan, összegyűrt, gondatlanul írott vagy tartalmatlan dolgozatot nem fogadok el, vagy egészen újra iratom. A dolgozatokat figyelemmel végignézem, a hibákat aláhúdom, a naplók kiosztásakor az osztály előtt fölemlítem s a dolgozat után kijavítva kötelesem mindenki a hibás szókat, esetleg mondatokat leírni. A dolgozatokból éppen úgy kapnak osztályzatot, mint a feleletekből s ezen ügy éppen úgy tanári gyűlés elé kerül, mint bármely más mulasztás.

Növendékeim két, illetőleg háromféle dolgozatot készítenek. Egy kis füzetbe óráról-órára otthon 3—4 példát írnak a nyelvtanból fölhagyott szabályokra, hogy ne csak a tárgyalás alkalmával gondoljanak példákat, hanem tanulás közben is gondolkozzanak fölöle. Ezen füzetecskéket minden órára fölhozzák s 10—15-be bele tekintek, vajjon mindenki írt-e példát, esetleg fölolvastatok néhányat egyikkel-másikkal. Ezen kívül írnak külön naplókba havonként egy iskolai és egy házi dolgozatot. Az előre megbeszélt anyag kifejtésére és elrendezésére vonatkozólag, minthogy az irány- és szerkesztéstan a II. osztályban fordul elő, csak szóbeli utasításokat kapnak; az a fődolog, hogy minél többet írjanak. Írnak másolatot, tárgyiismétlést, olvasmányt emlékezetből, kivonatot, elbeszélés után, összehasonlítást, költemény átalakítást, leírást, elbeszélést, mesét, visszaemlékezést, ismertetést stb. fokozatosan könnyebb és nehezebb tárgyról. A tárgyalt olvasmányok példái, jó előkészítés, gondos kijavítás s következetes szigorú eljárás után tapasztalható törekvő növendékeinknél a haladás.

Különben az olvasásban, szabad előadásban, nyelvtan-, s fogalmazásban feltüntetett eredmény s az elemzésben szerzett gyakorlatosság együtvéve adják azon osztályzatot, melylyel a növendék vagy átlép a felsőbb osztályba, vagy viszámarad.

Ezek képeznék az I. osztály ismeretanyagát. Látszik, elég terjedelmes annyira, hogy közepes eredmény mellett is igénybe veszi tanár és tanuló kitartó szorgalmát. Éppen az anyag sokasága s terjedelme követeli, hogy adassék meg a szükséges eszköz: kézikönyv és idő, melyek nélkül célt nem érhetünk. A kézikönyvtől megkívánjuk, hogy tárgyát mondattani, kifejtő alapon merítse ki úgy, hogy a növendéknek később mint tanítónak is vezérfonala lehessen; adjon az olvasásra, szabad előadásra, szavalásra, helyesírásra, fogalmazásra és írásbeli dolgozatok készítésére részletes utasításokat, szabályokat s általában ölelje fel mindazt, mire ezen tanítási fokon a növendéknek a tanár magyarázatain kívül okvetetlenül szüksége van s ezen anyagból majd mint tanítónak is szüksége leend. A nyelvtani szabályok oly prózai és verses olvasmányokon szemléltessenek, melyek egyúttal szóbeli előadásra is alkalmasak s a tanulók érettségi fokának megfelelők Igy külön olvasókönyvre az I. osztályban szükségünk nem lesz.

Az időre vonatkozólag óhajtom, hogy az I. osztály heti óraszámát emeltessék föl 3-ról 4-re. Ebből 2 jut a nyelvtanra és elemzésre, 1 kizárólag olvasmánytárgyalásra s annak szabad előadására, 1 pedig elemzésre s minden második héten iskolai dolgozat készítésére. Ezen kívül készítenő havonként egy házidolgozat.

II. Osztály „a) Olvasás. A gépies, értelmes és szép olvasás gyakorlása. Olvasmányok: leíró, elbeszélő és értekezőpróza, úgy szintén elbeszélő és leíró költemények. Az olvasmányok nyelvtani és műfaji fejtegetése.

A II. osztály tanyanyaga és annak terjedelme megengedi, sőt megköveteli, hogy szerves összefüggés céljából az I. osztályban tanultakat olvasmány-tárgyalás alapján október közepéig elismételjük. Az olvasás gyakorlása mellett szabályai is felfrissítendőek és az olvasási készség különösen a prózai daraboknál a szépolvasás elsajátításáig tovább fejlesztendő. Ha az értelmes olvasás az előző évben kellően érvényre jutott, itt az alkalom a tulajdonképeni szépolvasás megértésére és elsajátítására. Az irány fajai s a különféle prózai írásművek ismeretése határozzák meg az olvasmányok kiválasztását, sőt a szemléleti oktatás elveinek alkalmazása ezen a fokon tünteti föl fokozott mértékben az olvasmányok tárgyalásának, fejtegetésének s mondhatjuk, tanulmányozásának értékét. Az olvasmány most már nemcsak úgy áll előttünk, mint a nyelvtani alakok csoportja, hanem mint önálló egész, mint egy műfaj, s mint egy magasabb szempont szerint részletezendő alkotás. Mily sok alkalom az író gondolatmenetébe, szellemi világába, s a prózai írásművek szerkezetébe bepillantani! Az olvasás öntudatos, ismeretterjesztővé, fejlesztő eszközzé ezen osztályban lesz; próbára teszi a növendék előző nyelvi, bonczoló s alkotó képességét.

Az iránytani természetes sorrendben kiválasztott prózai darabok olvastatása a gépies és értelmes olvasás biztosságával a szépolvasás igényeit elégítse ki, egyúttal pedig például szolgáljanak a tulajdonképeni elméleti rész megértésére, sőt e célból szabályoztassék a magánolvasás iránya és ez hasznosíttassék az iskolai tárgyalás, haladás javára. Ez osztály növendékei már magasabb szempontok által vezéreltetve olvassanak iskolában és azon kívül; keressék az irány fokozatait, tanulják megkülönböztetni az írásművek részeit, vegyenek példát az író felfogásáról, összeállításának s kidolgozásának módjáról. Igen sok függ a tanár buzgalmától, egyéniségétől, ki lelkiismeretes törekvésével úgy vezetheti az olvasást, hogy az ne a múlt évek unalmas ismétléseül, hanem a további haladás elengedhetetlen föltételéül tekintessék.

„b) A szóbeli előadás gyakorlása mint az I. osztályban.” A prózai műfajok s az elbeszélő és leíró költemények elemzése és tárgyalása valamint az olvasásnak úgy az előadásnak is fejlődő tökéletességet és sokoldalúságot kölcsönöz. A kötetlen daraboknál a tárgy, érzelm s előadás különbségei nem csak az olvasás, hanem a szóbeli előadás, szavalás terén is több körültekintésre, öntudatos cselekvésre s az előadás különféle módjainak elsajátítására ösztönzik a növendéket, mert a változatosság élénkebb érdeklődést és fokozott szorgalmat teremt. A szabad előadásban tehát nagyobb gyakorlottságra, hogy ne mondjam, önállóságra kell szert tenni s itt érvényesíteni mindazt, mit a szépolvasásnál említettünk. A leírás, elbeszélés, értekezés, továbbá a szónoki művek sajátossága megköveteli a neki megfelelő han-

got s előadás módot. Ha pedig az egyszerűbb költemények tárgyalásánál, mint az I. osztályban, tartalomban az alkotó részekre, a külalaknál pedig nem a verssorokra (rímekre), hanem az általuk képezett mondatokra és az ezekben kifejezett érzelmekre fordítjuk a főgondot, a szavallást értelmessé, öntudatosná tesszük. Az előbbi évben elért eredménynek hatványozva kell jelentkeznie. Az olvasatás mindkét nemű darabjainál igyekezzünk növendékeink előadó képességét állandóan gyakorolni és fejleszteni.

„c) Stilisztika. A fogalmazás elmélete kapcsolatban a polgári ügyirattannal.“

Ezen osztály elméleti ismeretkörét az iránytan, szerkesztéstan s a retorika öleli fel. Feladatunk mindhárom rész elméletét, szabályait prózai és verses példákön bemutatva növendékeinkkel nemcsak megismertetni, hanem az általuk készített írásműveken gyakorlatilag is érvényesíteni. Főelvünk legyen a szemléltetés. Mindjárt az első órán mily szembetünően lehet az iránynak különféleségeit érthetővé tenni pl. Hunfalvy J. „A magyar alföldi pusztá“ s b. Eötvös J. „A magyar róna“ című olvasmányával. Az egyszerű irány tulajdonságai s az érzelmes irány sajátágai szintén olvasmányokon mutatandók meg. A szerkesztéstan s különösen a retorika tanítása is szemléltetés nélkül üres és ingadozó marad. A szerkesztéstanban a vázlatkészítés, összeállítás nagyobb gondot igényel nemcsak elméleti, hanem fogalmazási szempontból is. Az irodalmi műfajok s polgári ügyiratok ismertetése máskép nem is képzelhető, mint a megfelelő írásművek előleges tárgyalása s az ügyiratok rögtöni utánzása alapján. Minél bővebben és alaposabban ismerkednek meg tanulóink ezen évben az egyes műfajok, továbbá az ügy- és okiratok szerkezetével, kellékeivel, s minél több példát készítenek az eltanult elméleti részekre, annál könnyebbé válik nekik azoknak fölismerése, megértése s hasonlók szerkesztése.

„d) Fogalmazás. Utánzó és önálló fogalmazványok készítése a stilisztika szabályainak tudatos alkalmazásával, olvasmányok kivonatozása és kidolgozandó vázlatok készítése.“

Az írásbeli dolgozatok készítése párhuzamosan kísérje az elméleti részt. Az értelmes és érzelmes irány sajátágai, a szerkesztés szabályai a műfajok fokozatos elkészítésével menjenek át a gyakorlatba. Ha a növendék minden írásmű kidolgozásánál helyes vázlatot készít, kidomborítja az alkotó részeket, alkalmazza a megfelelő irányt s elég gondolata van a tárgy kimerítésére: célunkat elértük. Különös gonddal készítendő az ügyiratok is. A levél, folyamodvány s jegyzőkönyv kiállításánál pedánsak legyünk a külső kellékek megtartását illetőleg, mert ezek azon írásművek, melyek a társadalmi érintkezés fontos eszközét képezik. Ezeknél a külső alak sokszor döntőbb a tartalomnál; így a folyamodvány hiányos és helytelen kiállítása az életben komoly következményeket vonhat maga után. Az okiratokat szintén példákön ismertetvén, a törvényes formákhoz való alkalmazkodás elengedhetetlen követelmény. Minthogy az ügy- és okirattan realis tudomány, soha se téveszszük szem elől az élet követeléseit, nehogy a gyakorlat

lépten-nyomon ellent mondván tudásunknak, az iskolai oktatás tekintélyét csökkentjük. Továbbá hassunk oda, hogy az elmélet minden fogalmazási gyakorlatnál szigorúan érvényesüljön s a tanult szabályok és irányelvek ne menjenek lezkeszámba, hanem az írásművek készítésénél mindig legyenek segítségünkre. A szabályt érvényesítsük minden egyes alkalommal s így a gyakorlat ölelkezvén az elmélettel: számíthatunk arra, hogy az iránytani elméleti részletek kellően begyakorltatnak s a növendék vérévé válnak. Mihelyt a növendék nem alkalmazza pl. a szerkesztés szabályait, a ráfordított idő nemcsak erre az évre, hanem a jövőre is elveszett. — Szükséges meghatározunk azt is, mily sorrendet kövessünk a fogalmazásban, hogy kellő gyakorlottságra tegyünk szert; mert nem mindegy, mily fokozaton visszük tanítványainkat a nehezebb írásművek kidolgozására; egyúttal itt az alkalom az utánzás, kivonat, s egyéb dolgozatok fogalmát, készítmódját megismertetni. Ez szintén egy külön fejezetét kell hogy képezze a mi iránytanunknak.

Az értelmes és szép olvasásban, továbbá a szabad előadásban való gyakorlás, a stilisztika elmélete s az írásbeli dolgozatok készítésében fejlettebb képesség megszerzésére ezen osztály részére is heti 4 óra szükséges: ebből kettő a stilisztikára, kettő pedig az olvasástárgyalásra és a többire fordítandó.

III. osztály „a) Olvasás. A különféle költői műfajok legjelesebb példáinak olvasása prózaidarabokkal változtatva. Elemzés.”

Az osztály elméleti ismeretanyaga határozza meg az olvasás tárgyát is. Minthogy a III. osztály a költői műfajok megismerésével foglalkozik, olvasmányait is azon körből veszi. Ott már nem elégséges csupán az értelmes olvasás kívánalmainak eleget tenni, hanem a versfajok méreteihez s alaphangulatához is alkalmazkodni kell. Az olvasás módját most már főképpen a műfaj természete határozza meg s ezt fel fogni és szem előtt tartani az olvasónak kötelessége; mert valamint más-más hangon fejezzük ki a különféle érzelmeket, éppen úgy az egymástól eltérő költeményeket is különböző alaphangon kell olvasni. Az elegiát nem olvashatjuk oly hangon, mint a mesét, viszont más hang szükséges a lírai, mint a drámai műhöz. Ezzel előre legyen tisztában az olvasó; válassza meg a vers sajátosságainak megfelelő alaphangot, találja el a jellemző hanghordozást, hogy jól olvashasson. Tudnia kell pl., hogy a dal hangja egyszerű természetes érzelmek hangja, szelid mérsékelt, nyugalmas, csendes, az ódái pedig erőteljes, nyomatékos, bátor, lelkesült, meleg, emelkedő, sokszor keserűen kifakadó, kemény, ostromló, ritkán nyugalmas, derült. Az ódaolvasó erős érzelmeikkel, fogékony szívvel s terjedelmes, hajlékony hanggal bírjon.*)

Az olvasmányok elemzése nemcsak nyelvtani, hanem verstani alapon is történik. Az ütemek és verslábak, továbbá a rímelhelyezés s versszakok szerkezetén kívül kifejezett érzelmek s általában a tartalom, végül pedig a nyelvtani alakok fölismerése a főcél. A tárgyalásnál is-

*) L. Szász K. versszavalás.

merje meg növendékünk az illető költői műfaj összes kellékeit, sajátlagos vonásait s idő maradjon a kötött beszéd irányának méltatására s a költőknek a szokottól eltérő mondatszerkesztésének föltüntetésére (rövidség stb.)

„b) A szóbeli előadás gyakorlása végett remekebb költemények s kisebb szónoki művek betanulása és elszavalása.“

A versek gondos és részletes tárgyalása s helyes olvasása nélkül azok megkívánható elszavalása teljesen lehetetlen. Az előbbiek vezetnek annak átértésére s ezután következik a megfelelő előadás. Ezen a fokon is érzékeny hiány a szavalás szabályainak nélkülözése, pedig a testtartástól kezdve a legmagasabb érzelem kifejezéseig mily sok apró és fontos részletet kellene jól ismerni! Költemények és szónoki művek szabad előadásánál volna helye a növendék jövőbeli hivatalos és társadalmi helyzetét tekintve, az előadó képességet magas fokra emelni; de így? haladunk, míg lehet s kinlódunk, egymást emesztjük. Időnk sincs arra, hogy az olvasásnál, szavalásnál hasznos és tüzetes gyakorlás által lehetnénk segítségére növendékeinknek. Ily rövid idő csak az elméleti részre elégséges s az olvasás és szavalás fejlesztéseért az ismétléseknél tehetünk valamit, de az sem oly rendszeres, mint a kérdés komolysága megkívánná. A mai szűk, két órás viszonyok között e téren visszaesünk oda, hol a II. osztályban elhagytuk, sőt még azt veszünk észre, hogy hátra s nem előre megyünk. Pedig az egyes műfajok megismerése okvetetlenül követeli, hogy a remekebb példákat könyv-nélküli betanulásra fölhagyjuk. E czélból annyi költeményt kell megtanultatni, hogy 1—2 jellemzőbb verset elszavalni is tudjanak tanítványaink. Furcsa dolog lenne az, ha elmondanák a románcz tárgyat, kellékeit s példát nem mondanának. Ezenként 35—40 költeményt mulhatatlanul kell szavaltatnunk már csak azért is, hogy előkelőbb íróink szebb alkotásait előadni tudják.

„c) A vers-, költészet- és szónoklattan lényege.“

Az elméleti részszel szoros összefüggésben levő olvasókönyv segítségével az egész tananyag szemléletileg dolgozandó fel. Azért a tankönyv oly beosztású legyen, hogy az egyes költői műfajok remekebb példái megelőzzék az elméletet. A II. osztályban szó volt röviden a költői irányról, itt a verstan classicus példák alapján teljes egészben adandó s hasonló darabok keresésére a növendékek rászorítandók. Részletesen a hangsúlyos verselés, míg az időmértékből kiválóan a distichon tárgyalandó. A költészet tanításánál az egyes fajok ismertetése, kellékei s történelmi fejlődése nagyobb figyelmet érdemelne, illetőleg bővebben lenne kifejtendő, mint mostani kölcson vett kézikönyveink írói teszik. Minden elméleti részt előzzön meg 5—6, esetleg 10—12 remek példa, melyek úgy a műfaj megismerésére, mint elszavalásra alkalmasak legyenek. Minden órára egy szavalmi darab is fölhagyandó, ismétléskor más példa más írótól, hogy ne csak a műfajokkal, hanem az írókkal is megismerkedhessenek a növendékek.

A szónoklattan oly terjedelemben kellene előadni, hogy a növendékek a szónoki művek szerkezetével, előadásmódjával, fajaival s ismer-

tebb szónokainkkal röviden s legszükségesebb mértékben megismerkedhessenek. Ugy a Névy-féle hosszadalmas, mint a Gyulay-féle igen rövid tárgyalás nem felel meg a mi célunknak. Példák az újabbkori egyházi és világi szónokok műveiből veendő

„d) Fogalmazás. Leírások, elbeszélések és értekezések vázlatosan is kidolgozva. Verses és szónoki kísérletek.“

Míg a II. osztály írásbeli dolgozatai az írásművek egyszerű igényű reprodukálását, utánzását képezik s inkább a szerkezet egyöntetűségére, szabályainak alkalmazására vannak tekintettel, addig ezen osztályban mind nyelvezet, mind kidolgozás tekintetében magasabb fokra törekszünk. Nemcsak a szépolvasás és szavalás, hanem az érzelmes irály is ekkor lép előtérbe. Az írásbeli dolgozatok külső és belső értéke fokozódik a magasabb tárgyak színvonala s a gondolatok emelkedettségére szerint. Itt már nem kísérletezünk, hanem a múlt ismeretei s a gyakorlat alapján a tökéletesség felé öntudatosan haladunk. Növendékeinket önállóságra szoktatandók: kijavítatjuk egymás dolgozatát s a javítás minősége szerint lép a tanár ismét előtérbe helyreigazításával. Ezen a fokon helyesírási, mondatszerkesztési hibák igen ritkán fordulhatnak elő.

Verses kísérletekre sem időnk, sem szükségünk nincsen. A fűzfa-poeták számát kár volna szaporítanunk, születik az magától is. A nemesebb hivatásra képes egyén később értékesítheti isteni adományát, ez tehát teljesen a képesség s a jövő dolga.

Kézikönyvünk tehát foglalja magában alkalmas, remek példakkal illusztrálva a tananyagot; a sokoldalú elfoglaltságra pedig a mostani kevés 2 óra helyett 4 óra engedtessek; mert az olvasó és szavaló képesség fejtegetése s az írásbeli dolgozatok tökéletesítése hetenkint két órát megkövetel.

IV. osztály. „a) Olvasás. Irodalomtörténeti olvasmányok időrendben. b) Szóbeli előadás mint a III. osztályban.“

Az irodalomtörténet tanításának hű kísérője az olvastatás vagyis megismerni valósággal régebbi irodalmi emlékeinket s a különböző korokban élt írók hatását az irodalomra, továbbá azok prózai és verses műveit. Az olvasmányok kiválasztása az irodalomtörténeti rész anyagától függvén, nemcsak azt kell tudnunk, hogyan, hanem különösen, hogy mit olvastassunk. Az elmélet sok olvasmány földolgozását parancsolja, mert azt ezekkel folytonosan kísérnünk kell. Minthogy azonban a szóbeli előadás állandó gyakorlása is ez évben fejeződik be, az olvasás külső kellékeit is alkalmaznunk kell. Ne hagyjunk fel most se a mintaszerű olvasással, mert az olvasmányok változatosságával legnagyobb mértékben itt találkozunk sőt a régi és újabb magyar nyelv alakjainak folyékony, szabatos olvasása ugyancsak széles körű gyakorlottságot igényel. Tekintettel végre az utolsó évre, az olvasó képesség sokoldalúságát s tökéletességét követelhetjük attól, kinek pár hónap múlva az olvasás mesterévé kell lennie.

A szóbeli előadás gyakorlását most sem mellőzhetjük. A régi

nyelvemlékek néhány sorát, illetőleg versszakát könyv nélkül tudni s a különféle korokban élt és működött írók verseiből jellemző példákat megtanulni elkerülhetetlenül szükséges; valamint a III. osztályban az ódáról beszélve arra példát elmondani illik, éppen úgy szükséges, hogy valamelyik íróról megemlékezve, munkásságát méltatva, műveiből 1—2 darabot előadni tudjunk. Ne csak olvasásból ismerje a tanítójelölt a magyar irodalmat, hanem nevezetesebb s remekebb kincsét szavalni is tudja. Éppen ezért a IV. osztálynak elszavalásra kiszemelt tárgya ne legyen azonos a III. oszt. elszavalt darabjaival, mert csak így szerez széles körű ismereteket irodalmunkban. Pl. ha Arany J.-tól szavalt ott egy balladát, itt tanítókölteményt, költői elbeszélést vagy más becses darabot tanuljon tőle. Szóval: a tanítóképesítőn ne legyen prózai és költői műfaj, vagy ismert magyar író, melyre, illetőleg kitől példát elszavalni a jelöltek ne tudnának. Persze mindezekre idő is kellene, ami most nincs. Jelen viszonyaink között alig-alig kaparíthatunk meg egy-egy negyed órát az olvasás és szóbeli előadás gyakorlására. Ez a szegényes állapot, azt hiszem, tovább fönn nem maradhat a tantárgyra s annak hazafias céljára való tekintetből sem.

„c) Irodalomtörténet különös tekintettel a XIX. századra.“

Értünk ezen annyit, mennyi a Névy- vagy Környei-féle kézikönyvben van, (de egy kis értékes toldással). Szükséges volna ugyanis, hogy nyelvünk időszakonkénti fejlődése bővebben tárgyalassék, továbbá hogy általában véve tankönyveink ne lennének valóságos nomenclaturák, hanem a tudományágak fokozatos fejlődésének tartalmasabb kifejezői. Legkiválóbb gond az egyes kimagasló alakokra s nevezetesebb irodalmi mozgalmakra fordítandó, melyeknek hatása egy egész időszakra, esetleg korra kiterjedt. Azonkívül ne az egyes írók, sokszor a legparányibb esetre kiterjedő életrajzi adatainak hűségesebb felsorolása, hanem inkább működésök, műveik értékének hatásának méltatása s jellemzése legyen az, mire vonatkozólag kellő utmutatást, ismereteket nyerünk. A főbb életrajzi adatok mellett a többiek csak annyiban érdemelnek említést, a mennyiben azok netán befolytak az illetők fejlődésére, működése irányára s termékenységre. Századunk haladását ne csak classicus költőinken, hanem az oly gazdag magyar tudományos élet mindenik ága virágzásának leírásán mutassák be. Irodalomtörténetünknek mai százada nemcsak legtermékenyebb s a legmagasabb fokon áll, hanem tüzetes ismerése egy tanítóra nézve legszükségesebb s legfejlesztőbb is. A kézikönyv szerves kiegészítője az olvasókönyv, mely a válogatott, értéke-sebb mutatóanyagokat nyelvi és széptani jegyzetekkel kíséri s elég terjedelmes legyen ahhoz, hogy az elméletet teljesen megérthetővé tegye.

„d) Fogalmazás. Neveléstani, irodalmi, történeti stb. értékezések.“

A tárgy fölfogása, gondolatok gyűjtése, elrendezése, kidolgozás, helyesírás és mondatszerkesztés a fogalmazó képesség magasabb fejlettségéről tegyen tanúságot. Az írásművek külső kellei hiba nélkül jelentkezzenek, a tartalom pedig tudományos alapon teremtett gondolatokat tüntessen elő. Az írásművek tárgyát a tudományszakok ismert vagy

gondolkodásra érdemesebb részei s az iskolai nevelés főbb tétélei szolgáltatassák. A sokoldalú tananyag fontosabb részeinek fejtegetése, a szaktanárok előadásának utánolvasás segítségével leendő kibővítése s bármely módszer- vagy neveléstani tétel önálló kidolgozása képezzenek munkaanyagot. Az írásbeli dolgozatok inkább elmélkedések, fejtegetések, értekezések, mint leírások, elbeszélések legyenek. Egymás dolgozatainak kijavítása, az észlelt hibák megokolása éppen úgy gyakorlandók, mint az előbbi évfolyamban.

A mostani két óra az irodalom-történet tanulására teljesen le lévén foglalva: az irodalmi olvasmányok megismerésére, a szóbeli előadás gyakorlására s a fogalmazás tökéletesítésére szintén még 2 órát kérünk.

A tanítóképző-intézeti magyar nyelvoktatás végcéljának elérésére a tantervben kijelölt tananyag keretét elégségesnek tartom, de azt tartalmasabbá, a növendékek kiképzését pedig tökéletesebbé óhajtom tenni a szemléltető módszer, teljesen megfelelő tankönyvek alapján s osztályonként heti 4—4 órai idővel.

Ezzel tárgyam végére értem. Fejtegetéseimben igyekeztem kimutatni, hogy a magyar nyelvből mily sokoldalú kiképzést igényel a tanítói pálya, s mily szempontok vezéreljenek minket növendékeink oktatásánál. Nézeteim a tapasztalat alapján születtek. Lehet, mások másféleképpen gondolkoznak; itt az ideje, hogy bő és tárgyilagos eszmecserevel az ügyet tisztázzuk. A ki szükségét érzi, szóljon e fontos tárgyhöz; ellentétes vélemények csiszolódása vezet a helyes útra.

Csáktornya.

Felméri Albert.

A gyakorló iskola és gyakorlati kiképzés ügyéhez.

Tisztelt Szerkesztő Ur! A „Magyar Tanítóképző“ hasábjain sokan több-kevesebb eltéréssel fejtegették a gyakorló-iskola és gyakorlati kiképzés ügyét. Engedje meg, hogy a sok helyesnek vélt nézet mellett az enyém is helyet foglalhasson, annyival is inkább, mert e részben elmondandó nézeteimet részint mint volt tanító, részint mint külföldön több képző intézetnél gyakorlati tanításokat szemlélő, részint mint egy évig pedagógiai tárgyak vezető tanára szereztem, tizenhét év óta pedig három tanítóképzőnél szerzett tapasztalással gyarapítottam e tárgy körüli ismereteimet. A Magyar Tanítóképzőben megjelent cikkekre nem reflektálva és azok ellen nem érvelve, egyenesen tárgyam fejtegetéséhez kezdek.

En a gyakorlóiskolát a népiskola mintaintézetének tartom; azért a tanítót, az ő tanítási eljárását, a tárgy beosztását, fegyvelmezési eljárását, iskolája felszerelését, egész évi tanmenetét, mintának tekintem és kell is, hogy tenkitsem, ha azt akarjuk, hogy gyakorlatilag is képzett tanítókat láthassunk el tanítói oklevéllel. Ha ezen elv igaz, akkor a gyakorló iskolába mint a tanítót kell beállítani a képzőintézeti rendes tanárokkal egyenlő fizetéssel. De honnan vegyük a mintatanítót? Erre azt felelem: a vidéki jó hírnévnek örvendő népiskolai tanítók közül, a ki-

ket a kormány a pedagógiai tárgyakból tanári oklevél megszerzésére kötelez és a kiket szünidők alkalmával külföldi gyakorlóiskolák szemlélésére küld ki, hogy az ott szerzett ismereteiket is honi népoktatásunk javára értékesítsék.*) A tanítókat lehetőleg a képző kerületéből választanám és kiválólag azok közül, kik a képzőnek egykor növendékei valának.***) Ennek bővebb lélektani megokolása fölösleges. Nézetem szerint így nyerhet minden állami tanítóképző mintatanítót gyakorló iskolájához.

A gyakorlati kiképzésre nézve már sokféle eljárást volt alkalmam szemlélni a külföldön is (Küsnacht, Münchenbuchsé, Gótha, Bréma), itt hazánkban is (Igló, Déva, Zilah) és így sokról szerzett szemlélet után alkothattam meg a magam véleményét.

Én a gyakorlati tanítás néma szemlélésére, a megfigyeléseknek naplóba leírására egy pár növendéket a második osztályból egy egész hétre küldenék be, még pedig egy jobb és gyengébb tehetségűt; ezeknek heti följegyzéseit a gyakorló iskola tanítójával vizsgáltatnám felül. Egy teljes hét teljes képet nyujtana a növendéknek a tanítás menetéről. Azt a heti elméleti tanítást, a mit nem hallgathatnak osztálytársaikkal, egész év folytán könnyen utánpótolhatják.

A harmadik osztály gyakorlati tanításának tárgyát a gyakorlóiskola tanítójával jelettetni ki és az ő felvigyázása alatt hajtatnám végre a tanítást; az igazgatónak csak szemléleti szerepet adnék a tanítás folyama alatt s csak a felülbírálat jogát hagynám reá, melyet nem a gyakorló iskolában, hanem az osztályban a módszertani órán ejtsem meg.

A negyedik osztály gyakorlati tanításának vezetését egészen a gyakorló iskola tanítójára biznám, de minden hétre jelelnék ki egy napot, melyen minden egyes növendék legalább egy félnapon az összes gyakorló iskola osztályaival, minta-tanítást tartson. Ezen minta-

*) Teljesen egyetértünk a t. cikkíró úrral. A gyakorlóiskola tanítójának nemcsak mintatanítónak kell lennie, hanem, mint a gyakorlati tanítások vezetőjének methodikai utasításokkal is el kell látni a tanítónövendékeket; sőt a gyakorlóiskolai tanító helyzete annyiban nehéz, a mennyiben alkalmazkodnia kell a képzőintézetben honos pedagógiai elvekhez és gondoskodnia kell ez elveknek a gyakorlatba való átültetéséről. A gyakorló iskolai tanító együtt működik a kiképzésben a tanárokkal; ezért azonkívül, hogy mester legyen a gyakorlatban, velük legalább egyenlő elméleti pedagógiai képzettséggel kell bírnia; ezt követeli nemcsak hivatása, hanem a tanártársai és növendékei előtt birt tekintélye is. Ha megvalósul azon szándék, hogy a gyakorlati kiképzés nagyobb tért fog nyerni, ennek egy részt az lesz fokozatosan a következése, hogy a tanítóképző tanárok a gyakorló-iskolába többet fognak benézni, ott részt venni, mint eddig; másrészt, hogy a pedagógiai képzettséget illetőleg a követelmények még nagyobb mértékben fognak a gyakorló iskolai tanítókkal szemben felállíthatni.

Valóban itt az ideje, hogy behatóan foglalkozzunk azzal, miként volna jövőre biztosítandó a gyakorló-iskolai tanítóknak tanítóképző tanári elméleti pedagógiai képzettsége. A gyakorló iskolai tanítók ügyei folyton kemény dióját képezik az újabb időben tanítóképzésünknek. kérdés, vajjon nem volna-e ez az ügy, mintegy kardesapással az által megoldható, hogy tőlük tanítóképző tanári kvalifikáció kivántassék s ezért rangban és fizetésben egyenlők ké tettessenek a tanárokkal.

*) Ez is fontos momentum

Szerk.
Szerk.

tanítás a tanév második felére esnék, mikor az ifjak több gyakorlást szereztek a tanításban. A minta-tanításon részt venne az igazgató elnöksége alatt az összes negyedik osztály és az illető szaktanár is, hogy a bírálatnál az ő szakvéleményeinek is hely adassék.

Ilyen eljárással a gyakorló iskola vezetésének szelleme egész éven át a gyakorló-tanító kezében maradt; a gyermekek szellemi fegyelmezése nem zavartatik meg és a gyakorlati kiképzésben az egyöntetűség megmarad.

Ezekben foglaltam össze röviden nézeteimet a gyakorló iskoláról és gyakorlati képzésről; gondolom, megérdemli az illető szakkörök figyelmét; mert hitem szerint van benne legalább jóakarát arra nézve, hogy minél jobb és képzetebb gyakorlati néptanítókat bocsáthassunk ki az életbe.

Soós Antal.

Folyamodvány a miniszterhez.

A gyakorló-iskolai tanítók és a felekezeti tanárok nyugdíja ügyében.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk! Örök hálára kötelezi Nagyméltóságod mind a jelen, mind a következő nemzedékeket, hogy szándékai közé felvette népoktatásügyünk legégetőbb és legkényesebb ügyének, a népnevelés terén működő tanítók és tanárok anyagi viszonyainak javítását és rendezését. A legnemesebb hivatás jutott Nagyméltóságodnak osztályrészül: enyhíteni a kultúra és nemzeti érzület terjesztőinek nyomasztó anyagi állapotát, őket ez által magasztos feladatuknak sikeresebb betöltésére képesíteni. Nagyméltóságodnak újabb intézkedéseire emelkedett hangulat tölti el mindnyájunk lelkét, mert érezzük, hogy újabb korszak határkövéhez értünk, a melyen túl a nemzeti kultúra műhelyeibe a sóhajok és a szenvedések szülte lehangoltság helyett talán derültebb élet és vidámabb munka költözik be. Megvalljuk, a mily áldásosnak ép oly nehéznek tartjuk a Nagyméltóságod által kitűzött feladatot; mert évek hosszú során át összegyűlt bajokat kell megszüntetni, s a fejlődött műveltség által táplált igényeket kielégíteni. Nagyméltóságodnak ismert erélye és bölcs belátása biztos zálogát képezi azon reményünknek, hogy az anyagi ügyek a felmerülő sokféle nehézség mellett is oly megoldást nyerendének, a melyből a népoktatás szolgálatában álló intézetek egy részletükben sem károsodnak, hanem minden irányban nyernek és szabad fejlődésre indíthatnak.

Nagyméltóságodnak ez irányú intézkedései között egyik legnemesebb s következményeinél fogva legjelentékenyebb azon törvényjavaslat, a mely a tanítók nyugdíjügyi viszonyait az eddiginél méltányosabb módon igyekszik javítani. Habár ezen novella a viszonyoknál fogva a néptanítók több igényét nem elégíti ki minden irányban, mégis mély hálaérzelemmel ismerjük el, hogy általában jelentékeny haladást mutat az 1875-iki XXXII. t. cz. intézkedéseihöz képest: az özvegyekről és árvákról méltányosan, sőt nemesen gondoskodik, s a tanítók nyugdíjazását is kedvezőbb alapokra helyezi. Csupán egy pontja van,

a mely a jelenleg még érvényes tanítói nyugdíj törvényhez és az 1885-iki XI. t. cz. intézkedéseihez képest visszaesést jelent, azon pont, a mely a gyakorlóiskolai tanítókat kivonja az 1885-iki nyugdíj törvény intézkedései alól s a tanítói nyugdíj-alaphoz csatolja. Legfőképpen ez ügyben bátorodunk alább következő alázatos folyamodásunkat Nagyméltóságodhoz felterjeszteni. Nyíltan és leplezetlenül juttatjuk Nagyméltóságodhoz esedező szavunkat; kötelez minket erre a gyakorlóiskolai tanítóink iránti kartársi szeretet, az ügy, a melynek szolgálatában állunk, a hódoló tisztelet és igaz ragaszkodás, a melylyel Nagyméltóságod iránt viseltetünk s felbátorít az a tudat, hogy Nagyméltóságod a hozzá tisztelettel fordulók őszinte kérést szavát kegyelmesen meg szokta hallgatni és figyelemre méltatni.

Az 1869-ik év óta az állami tanítóképző-intézetekhez kinevezett gyakorló iskolai tanítók az 1868: XXXVIII. t. cz. 84. §-a alapján az állami nyugdíjintézetbe felvétettek, évi nyugdíj-illetékeiket az állami pénztárba fizették s őket szolgálat képtelenségük esetén az állam nyugdíjazta, haláluk esetén pedig özvegyeik és árváik szintén az államtól kaptak segélypénzt.

Az 1875-ben hozott tanítói nyugdíj törvény figyelemmel volt a gyakorlóiskolai tanítókra nézve a törvény értelmében fennálló gyakorlatra és 1. és 2. §-okban részletesen elszámlálván azokat, a kik a tanítói nyugdíj- és gyámalapba lépni jogosultak és kötelezettek, a gyakorló iskolai tanítókat nem említi, a mi bizonyára nem véletlen műve volt, hanem a népoktatási törvény 84. §-ának természetszerű kifolyása.

Az állami gyakorlóiskolai tanítóknak az állampénztárból való nyugdíjazása habár az 1868-iki népoktatási törvény szelleme szerint történt, mégis 1885-ig csak gyakorlaton alapult. Az 1885-ik évi az állami tisztviselők nyugdíjazásáról szóló törvényekben azonban erre vonatkozólag a következő intézkedéseket találjuk.

„2. §. Az állami tisztviselőkkel, altisztekkel és szolgálkál egyenlőknek tekintendők azon tisztviselők, tanárok, az 1875: XXXII. t. cikk rendelkezései alá nem eső tanítók, altisztek és szolgálkál, a kik a következő hatóságoknál és hivataloknál vannak alkalmazva . . . . 3. a kincstárból vagy kir. kormány kezelése alatt álló közalapokból fentartott tanintézeteknél.“

„23. §. Tanárok és az 1875: XXXII. t. cikk intézkedései alá nem eső tanítók 30 évig a többi állami alkalmazottak ellenben 40 évig kötelesek szakadatlanul szolgálkál.“

Az 1885: XI. t. cikk ezen két §-ra tehát az állami gyakorlóiskolai tanítókra vonatkozó gyakorlatot szentesítette, illetőleg törvényerőre emelte. Ebben a tekintetben tehát nyugodtan néztünk az új tanítói nyugdíjtörvény javaslat megjelenése elé; annyival inkább sajnálattal láttuk, hogy annak 1. §-a szerint a gyakorlóiskolai tanítók is a tanítói nyugdíjalaphoz csatoltnak. Kétségen felül áll, hogy a novella az eddiginél kedvezőtlenebb viszonyokat teremt a gyakorlóiskola tanítókra nézve s éppen ezért káros gyakorlóiskolánk fejlődésére s a tanítónövények gyakorlati kiképzésére, a aminek kihatása az egész tanítóképzésre nyilvánvaló s a mit egyáltalán nem enyhít azon körülmény,

hogy az új törvény a jelenlegi gyakorlóiskolai tanítókra nem vonatkozik. Kerestük tehát ezen intézkedésnek egyrészt okait, másrészt a fennálló törvényekből való kimagyarázását. S az „Indokolás“-ban a következőket találtuk.

„A tanítóképezdek mellett fennálló gyakorlóiskolák tanítói, mint a képezdei tanszemélyzet státusához tartozók, ez ideig az országos nyugdíjintézetbe nem vétettek fel s ellátási igényeik a képezdei tanárokhoz hasonlóan az 1885. XI. t. cz. értelmében bíráltattak meg.“

„Mint hogy azonban a gyakorlóiskolák tananyaguknál fogva a népiskolák körébe tartoznak és tanítóiktól csakis népiskolákra való képesítés kívántatik, a gyakorlóiskoláknál jövőben alkalmazandó tanítóknak nem az 1875: XXXII. t. cikk, hanem a gyakorlat alapján kifejtett kiváltságos állapota megszüntetendő volt már azért is, mert a gyakorlóiskoláktól való áthelyezés alkalmával a végellátási igények elbírálása mindenkor nehézségekbe ütközött.“

Hogy az állami gyakorlóiskolai tanítók helyzete az állami nyugdíjintézetben nem gyakorlaton, hanem az 1885. XI. t. cikk 2. és 23. §-sainak intézkedésein alapúlt, bátorkodtunk fentebb mély alázattal kimutatni. S ezt maga az „Indokolás“ is elismeri, midőn így szól: a gyakorlóiskolai tanítók „végellátási igényei a képezdei tanárokhoz hasonlóan az 1885. XI. t. cz. értelmében bíráltattak meg.“

A mi pedig a másik okot illeti, t. i. hogy „a gyakorlóiskolától való áthelyezés alkalmával a végellátási igények elbírálása mindenkor nehézségekbe ütközött:“ erre nézve legyen szabad azon szerény véleményünket alázatosan nyilvánítni, hogy veszedelmes praecedens volna kisserű adminisztrációnális okoktól függeszteni föl elvi jelentőségű tanügyi kérdések eldöntését. Külömben ez az ok nem fér össze a tanügyi magas kormány azon elvszerű eljárásával, hogy a mint a legutóbbi időben is történt, egyes kiváló gyakorlóiskolai tanítók tanítóképző tanárokká neveztesse ki. Hiszen, ha a gyakorlóiskolai tanítók nem fognak többé az állami nyugdíjalaphoz tartozni, a kinevezés szintén átszámítási nehézségeket fog okozni! Pedig egyáltalában nem volna kívánatos, hogy a magas kormány eme nehézségek kikerülése czéljából felfüggeszsze eddig követett előléptetési rendszerét. Fájdalmasan érintene bennünket, ha az 1—2 évenként, vagy nagyobb időközökben előforduló esetek elszámolási nehézségei miatt a helyes alkalmazási s előléptetési rendszer tanügyünk szabad fejlődése bármely részletében hiányt szenvedne.

Annak okául, hogy a gyakorlóiskolai tanítók a tanítói nyugdíj-és gyámalaphoz csatoltatnak, felhozatik az is, hogy csak elemi iskolai tanítói képesítésük van. Szerény nézetünk, hogy a képesítés és nyugdíjügy oly különböző egymást nem érintő két fogalom, hogy egyiknek a nyugdíjügynek, elbírálásánál az előbbi, a képesítés, egyáltalában nem jöhet tekintetbe. A dolog természetes logikai rendje az, hogy a képesítés többé vagy kevésbé valamely állás betöltésénél számítassék fel, a nyugdíj rendezésénél és kiszabásánál pedig csak a hivatali állás legyen mértékadó. A nyugdíjazásnál a képesítés tekintetbe

vétele sok vizsás dologra vezetne; e szerint például a tanfelügyelők és maguk a tanítóképző tanárok is három vagy több nyugdíjazási kategóriába volnának sorolandók. Annak ellenében, hogy a gyakorlóiskolai tanítók mind elemi tanítói képesítéssel bírnak, bátorkodunk felhozni, hogy tényleg vannak, kiknek polgári iskolai képesítésük van, s nyílt kérdés, hogy nem volna-e czélszerű, hogy tanítóképző tanári képesítéssel bíró egyének alkalmaztassanak gyakorlóiskolai tanítóként. Mély alázattal esedezünk tehát, méltóztassék a gyakorlóiskolai tanítók nyugdíjazásánál is azok képesítő oklevelétől teljesen eltekinteni.

Nyomós érvnek tűnik fel az, hogy a gyakorlóiskolák tananyagánál fogva az elemi iskolák körébe tartoznak s azok tanítói is tulajdonképen elemi tanítók. Teljesen elismerjük, hogy a gyakorlóiskolák egészen az elemi népiskolák tanterve és mintája szerint vannak szervezve; azonban a többi elemi népiskolák és a gyakorlóiskolák között nagy különbség van, mert utóbbiak nem csupán az elemi oktatás, hanem a tanítóképzés szolgálatában is állanak, a mennyiben a tanítónövendékek ezekben nyerik gyakorlati kiképzetésüket. Már a múlt században Mária Terézia idejében létrejött normális iskolák, mivel a tanítóképzésre szolgáltak, a többi elemi iskoláktól megkülönböztettek, habár tantervükre nézve a nagyobb városi elemi iskolákkal (scholae urbium) megegyeztek; ezekre nézve a Ratio Educationis meghagyja, hogy bennük a gyermekek ne csak jobban taníttassanak, mint a többi nemzeti iskolákban, hanem maguk a tanítók is kiképztessenek és hivataluk viselésében gyakoroltassanak.*) Kiténik tehát, hogy tanítóképzőink ősei, a mult év jelen század normális iskolái, nem csak elemi, hanem tanítóképző iskolák is voltak s hivatalosan ilyeneknek tekintettek. Ezt a viszonyt az 1868. XXXVIII. t. cikk is fentartja, a mennyiben a 82. §. ezt mondja: „A képezdének egy gyakorló iskolával kell összekötve lenni, melyben a növendék-tanítók gyakorlatilag képeztettnek.“ A gyakorlóiskoláról és azok tanítóiról megjelent összes miniszteri rendeletekben és jelentésekben is azon törekvés nyilvánul, hogy a tanítóképző-intézet és a gyakorló iskola működése között minél szorosabb kapcsolat legyen, különösen a XVIII. miniszteri jelentés hangsúlyozza a tanítóképzők és gyakorlóiskolák „szerves összefüggés“-ét.

Feltehető tehát az a kérdés, mi az, a mi a gyakorló-iskolát tanítóképző iskolává teszi, a mi a tanítóképző-intézettel való szerves összefüggését biztosítja, s a mi a többi népiskolák fölé emeli. A gyakorló-iskolától megkívánjuk, hogy abban a tananyag feldolgozása kifogástalan, az oktatás a módszertani elveknek teljesen megfelelő, a nevelői eljárások és az adminisztráció lehetőleg hibáktól mentek legyenek. Mindez szükséges azért, hogy a tanítónövendékeknek alkalmuk legyen üdvös tapasztalatokat és kellő gyakorlatot szerezni. Azonban a helyes berendezés és oktatás nem egyedüli követelménye a gyakorló-iskoláknak, mert ez eset-

*) Az 1777-ben kiadott Ratio Educationis XLVIII. §-a a többi között így rendelkezik: „Ita necesse est, ut sit una schola vernacula primaria seu *Normalis*, in qua non pueri modo plenius ac uberius, quam in ceteris, sed ipsi etiam Paedagogi erudiantur et in muneris executione exerceantur.“

ben pótolni lehetne egy vagy több a tanítóképző székhelyén levő jó népiskolával. A gyakorlóiskola feladatára vonatkozólag azonban az 1882-ben kiadott hivatalos miniszteri tantervben a következő pontot találjuk: „... Ez okból állították minden tanítóképezde mellé úgynevezett gyakorlóiskola, melyben a tanítónövendék az elméleti oktatás alkalmazását szemléli és gyakorolja“. A gyakorló-iskolától tehát megkívántatik az is, hogy a tanítóképzőben honos pedagógiai és methodikai elveket a gyakorlatba átültesse, azoknak alkalmazását a tanítónövendékeknek bemutassa és velük gyakoroltassa, sőt az sincs kizárva, hogy a pedagógiai tudomány terén felmerült újabb vívmányok és módszertani nézetek a gyakorlóiskolában bemutattassanak és kipróbáltassanak. Igaz ugyan, hogy a gyakorló-iskola a népiskolai tanterv szerint dolgozik, de mivel rendeltetésénél fogva a methodikai elvek iskolájának is tekinthető, a tananyagának feldolgozása a népiskolain kívül egyéb szempontok alá is esik s ez a körülmény a tanítóképző gyakorlóiskoláknak a közönséges népiskoláktól különálló helyzetet biztosít.

Az itt fejtegetett ponttal szorosan összefügg ama másik kérdés, hogy a gyakorló-iskolai tanító pusztán csak néptanítónak tekintendő-e. Tanítóképző-intézeteink jelen szervezete mellett a gyakorló-iskolai tanítóknak feladata a tanítónövendékek gyakorlati kiképzését eszközölni; e végből minta-tanításokat tart a gyakorló-iskolában és vezeti a növendékek tanítási gyakorlatait. A mintatanítások tartása által egyrészt, mint utánezendő példa tünik fel a leendő tanítók előtt, másrészt, mint már előbb is kifejtettük, az alkalmakkor az intézetben érvényes pedagógiai elveket szemlélteti és gyakorlatilag bemutatja. Mint a tanítási gyakorlatok vezetője, ő osztja ki a gyakorló növendékeknek a tanítási feladatokat, részletes utasításokat ad a tanítások írásbeli előkészítéséhez és szóbeli kiviteléhez; a tanítónövendékek tanítási írásbeli praeparatióit átnézi és kijavítja, megbírálja a megtörtént próbákat s e közben elméleti és gyakorlati utasításokkal látja el a jelölteket a jövőre nézve. Akár mint mintatanítót, akár mint a gyakorlati tanítások vezetőjét vegyük szemügyre, mindkét esetben jelentékenyen befoly a gyakorlóiskola vezetője a tanítónövendékek kiképzésébe s így ő nemcsak népiskolai tanító, hanem a szó szoros értelmében tanítóképző tanár is. A való tényállásnak meg nem felelő az a nézet, hogy a gyakorlóiskolai tanító működése a népiskolai tanítóétól nem különbözik s ezért e szerint bírálólandó meg.

Az előadottakból az is kitünik, hogy a gyakorló iskolai tanító működése a növendékek gyakorlati kiképzése terén úgy lesz sikeres, ha közte és a tanári testület eljárása között szigorú egyetértés van, s ha a gyakorló-iskolai tanító a tanítóképző tanári testülettel úgy a külső, mint a belső ügyekben egyenlő jogú tagnak tekintetik. Ezen elv korántsem új keletű, hanem benfoglaltatik az az 1868-iki népoktatási törvényben és számos miniszteri rendeletben. Ugyanis az 1868: XXXVIII. t.-cz. 84. §-a így szól: „A tanári személyzet egy igazgató tanárból, legalább két rendes és egy segédtanárból s a gyakorlóiskolában működő egy tanítóból áll“. A kormány rendeletei is a törvény szavai értelmében oda törekedtek, hogy a gyakorlóiskolai tanítóknak a tanárokkal egyenlő

jogokat adjanak, a mint ez kitűnik az 1887. évi július hó 13-án, 10.998. sz. a. kelt felső rendeletnek következő §-aiból:

„24. §. A tanítóképezde minden tanára, a gyakorlóiskola tanító-jával együtt, tanári testületet képez.“

„25. §. A tanári testület az igazgató, vagy annak helyettese elnöklete alatt havonként legalább egyszer, a szükséghez képest többször is gyűlést tart, melyben a rendes tanárok és a gyakorlóiskola tanítója határozó, a segédtanár és vallástanítók tanácskozó szavazattal bírnak“.

Ezek belső jogokra vonatkoznak, de találunk ily irányú rendelkezéseket a külső jogokról is. Mert igaz ugyan, hogy az 1868-iki népoktatási törvény a gyakorlóiskolai tanítók fizetését 700 frtra, vagyis (nézetünk szerint nem helyesen) a tanítóképző tanárokénál kevesebbre szabja, másrészt azonban az 1880. december hó 15-én 32, 944. sz. a. kelt miniszteri felső rendelet, a mely a tanítóképző tanárok ötödéves pótlékát szabályozza, a gyakorlóiskolai tanítóknak a tanárokéval teljesen egyenlő pótlékot vagyis „tekintet nélkül a fizetésre, a melyet élveznek, 25 évig bezárólag öt évről öt évre 100 frtot“ ad.*)

E rendeletből kitűnik a magas kormány azon felfogása, hogy a gyakorlóiskolai tanítókat nem csak a tanári testület belső ügyeinek vezetésében, hanem a külső, anyagi ügyekben is egyenlő jogok illetik meg a tanárokkal. Szükségesnek tartjuk még az ötödéves pótlékokat szabályozó magas rendeletnek 22. §-át idézni:

„22. §. Az 1. §.-ban említett képezdéknél alkalmazott rendes és segédtanárok, tanítók, rendes és segédtanítónők, gazdasszonyok és gyakorlóiskolai tanítók nyugdíjazásánál... az ötödik évi pótlékok a nyugdíjba és végkielégítésbe is beszámíttatnak.“

E paragrafusban a magas kormány rendeletileg beismeri, hogy a gyakorlóiskolai tanítók nyugdíj tekintetében is egyenlően jogosultak a tanítóképző tanárokkal, s velük egyenlő elbánásban részesülnek. Az új nyugdíjtörvény javaslat tehát az eddigi törvényekkel, rendeletekkel, a kormány eddigi intenczióival, 22 év óta ápolt és fokozatosan fejlesztett rendszerével ellenkezőleg intézkedik, midőn a gyakorlóiskolai tanítókat nyugdíj tekintetében eddigi jogaiktól a jövőben megfosztja. Mi, a tanítóképzés érdekeit tartva szem előtt, károsnak tartanók a gyakorlóiskolai tanítói intézményt oly irányban fejleszteni, a mely őket a tanítóképző tanári testületből kiszakítaná; ez a körülmény megbontaná a tanítóképző tanári testület és a gyakorlóiskolai tanító egyetértő és kölcsönösen ható működését, utóbbiakat a kiképzésben való részvételtől fokozatosan elvonná s pusztán a gyakorlóiskolába, legfeljebb mintatanítások tartására teremé.

Annak feltűntetésére, hogy az új nyugdíj-novellának kifogásolt rendelkezése mily anomaliákat fog teremteni, még azt a körülményt bátorkodunk felemlíteni, hogy, a mint arra az ötöd éves pótlékokat szabályozó rendelet idézett 22. §-a is hivatkozik, az állami tanítónőképző-intézeteknél alkalmazott azon gazdasszonyok, a kiknek tanítónői

*) L. az idézett magas rendelet 1. és 17. § usait.

oklevelük van, a tanítóképző tanárokkal nyugdíj tekintetében egyenlő elbánásban részesülnek. Nem hisszük, hogy használna az a gyakorlóiskolai tanító tekintélyének, ha kevesebb jog illeti meg, mint az intézeti gazdasszonyt. Kérdés, nem fogják az ehhez hasonló várható visszaszállapotok a gyakorlóiskolai tanítók állását és szerepét a tanítóképzésben kisebb mértékre szállítani?

Az eddig felhozottakon kívül alázatos kérelmünk megokolásául bátorkodunk még azon nézetünket tiszteletteljesen kifejezni, hogy mi a gyakorló iskolai intézmény czélszerű fejlesztését s a tanítónövendékek gyakorlati kiképzésének javítását és az eddiginél szélesebb alapokra fektetését a tanítóképzés terén életbe léptetendő reformok legfontosabbikának tartjuk. A szakkörökben általánosan elfogadott nézet, hogy a tanítójelöltek állami tanítóképző-intézeteinkből elegendő gyakorlati képzettség nélkül kerülnek ki; hogy elemi iskoláinkban, még a fővárosiakban is, az újabban helyeseknek talált módszerek sokkal nehezebben tudnak elterjedni, mint azt a népművelődésnek érdekei megkívánják. Ezért a felelősség tanítóképző intézeteinket is terheli, mert a helyes módszertani elvek elterjedése első sorban tanítóképző intézeteink működésétől függ. Az elemi oktatás megjavítása szempontjából messze kiható erejű lesz azon reform, mely a tanítónövendékek gyakorlati kiképzését fogja behatóvá tenni. Egyesületünknek a múlt évben tartott közgyűlése részletesen foglalkozott ez ügyvel és megjelölte a javítás módjait. Örömmel értesültünk Nagyméltóságodnak a közoktatásügynek állapotáról a képviselőházhoz beterjesztett XX. Jelentéséből, hogy szándékozik a tanítóképzést „gyakorlativá tenni“*), s a reformokat ez irányban megindítani. Egy más helyen a Jelentés a gyakorlóiskola és gyakorlati kiképzés fontosságát a következőleg hangsúlyozza: „A jó gyakorlóiskola nélkül fenntartott tanítóképezde az elméleti ismereteken kívül nem képes növendékeinek megadni a kellő gyakorlati képzettséget.“**) Alázatosan esedezünk, tekintettel arra, hogy a jó gyakorlóiskola első feltétele annak jó tanítója, méltóztassék különös figyelmét az iskola mellett annak vezetőire is kiterjeszteni. Hogy a gyakorlóiskola ugyanis hivatását betöltse, első sorban ezen iskola tanítójának buzgóságától, tanítói és egyéni tulajdonságaitól függ. Tanítóképző-intézeteink gyakorlati irányban való fejlesztéséből, a gyakorlati kiképzés intenzívebbé tételéből szükségképen folyik a gyakorlóiskolai tanítói állás emelése, s különösen anyagi helyzetének javítása s minden oly törekvés, a mely ezen állás befolyását, tekintélyét, a tanári testülettel egyetértő működését és anyagi ügyeit támadja meg, kárt okoz az iskola működésénél s a képzés gyakorlati irányú fejlesztésének.

A gyakorlóiskolai tanítói állás terhes, nagy erkölcsi felelősséggel jár és betöltése kiváló egyéni tulajdonokat kíván. Már a hat osztályú osztatlan elemi iskola vezetése nagy mértékben igényli a tanító testi és szellemi erőit; a tanítónövendékekkel folytatott előleges megbeszélések, az írásbeli dolgozatok megvizsgálása és az utólagos bírálatok, ha lel-

*) L. a huszadik Jelentés 18. lapját.

**) L. a Jelentés 134. lapját.

kiismeretesen teljesíttetnek, szintén jelentékeny fáradságot okoznak. Az általa esetleg elkövetett hibák és mulasztások nem csak az elemi iskolai tanítványok nevelésében és oktatásokban okoznak hiányokat, hanem a tanítónövendékek kiképzésében is. A gyakorlóiskolai tanító-tól megkivántatik, hogy úgy magán mint társadalmi életében magas műveltséget, ildomoságot tanítson; hogy a közügyekben élénk részt vegyen, de a kellő mértéket is eltalálja; hivatásának pontos és odaadó teljesítésében lelkesítő példát nyújtson a leendő tanítóknak. A gyakorlóiskolai tanítóban általában egyesítve kell lenni a tanítói jó tulajdonoknak: a pedagógiai tapintatnak, a tanítványokkal való szeretetteljes bánásmódnak, az erélynek, s a tanításban művészetre vitt ügyességnek; ezen kívül, hogy tanítóképző feladatának jól megfelelhessen, magas elméleti képzettséggel is kell bírnia. Ha a gyakorlóiskolai tanítóban a tanítói tulajdonok magas fokon vannak kifejlődve, példája által a leendő tanítókat is hasonló tulajdonok kifejlesztésére buzdítani s így egy egész tanítói nemzedéknek működését jótékonyan befolyásolni fogja. Nehéz feladat tehát mindenkor a gyakorlóiskolák tanítóit megválasztani; mert csak a gyakorlati életben kipróbált, jeles tulajdonaik által kitűnt s elméletileg is képzett tanerők alkalmazandók a pályára. A gyakorlóiskolai tanítói állást tekintélyének emelése által díszessé tennünk, s anyagi előnyök nyújtása által az összes néptanítói állások felé kell emelnünk s oda hatnunk, hogy annak elnyerését minden tanító megkülömböztető tiszteletnek s anyagi tekintetben előmenetelnek tekintse; továbbá szükséges azokra nézve, kik e pályán már működnek, hogy a munka nagysága, szellemi, erkölcsi értéke és a biztosított anyagi előnyök között meg legyen az arány.

Jelen alkalommal nem akarjuk kutatni, hogy meg van-e ez az arány; csak utalunk a külföldre, Franciaországra, Poroszországra, a hol a gyakorlóiskolai tanító tanári, sőt igazgatói címmel és fizetéssel jutalmaztatik s különösen Franciaországban tanárok versenyeznek ezen állás elnyeréséért. Mikor úgy a művelt államok példái, mint tanítóképzésünk és népoktatásunk jól felfogott érdekei azt követelik, hogy a gyakorlóiskolai tanító állását esetleg magasabb kvalifikáció által mind rang, mind fizetés tekintetében fokozatosan fejlesszük, valóban meggondolandó azon lépés, a mely e pályát kisebb jelentőségű okok miatt jelenlegi helyzetéből degradálja. Szent meggyőződésünkben eredő kötelességünknek tartjuk hazánk kormányának ez intézkedés várható káros következményeit eleve hódoló tisztelettel magas figyelmébe ajánlani és alázatosan kérni az új nyugdíjtörvény-javaslatból a gyakorlóiskolai tanítókra vonatkozó rész törülését.

* * *

Az új nyugdíj-törvény javaslat „Indokolás“-ában a következő pontot találjuk:

„Különösen meg kell jegyezmem, hogy érvényen kívül volt helyező az 1875. XXXII. t. cz. 38. §-a, mert nem állami tanító- és óvóképezdek okleveles tanárai maig sem vették igénybe az idézett törvény 38. §-a által megadott lehetőséget a nyugdíj biztosítására, ezenfelül pe-

dig ezélszerűbbnek is látszik ezen tanárok nyugdíjügyét az autonóm felekezeti és községi középiskolák tanárainak nyugdíj ügyével kapcsolatosan rendezni.“

Megnyugvással és mély hálaérzelemmel vesszük Nagyméltóságod ezen kijelentését, mert a tanítóképző tanárok iránt táplált jóindulatának és atyai gondoskodásának kifejezését látjuk ez ígértben. Az 1875. XXXII. t. cz. 38. §-a valóban oly súlyos feltételeket szabott a tanítóképző tanároknak a tanítói nyugdíjalapba való belépéséhez, hogy talán 1—2-öt kivéve egy sem tartotta magára nézve előnyösnek a belépést s így kartársaink közül azok, kiknek illető hatóságok nyugdíjat nem biztosított, szomorú jövőnek néztek elé szolgálatképtelenség esetén. E körülménynek káros befolyása volt a tanítóképzés ügyére, mert a jobb tanerőket távol tartotta intézeteinkből, ugyanis nincs senki, a ki kecsegtetőnek tartaná oly állás elnyerését, a mely jövőjét nem biztosítja; sőt, a ki e pályán van is, szükségből valónak, ideiglenesnek fogja azt tekinteni. Eppen azért, mert a késedelem ez ügyben sok kartársunknak jövőjét tartja függőben, a tanítóképzés ügyének érdekében alázatosan esede-zünk, méltóztassék oda hatni, hogy a már folyamatban levő munkálatok mielőbb befejeztessenek s a felekezeti középiskolai tanárok nyugdíjügye a tanítóképző tanárookra tekintettel kedvezően elintéztessék.

Bátorkodunk ez alkalommal a katolikus tanítóképző intézetekben alkalmazott kartársaink nyugdíjügyére is felhívni Nagyméltóságod nagybecsű figyelmét. Ugyanis míg a 4 ev. református és a 10 ág. ev. tanítóképző tanárai az elveendő jog fejében az eddiginél előnyösebb nyugdíjazást reménylenek, addig a 24 róm. kath., 4 görög kath. és 4 görög keleti, összesen 32 felekezeti intézeti tanárok közül azok, kik nem a tanulmányi alap terére vannak kinevezve, aggodalmakkal vannak eltelve, hogy nem maradnak-e ki a nyugdíjügy rendezéséből, mert ők nem autonóm felekezeti tanítóképzőnél szolgálják a közművelődést. Alázatosan esede-zünk, méltóztassék ezen 32 képzőintézetnél szolgáló kartársainkat is kombinációba venni a felekezeti tanítóképző tanárok nyugdíjügyének rendezésénél. Ha ők innen kihagyatnának, a régi nyugdíj törvény 38. §-ának hatályon kívül helyezése által szolgálat képtelenségük esetén nem a bizonytalan jövőnek, hanem a biztos veszedelemnek tétetnének ki. Az igazság és méltányosság érdekében szükséges, hogy az ő nyugdíjügyük is rendeztessék és pedig a többi tanítóképző és a középiskolai tanárokéval egyenlőképpen.

Alázatosan esede-zünk, hogy akkor, midőn a felekezeti középiskolai és tanítóképző-tanárok nyugdíjügye rendeztetik, méltóztassék tekintettel lenni a néhány felekezeti tanítóképzőintézetnél szolgáló gyakorlóiskolai tanító kartársunkra is. Feltesszük ugyanis, hogy Nagyméltóságod az ezen alázatos kérvényben az állami gyakorlóiskolai tanítóokra vonatkozó felterjesztésünket nagybecsű figyelmére méltatni és kérélmünket teljesíteni fogja. Méltányosnak és jogosnak s a tanítóképzés érdekében állónak tartjuk tehát, hogy a mikor az állami tanítóképzőintézetben alkalmazott gyakorlóiskolai tanítók a tanárokkal egyenlő elbánásban részesülnek a nyugdíj tekintetében, a felekezeti intézetek gyakorlóiskolai tanítóinak nyugdíjügye is úgy rendeztessék mint felekezeti tanároké.

Nagyméltóságod az 1890-dik költségvetés „Indokolásá“-ban kijelentette, hogy „a tanítóképző tanárokat a középiskolai tanárokkal egyenlő fizetés illeti meg!“ Nagyméltóságod ezen méltányos és a tanítóképzés ügyének érdekét előmozdító felfogásának lehet tulajdonítani azt a nevezetes és mindnyájunkat örök hálára kötelező eseményt, hogy a vidéki tanítóképző rendes tanárok fizetése a középiskolaiakéval egyenlősítettett. Nagyméltóságod atyai jóindulatáról és bölcs következetességéről tanuskodik, midőn azon elvet, hogy a középiskolai és tanítóképző tanárt legalább is egyenlő anyagi jogok illetik meg, a felekezeti tanítóképző tanárookra is törekszik alkalmazni. Nagyméltóságod ígérete teljes bizodalommal ruház fel bennünket az iránt, hogy az elv legalább a nyugdíjra nézve rövid időn valósággá fog válni. Vajha sikerülne egykor Nagyméltóságodnak azt a szilárdul hangoztatott elvet, úgy mint az állami tanároknál történt és a legközelebb várható fizetésemelés esetén is bizonyára történni fog, a felekezeti tanítóképző tanárok fizetésére vonatkozóleg is érvényre juttatni! Az eddigi tények bizonyítják, hogy bölcs és nemes kezek vezetik közoktatásunk kormányát; így mi reméljük mindenben a jogost és méltányost.

* * *

Emlékiratunkban foglalt alázatos kérelmeinket a következő pontokba foglaljuk össze:

1. Méltóztassék oda hatni, hogy a tanítói nyugdíjtörvény-javaslat 1. §-ából ezen kifejezés: „a tanítóképezdek mellett fennálló gyakorlóiskoláknál“ töröltessék a helyett a törvénybe felvéttessék, hogy az állami elemi és polgár iskolai tanítóképző-intézeteknél alkalmazott gyakorlóiskolai tanítók az 1885. XI. t. cz. 2. és 23. §-ai értelmében az államtól nyerik nyugdíjukat.

2. A felekezeti tanítóképző tanárok nyugdíjügyének rendezése az autonóm felekezeti és községi középiskolai tanárokéval kapcsolatban s ezekéhez egyenlő módon mielőbb keresztülvitessék.

3. Akkor, midőn az autonóm felekezeti tanítóképző tanárok nyugdíjügye rendeztetni fog, ugyanakkor s velük egyenlő módon történjék törvénybe foglalt intézkedés a rom. katolikus, a görög-katolikus és görög-keleti tanítóképző intézetek tanárainak nyugdíjára nézve is.

4. A felekezeti tanítóképző tanárokéval együtt s ezekével egyenlő módon rendezze a megalkolandó törvény a felekezeti tanítóképző-intézetek gyakorlóiskolai tanítóinak nyugdíját.

Alázatos esedezésünket Nagyméltóságodnak magas kezeibe ajánlva, maradunk alázatos szolgálai:

Budapesten, 1891. november 22-én.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesületének nevében

Péterfy Sándor

elnök.

Nagy László

főtítkár

A tanítónőképző-intézetek tantervének módosításához.

Helyeslem a tanítóképző-tanárok egyesületének azon bátor reformtörekvését, a melynél fogva a tanítóképző-intézetek tantervét kidolgozni szándékozik! Méltó vállalkozás ez egy pedagógusokból és kiváló szakférfiakból álló testülethez! Kívánom, kísérje siker fáradságos munkáját! Azonban a munka a mily szép, éppen oly nehéz és tanügyi kormányunk kegyes támogatása mellett csak akkor lesz fényes sikere ez üdvös mozgalomnak, ha óvatosak, körültekintők, sőt pedánsak és szörszálhasogatók leszünk és nem kicsinyeljük a legparányibbnak látszó dolgot sem. Ilyen csekélynek látszó, de a kiképzésre és a népiskolai-oktatás eredményére kiható erejénél fogva fontos tárgy a kézimunka oktatása a tanítónő-képzőkben. Felfogta és érzi ezt tanügyi kormányunk is. Látszik abból, hogy gr. Csáky Albin vall. és közoktatásügyi miniszter ur tavaly, áprilisban, megkérte a francia kormányt, hogy tanulmányozás czéljából engedje át a francia elemi és felső népiskolában, úgy szintén a tanítóképzőkben a kézimunka tanítását szabályozó tanterveket. (A megküldött nagyértékű gyűjtemény az országos tanszermuzeumban van elhelyezve).

Engem sok évi megfigyelés kererű tapasztalatai készítenek a szólásra. Ha a vizsgálatokon és különféle kiállításokon a közmegebámulásra kitett tanítónőképzői remekmunkák garmadáit nézem, el nem fojtható elfogultsággal gondolok a himző ráma áldozataira.

Érdekes volna statisztikailag kimutatni, hogy hány szem, hány tüdő romlásának elősegítője s hány hátferdül és okozója volt már a himzőkeret! Nagyon szükséges tehát, hogy a tanítónőképző kézimunka-oktatás tantervét is megvizsgáljuk s a tanítónők képzését az egészségtan követelményeinek megfelelőbbé, czélszerűbbé tegyük. Először is a jelenlegi kézimunka-tanterv hibáit fogom elősorolni, azután pedig következtéseimet levonni.

1. Kézimunka-tantervünk nagyon általános. Megnevezi a munkanemet, de sehol sem mondja ki, hogy miből mennyi készítenő. E miatt nagy a chaos, mit még növel azon körülmény, hogy sok tanítónőképzőben a kézimunka és ipartanítás két tanerő kezében elkülönítve kezeltetik. Ilyenkor a növendékek egészségének rovására néha verseny keletkezik a két tanítónő között, hogy ki készített szebb, több, nagyobb és művészesb kivitelű műtárgyakat.

2. Tág tért enged az egyéni fölfogásnak és nézetnek. Az egyes rovatokban fősorolt követelményeket mindenki a saját igényei szerint érvényesíti. Például: több van olyan tanítónő avagy igazgató, aki a himzés, horgolás, suplikázás vagy csomózás czíme alatt a mintákon kívül tetemes költségbe és fáradságba kerülő asztalfutót, tableaut, kötényt vagy védkendőt készített.

3. Időrabló és fecsérő, mert például egy batiszt zsebkendő kisuplikázására 5—10 hónapot pazaroltatunk, pedig ezen időt hasznosabban is lehetne értékesíteni; mert nem áll az, amit sokan el akarnak velünk hitetni, hogy a szerényen dotált tanítónőnek jól fog esni, ha remek-

munkák készítésével mellékesen kereshet. Azok a zsebkendők és törülközők, a melyeken félelmi fáradtság keserves munkája van, nem adhatók el olcsón; és a gazdák és előkelő családok nem szokták a díszmunkákat tanítónőknél megrendelni; a tanítónő pedig nem házalhat, nem engedi ezt meg sem ideje, sem állásának méltósága.

4. A mai oktatás nem vezet célhoz, mert bár a képzőt végzett tanítónő mesterséges quipure-áthuzatot csinált a napernyőjére, de kis ujjast, fejkötőt, csipkét horgolni, avagy kendőt, harisnyát, német cipőt kötni (pedig a népnek ezekre van szüksége) ép oly kevésbé tud, mint száz ránczba szedni azt a kis kartony kötényt, melyet a kis Juliska édes szülője akar készíttetni az ő kisebb leányának.

5. Tetemes és fölösleges költségekbe veri a szegény sorsú tanítónő jelöltet, mert alig egy pár üzheti azt a luxust, hogy 10—20 frtot költsön egy díványpárnára, vagy kályha-ellenzőre.

6. Káros befolyású a jellemképzésre, mert igen sok kiállított és saját nevével ellátott remekmunka boltokban drágán megfizetett „kezdet munká”-ból készült.

7. Hazafiatlan, mert az anyag, melyből a kézimunkák készülnek, külföldi. A stil legtöbbször német, orosz, görög, török stb., de legritkábban magyar. A műkifejezések idegenek.

8. Egészségrontó és túlterhelő, 15—19 éves fejlődésben levő tanítónőjelölt naponta 6 óra hosszát nyomja az iskolapadot legalább 5 órát leczketanulásnak, zongorázásnak, írásnak és rajzolásnak szentel, a mellett 4 órát a kézimunka mellett görnyed, különben nem végez semmit. Ilyformán a fiatal növendéklány naponta 15 órán keresztül igában van. Számítsunk most az öltözködésre, evésre, esetleg jövőmenésre 3 órát (ennyi még a benlakónak is kell), marad még alváásra, szórakozásra, véletlen mulasztások pótlásra összesen 6 óra (? Szerk) Kérdem, elég-e ez?

Valóban eljött az ideje annak, hogy végét vessük ezeknek az anomáliáknak s a kézimunka-tanítástervét célszerűbbé tegyük s pontosan körülírjuk. Én a következő határozati javaslatokat terjesztem a tisztelt tantervkészítő bizottság elé:

1. Az ipar és kézimunka-tanítás mindig egy tanerőre bizassék.

2. Érvényesüljön azon elv, mely évi közgyűlésünkön kimondatott, hogy az ujonnan készített tantervnek részletesebbnek kell lennie a jelenleginél és részletes utasításokkal legyen ellátva.

3. Teljes képzettséget ezen tárgyban ne követeljünk, csak azon legyünk, hogy a kezdő tanítónők a szakmunkák elvégzésére képesek legyenek.

4. Az esetleges munkadarabok kezdessenek meg az évfolyam alatt, de a befejezés maradjon a nagy szünetidőre, mikor a tanítónőjelölt jobban ráér és azt, kapott utasítások után, könnyen és önállóan elkészítheti, a következő tanév kezdetén be is mutathatja.

5. A hazánk egyes vidékén divó munkafajok megtanítására több gond fordíttassék.

6. Tétessék a tanítás intenzívebbé.

7. Olcsó munkákat készíttessünk.

8. Emeljük az ismeret képzővoltát az által, hogy a tanításnál felhasznált anyagokat és eszközöket szóbeli előadás útján ismertessük.

9. Orizkedjünk, nehogy túlterhelés által a növendék testi fejlődését és szellemi rugékonyságát veszélyeztessük.

10. A negyedévesek, mivel a képesítő vizsgákra készülnek, mentessenek fel új évtől a kézimunka-órák alól.

11. Szoktassuk a leendő tanítónőket és ezek útján a honleányokat, hogy a hazai iparterményeket értékesítsék a kézimunkáknál. *)

Szántó Edéné.

N É P O K T A T Á S .

Kell-e a német írás?

Most, midőn a német pedagógusok és iskolai higienikusok nyomán mi is nagy komolyan foglalkozunk az álló és dülő írás ügyével és már arra is van némi kilátás, hogy egész írástanításunkban egy kis üdvös reform áll be, talán nem fog időszerűtlennek feltűnni, ha pedzeni akarok oly javaslatot, a mely nézetem szerint szintén lendíthetne valamit azon, hogy írás tanításunk észszerűbbé és könnyebbé váljék. Nem tulajdonítok valami felette nagy fontosságot a dolognak, a melylyel magam sem foglalkozhattam behatóbban s itt sem akarok neki nagy feneket keríteni; csak ötletszerűen adom elé, mert azt vélem, hogy lehet vele valami kis idő- és erő megtakarítást elérni ebben a mai iskolai over-working korszakában, s midőn az újítók rendszerint azzal állanak elé, hogy mit kellene az iskolában megtanítani, talán nem lesz kellemetlen egyszer azt hangoztatni, hogy valamit nem kell tanítani. Ez a valami pedig az úgynevezett német írás!

Nekünk idegen nyelvekkel úgyis annyit kell bajlódniunk, mint semmi más népnek, és mi magyar nemzetül valóságos Mezzofantik vagyunk. Legtöbb bajt persze a német nyelv okoz, a melynek szükségessé voltát, sajnos, sem hazafiúi sem pedagógiai szólalomokkal nem lehet eldisputálni. S nem elég, hogy már az elemi népiskolában kell az anyanyelv mellett a második nyelvvel vesződnünk, még kétféle írást is tanítanunk kell, a miben nemcsak kaligraphiai, hanem orthographiai különbség is van, (habár ez utóbbi az új osztrák helyesírás szerint nem jelentékeny.) A nyugoti (némely északi germán és szláv népet kivéve), sőt immár az összes művelt nemzetekkel közös, úgynevezett latin írás mellett a német nyelv régtől fogva az u. n. német írást használja, a mely nem egyéb, mint a latin betűknek a közép-kor zárdáiban elszikornyásodott, elégtelenedett alakja, a mely mint gót és fraktur írás a nyomtatásba is átment, s aztán az a német szálkás kurrens írássá is formálódott, illetve deformálódott.

*) Szivesen vennők, ha a t. cikkirő, vagy más szakértő tanítónő közölné az általa helyesnek vélt, vagy esetleg már gyakorlatilag alkalmazott részletes kézimunka-tantervet.

Nem tartozik czéломhoz, valami német compendium alapján, nagy tudományosan kifejeíteni, hogy ez írásjelek tulajdonképen épenséggel nem speciálisan németek; hogy velök szemben miféle előnyei vannak a latin formájú betűknek, a melyek egy század óta mind több tért foglalnak a német nyomtatott könyvekben, különösen a tudományos, főkép a nyelvészeti és természettudományi munkákban, míg a kézírásban még máig szívósan tartja magát a szálkás betű. De itt is kezd már tért hódítani az észszerűség és jobb izlés, s a tudósok mellett a kereskedők is a sokkal szebb és praktikusabb latin írással kezdenek élni.

Hogy állunk tehát ez ügyben? Tény, hogy ez írásban még többnyire a német betűt használják; de tény az is, hogy az írott latin betűt ismeri mindenki, a ki tud németül olvasni. Ebből pedig észszerűen az következik, hogy az írott német betűt egyelőre, a míg nem múlja egészen divatját, még ismerni kell és olvasni kell tudni, de semmiképen sem szükséges, hogy nálunk akár valaki maga is német betűvel írja. Ha az életben feltétlenül így áll a dolog, akkor a mi tanítványaink egyelőre csak tanulják olvasni a német betűt, de teljesen felesleges, hogy kölcsönös nagy vesződséggel a német betűk írására tanítsuk őket. Mindenesetre könnyebbség az, ha a gyermeknek nem kell megtanulni egy egész új, idegen betűrendszernek a rajzolását, s ez előny felér azzal, hogy talán egy parányi csorba esik az írás-olvasás szent dogmáján. Hiszen megismerkedik a gyermek még más olyan dolgokkal is, a mit nem kell utánoznia.

És ha nálunk minden illetékes hatóság egyérteműleg elhatározza, hogy iskoláinkban többé nem tanítjuk a német betű írását, akkor ez is egy nem jelentéktelen lépés lesz azon czél felé, hogy a modern kultúra megszabaduljon egy középkori koloneztól, a szálkás rideg barát-betűktől.

Nem akarok s nem is tudnék részletes számvetést csinálni, hogy pl. hány órát nyernénk a különféle iskolákban, ha elejtjük a szálkás betűk írását, de annyi bizonyos, hogy megszabadulunk vele egy felesleges czopftól, egy idegen nyűgtől, még pedig határozottan a nemzeti irány javára.

Bismarcknak, a legnagyobb németnek, egy nagy babonája van: perhorreskálja a latin írott betűt. A ki vele akar levelezni, írni, tanulja meg a szálkás írást, magyar embernek semmi szüksége reá.

H. A.

Az „Eötvös-alap“ közgyűlése.

Az „Eötvös alap“ országos tanítói egyesülete f. hó 1-én tartotta az új alapszabályok értelmében tisztújító közgyűlését. Elnök lett: Péterfy Sándor; alelnökök: dr. Götz József és Jény József; titkár: Lakits Vendel; jegyzők: Hortobágyi Antal és Szabó (Bugáth) László; pénztáros: Roller Mátyás; ellenőr: Kurz Sámuel; számvizsgáló bizottsági tagok: Hajnal Adolf, Schmidt Albin és Trájtler Károly; jogtanácsos: Csengey Gyula. — Tiszteletbeli tagokká választottak: Apponyi Albert gróf, Berzeviczy Albert dr., Csáky Albin gróf, Dániel

Márton orsz.-gy. képvis., Eötvös Loránd báró, Fenyvessy Adolf, Gerlóczy Károly, Gyertyánffy István, György Aladár, Irányi Dániel, Kammermayer Károly, Királyi Pál, Komócsy József, Kováts Albert orsz.-gy. képvis., Léderer Ábrahám, Lévy Ferencz, Lévy Henrik biz. társ. igaz., Orley János, Rakovszky István orsz.-gy. képvis., Ráth Károly főpolgármester, Röck Pál, Stefány Lajos légszesz-társulati igazgató, Steiger Gyula tak.-pénzt. igazgató, Szathmáry György, Tóth József tanf., Vargha István, dr. Verédy Károly tanf., Zichy Antal, Zichy Jenő grófok, Zirzen Janka. — Az egyesület pártoló tagokat is választott, száma nézve 750-et, a társadalom minden köréből, olyanokat, kik a magyarországi tanítók Eötvös-alapjának gyarapítása körül kiváló szolgálatokat tesznek. Erre nagy szükség volt, mivel az Eötvös-alap 16 évi fennállása óta a pénzügyektől, tanügybarátoktól csak áldozatot kértünk, a nélkül, hogy az „Eötvös-alap“ ügyeinek intézésében jogot is adhattunk volna nekik. Az új alapszabályok most már nemcsak megengedték, de meg is követelik ezt. Az alapszabályok 31. §-a elrendeli, hogy „a gyűjtő és kezelő központi országos bizottsági 60 tag közül 30-an a népiskolákban működő néptanítók, illetőleg tanítónők sorából, 15-öt meg a többi népoktatásügyi intézetekben működő rendes tagok közül, 15-öt pedig a pártoló és alapító tagok sorából kell a közgyűlésnek megválasztani. Tagjai a gyűjtő és kezelő központi orsz. bizottságnak az egyesület tiszteletbeli tagjai is.

A közgyűlés egyhangulag, nagy lelkesedéssel szavazott köszönetet az eddigi tisztkarnak, első sorban Péterfy Sándor elnöknek és Orley János pénztárosnak, rendkívül buzgó és önzetlen fáradozásukért, melylyel az „Eötvös-alap“ ügyét 16 éven át szolgálták.

Az „Eötvös-alap gyűjtő és kezelő orsz. bizottság“ tagjaivá választattak a következők.

Rendes tagok: Alkér Gusztáv tanácsnok, Almásy János, Barczen János, Bánó József, Bánóczy József dr. tanár, Bokor József dr. tanár, Böngérfy János, Falvay Antal, Dömötör Géza, Farkas Elek, Fettich Ferencz, Frey József nyug. igazg., Gergelyi Jakab, Glatz György, Gyulay Béla dr., Gyulányi Adolf, Hajnal Adolf, Horváth János tanácsnok, Horváth Sándor, Kafka Károly, Kálnay Nándor, Kiss Béla, Komáromy Lajos tanár, Konczek Lajos, Lád Károly, Linder Károly, Luttenberger Ágost, Magyar József, Magdics Károly, Málnay Mihály dr. tanár, Nagy Lajos, Nagy László tanár, Neiger Sándor, Ozer Zsigmond, Póra Ferencz, Pósa Lajos, Richter Ferencz, Rozmanith Vilmos, Sántha Lajos, Schmidt Albin, Schön József, Sebestyén Gyula tanár, Senyey Ferencz, Somlyay József, Sretvizer Lajos, Stettner Alajos, Szabó József, Szántó Eleázár, Szőke István, Szőcs András, Tanos Imre, Thuránszky Irén, Török József gyógy., Trájtler Károly, Vajdafy Gusztáv, Velösy Lipót, Wahrmann Mór, Wehner Gyula, Wodiáner Arthur, Wolfner József.

Póttagok: Alex Albert, Barna Jónás, Cservenka Ferencz, Czimmermann Antal, Dorogsághy Dénesné, Farkas József, Garay Antal, Halász Gyula, Hofer Ferencz, Hollós Károly tanár, Kárpáti Béla, Komáromy Erzsébet, Maurer János, Moussong Géza, Pelczér Józsa, Pollak Kaüm, Pritzler János, Schäffer Sándor, Schmid Gyula, Schwetz Vilmos,

Sipőtz Béla, Spannberger Alajos, Stelly Géza, Szende Antal, Tiborcza Ida, Töpfer József, Várady Amadé, Walter Károly, Wendler Irma, Zsengery Samu dr.

Az Eötvös-alap jótéteményeit kiosztó országos nagybizottság tagjai.

„Az Eötvös-alap jótéteményeit kiosztó országos nagybizottság áll: 1. Az egyesület tisztviselői és tiszteletbeli tagjaiból, valamint a 200 forintot avagy ennél is nagyobb összeget alapító egyesületi tagokból. 2. A központi gyűjtő és kezelő országos bizottság 60 tagjából. 3. A közgyűlés által s ezen bizottságba beválasztott 60 rendes tagból, a kik mind a vidéken működő rendes tagok sorából választandók meg. 4. Azon tanítói egyesületek és testületek egy-egy képviselőjéből, a melyek az egyesületi örökös tagsági jogot megszerezték.“ (Alapszabály. 37. §.)

Rendes tagok: Alszeghy Alajos Csáktornya, Arányi Antal Igló, Balló László Kézdi-Vásárhely, Bálint Mihály Czepléd, Bardon József Székes-Fehérvár, Bartsch Samu Baja, Bánfy Alajos Sümeg, Bányai Jakab Nagy-Becskerek, Bede Dániel Hosszúfalu, Bedő Dénes Ó-Radna, Belányi Tivadar Pozsony, Benedek Adolf Győr, Bobory János Monor, Bodrogy Gyula M.-Sziget, Bókényi Dániel Mármaros-Sziget, Bódy József Zala-Egerszeg, Deák Lajos Maros-Vásárhely, Derszib Rudólf Eger, Ember János Ungvár, Eötvös Károly Lajos S.-Szt-György, Fazakas József Kolozsvár, Ferenczy János Szeged, Gockler Lajos Nagy-Becskerek, Göbel János György Sz.-Fehérvár, Grámma Miklós Mehádia, Groó Vilmos Rimaszombat, Havass Gyula dr. Besztercze, Hoffmann Amalia Szabadka, Hoffmann Mór Nagy-Kanizsa, Horváth Illés Makó, Iványi Andor Alsó-Lendva, Jilg Ede Győr, Józsa Mihály Brassó, Kapy Gyula Sopron, Kerekes József Zilah, Major János Esztergom, Mady Lajos Újpest, Merényi Kálmán M.-Óvár, Németh Ferenc Szombathely, Németh Lajos B.-Csaba, Nyujtó Pál Czepléd, Orbán Ferenc Brassó, Pazár István Nyiregyháza, Peres Sándor Losoncz, Pesznecker József Martonvásár, Rác Ferenc Rákos-Palota, Schmidt Boldizsár Baranya-Szabolcs, Sárkány Gábor Munkács, Sipos Elek Komárom, Sólyom Antal H.-Böszörmény, Sudy K. János Kassa, Szép Lipót Veszprém, Szépe Pál Komárom, Sziklai P. Gyula Sz.-Fehérvár, Tóth Sándor Szathmár, Udvardy Ignác Vác, Schneider István Pécs, Vass Mátyás Szeged, Zárai Ödön Arad, Zelenka János B.-Gyarmat.

Póttagok: Baum Fülöp Veszprém, Bánfi János Karánsebes, Benács Gusztáv Beregszász, Benke Pál Szarvas, Bicsérdy János Fogaras, Bitter Péter Apar, Bogyay Ernő Bessenyő, Bogyó Sándor N.-Abony, Borbély Gábor Békés, Bornemisza Benő K.-K.-Halas, Csepreghy Endre Győr, Drujzner János György Sopron, Fábry János Rimaszombat, Feleky Alajos Tapolca, Filep Endre Dunapataj, Gáspár Imre Győr, Hegyes Mátyás Nagy-Szeben, Kovács Mihály Szabadka, Kuncz Kornél Gyergyó-Szt-Miklós, Möszi Gusztáv Kassa, Nagy Benedek Deés, Nagy Lajos Hódmező-Vásárhely, Memes Lajos S.-A.-Ujhely, Petrovics György Érd, Vedl Ferenc Nagy-Becskerek, Szaloky Dániel Csokonya, Sziklay Béla Sz.-Fehérvár, Tóth Lajos Debreczen, Törköly József Rimaszombat, Winkler Lajos Nagy-Várad.

A közgyűlés megbízta az új tisztikart, hogy az Eötvös-alap pénztárát, pénztári könyveit vizsgálja meg s vegye át azokat Örley János volt pénztárostól. Jelen volt a vizsgálaton: Tóth József kir. tanfelügyelő úr, mint az „Eötvös-alap“ felügyeletével megbízott ministeri biztos, Péterfi Sándor elnök, dr. Gööz József másod elnök, Roller Mátyás pénztáros, Kurz Sámuel ellenőr, Lakits Vendel titkár, Trájtler Károly számvizsgáló-bizottsági tag, Sipőcz Béla, mint az „Eötvös-alap“ rendes tagja s a volt pénztárnok mellett segédkezett irnok, a volt pénztárnok Örley János képviselőtében pedig annak hasonnevű fia, a herendi porcellángyár igazgatója.

Megvizsgáltatván az „Eötvös-alap“ személyi pénztárainak Naplója s abban a bevételek a kiadásokkal egybehasonlítottatván, minden a legnagyobb rendben találtatott. Az évi bevétel f. évi január 28-tól kezdve mai napig 7343 frt 10 kr., a kiadás 5647 frt 37 kr. Maradék: 1695 frt 73 kr. Ennek fedezésére van takarékpénztári könyvekben 1263 frt 03 kr., készpénzben találtatott 432 frt 70 kr.; összesen 1695 frt 73 kr.

Az Eötvös-alap tőkésített vagyonának főkönyve is teljes rendben találtatott. A tőkésített vagyon 43.048 frt 30 kr., ennek fedezésére van: *a)* takarékpénztári könyvekben 3118 frt 30 kr., *b)* a földhitelintézetnél elhelyezve 39.300 frt, *c)* összes kisebb alapítványokban 164 frt, *d)* öt darab vörös-kereszt sorsjegy értéke 32 frt 50 kr. és egy darab Rudolf-sorsjegy értéke 14 frt 50 kr, *e)* készpénzben 119 frt; összesen 43.048 frt 30 kr. Örley János pénztáros átadott a „Péterfi-alap“ könyvével 513 frt 39 krt.

A vizsgáló-bizottság átadta Roller Mátyás új pénztárosának a pénztári könyveket, az összes készpénz és pénzértékeket s ezeknek átvételét Roller Mátyás pénztáros a két példányban kiállított jegyzőkönyveknek sajátkezü aláírásával is elismerte és bizonyította. A jegyzőkönyveket a bizottság többi tagjai is aláírták. Azok egyik példánya a volt pénztáros fia, Örley János úr előtt felolvastatván neki átadatott.

Erre igen megható jelenet következett. Péterfi Sándor mélyen megindulva hálás szavakkal mondott köszönetet Örley Jánosnak és családjának az „Eötvös-alap“ ügye körül 16 éven át szerzett hervadhatatlan érdemeiért. A súlyos betegen fekvő Örley János ágyát a bizottság tagjai meghatottsággal állták körül, mindnyájan kezet fogtak a nagyérdemű kartárssal, a ki felemelvén kezeit, áldást mondott az „Eötvös-alap“-ra s annak támogatóira. Adja a kegyelem Istene, hogy e rendkívül megható jelenet alatt ejtett fájdalmas könyek Örley János kartársunknak teljes gyógyulásával örömkönyeekké változzanak!

Lakits Vendel,
az „Eötvös-alap“ titkára.

Kérelem. Magyarország összes néptanítóit tisztelettel kérem, hogy az Eötvös-alapot illető minden tagsági díjat, adományt és gyűjtött összeget ezenül az új pénztáros Roller Mátyás főv. polgári iskolai igazgatóhoz (Budapest, VI. ker. nagy-mező-utca 1. sz.) legyenek szivesek beküldeni.

Péterfi Sándor,
az „Eötvös-alap“ elnöke.

ISMERTETÉSEK.

Tanítóképző intézeteink az értesítők tükrében.

1890/91.

Tanítóképző-intézeteink és azok működésének megismerését előhaladásunk egyik leglényegesebb emeltyűjének tartjuk. Csak akkor lehet a javítás eszközeit megjelölni, ha a hiányok ismeretesek; csak az esetben tanulhatunk egymástól, ha a különböző intézeteknél alkalmazott berendezésekről és eljárásokról alapos tudomásunk van; csak az reformálhat helyesen, a ki tényleges viszonyokból indul ki. A kormány is ez elvet látszik követni, midőn a múlt iskolai év végén az „Igazgatói záró jelentésekről“ szóló rendeletet kiadta. E rendelet kimerítő és alapos utasítást ad a jelentések készítéséről; dicséretére válik a vallás-és közoktatásügyi miniszterium szakismeretének. De miért maradnak e rendeletek véka alá rejtve? Miért nem hozatnak köztudomásra? Talán nem érdemesek a begyűlt adatok a kinyomatásra; vagy a jelentések ez évben még nem a rendelet értelmében történtek? Nagy szolgálatot tenne a kormány a tanítóképzés ügyének, ha e jelentéseket sajtó alá rendezné, nemcsak az előbb kifejtett okoknál fogva, hanem azért is, mert a könyv felhívna a tanítóképzés ügyére a szakkörök és a közönség figyelmét; felkölténé érdeklődését. Bizunk abban, hogy kormányunk, a mely telve van a tanítóképzés iránti jóindulatokkal, meg fogja tenni a kellő lépéseket ez iránt.*) Szándékunk volt a Magyar Tanítóképző t. szerkesztőjének felszólítása következtében a záró jelentésekből az adatokat összehasonlítva állítani össze, hogy tiszta képét lássuk képzőintézeteink működésének, előnyeinek, hiányainak. Azonban előttem csak az értesítők fekszenek, a melyek mind más és más terv szerint vannak szerkesztve, a kellő adatok némelyikből hiányzanak. Ezért ez évben munkám másra nem szorítkozhatott, mint az értesítőkből szemelvények közlésére. Mindazáltal törekedtem az elmúlt iskolai évi értesítőkből az egyes tanítóképző-intézetek beléletét bemutatni.

A bajai m. k. állami tanítóképző-intézet 18-dik értesítője.

Közli: *Dr. Bartsch Samu* igazgató. Az igazgatói jelentésből olvassuk, hogy a tanév szeptember 1-én vette kezdetét a felvételi vizsgálattal, a melynek alapján 2 tanuló lépett az I osztályba, kik azonban nem feleltek meg a várakozásnak. A szorgalmi idő beosztása oly módon van gyakorlatban, hogy az elméleti tárgyak és a tanítási gyakorlatok a délelőtti, a művészeti tárgyak, kézi munka, gazdasági gyakorlatok pedig a délutáni órákra esnek. Az intézet felszerelése kibővült a gázvilágítás behozatalával és 2 új zongorával. Terveztetett az épület folyosójának elzárása; legközelebb kiegészítik az intézetet önálló tornacsarnok-

*) Szükséges volna ezen vagy más módon a záró-jelentések kinyomatásáról intézkedni annyival inkább, mert félok, hogy a zárójelentések fáradságos szerkesztése az Értesítőket egészen kiszorítja s így az állami intézetek működésének nyilvános ellenőrzése megszűnik. Ez pedig a kiadott jeles „Utasítás“-nak nem lehetett az intencziója!

Szerk.

kal, mely célra újabban még 600 □-ölnyi telket szavazott meg a város ügy, hogy az intézeti telek épen 1 kat. hold területet foglal el négyzet alakjában.

A kézimunka-tanítás rovatában Nagel S. tanár külön jelentését találjuk az amerikai szőlőtelep kezeléséről és a gazdasági gyakorlatok beosztásáról. Ezen gazdasági gyakorlatok a IV. osztály két elméleti óráján kívül mind a 4 osztályban heti 2—2 órában folytattatnak. A tulajdonképeni kézügyességi oktatásban ugyancsak valamennyi tanuló részesül heti 2 órában; munka kör: kosárkötés, székkötés, könyvkötés, taneszközök, főként fizikai eszközök készítése.

Iskolai ünnepélyként említjük az intézeti ifjúság sikerült májusi ünnepélyét. Mint az ifjúság kegyeletének szép tényét jegyezzük föl, hogy a tanítónövendékek saját költségükön Markovits L. elhunyt pályatársuk részére emlékkövet készítettek.

A tanítóképesítő vizsgálaton 13 jelölt nyert oklevelet.

Tanári testület: Dr. Bartsch S. igazgató (neveléstan.) Petrovác J. (magyar nyelv, történelem) Scherer S. (mennyeiségtan, természetrajz), Nagel S. (német nyelv, gazd.) Bene Gy. (zene) Józsa K. (rajz) Bocskay K. (gyakorlóisk. tanító).

Tanítónövendékek száma I. o. 26, II. o. 12, III. o. 12, IV. o. 15.

A szertárak gyarapodást tüntetnek fel úgy a könyvtári, mint a taneszközök szakában.

Az ifjúsági önképzés szolgálatában állott az „olvasókör“, a „dal-kör“ és a „zenekar.“

A gyakorló-iskola 4 osztályú. A növendékek tanítási gyakorlatainak elrendezéséről részletes ismertetést hoz lapunk idei évfolyamának IV. füzeté.

A csíksomlyói r. kath. tanítóképző értesítője az 1690/91. tanévről. Közli: *Földes József* igazgató. Az évi jelentésből megtudjuk, hogy a tanárok anyagi ellátásában itt is javulás állott be, a mennyiben két tanárnak eddigi 50 frt személyes pótléka 100 frtra emeltetett. Az intézet még három évfolyamú. Tanári kar: P. Dávid S. sz. Ferenczr. szerzetes (zene, történet-földrajz). Földes J. igazgató világrendi (neveléstan, magyarnyelv, gazdaságt.), Lakatos J. r. tanár, világi. (német nyelv. számtan, természettan.), László P. tanító (torna, heti 1 órában), P. Pál J. sz. Ferenczr. szerzetes (hittan) Sipos S. gymn. tanár (rajz, heti 3 órában).

A tanulók száma az utolsó években jelentékenyen emelkedett. 1891-ben volt I. o. 29 (kik közül felv. vizsgálat alapján 12 lépett az intézetbe), II. o. 17, III. o. 16. A tanulók jó részben internatusban helyeztettek el. Kántorságban is gyakorolták magukat oly módon, hogy az isteni tisztelet kántori teendőit maguk erejéből látták el. A kertészeti foglalkozásban mind a három évfolyam tanulói részt vettek az igazgató vezetése mellett. Gyakorló iskolául a helybeli népiskola szolgált. Az egészségi állapot kevéssé volt kedvező, mert néhány tanuló trachomában szenvedett. Az ifjúsági önképző kör munkaköre volt: gyak. tanítások, bírálatok, szavalat s felolvasások. A tanulók segélyezése jó részben egyházi alapítványokból történt. Ünnepélyeket tartottak Dr.

Haynald 50 éves áldozári jubileuma napján és Cecilia napján. Osztályvizsgálatokat félévenként tartottak. Tanító-képesítőre 91-ben jelentkezett: 13, kik közül kántor-tanítónak 5, tanítóságra és segédkántorságra képesítettet 6.

A kolozsvári m. k. állami tanítóképző-intézet XX. értesítője az 1890/91. évről. Közli: *Paal Ferencz* igazgató. Az évi jelentésből olvassuk, hogy felvételi vizsgálat alapján nem vettek fel tanulókat. Internatus nincs, a tanulók a képző közelében fogadnak szállást.

A növendékek egyúttal a városi önkéntes tűzoltó testületnek is tagjai s mint ilyenek több tüzesetnél vettek részt. A torna-ünnepélyen 23-an vettek részt. Ünnepélyt a helybeli tanítónőképzővel egyetemben a tanítónők otthona javára tartottak. A kézimunka oktatásában valamennyi tanuló részesült. Az I. o. agyagmintázással, a II. III. és IV. o. asztalossággal és műfaragással foglalkozott.

Az évvégi osztályvizsgálatokat időkimelés szempontjából két tanteremben párhuzamosan folytatták. Ugyanezen okból a IV. osztály tanulói oly tantárgyakból, melyek csak az utolsó évfolyamon fordulnak elő, csak az osztályvizsgálaton feleltek. Tanári testület: *Paal F.* ig. (neveléstan), *Fazakas J.* (magyar nyelvtan, történelem 17 óra), *Dr. Koch F.* (számтан, vegytan, német nyelv 20 óra), *Biró Gy.* (természettan, mértan, természetrajz, gazdтан. 20 óra), *Boér Gy.* (zene 14, dalkör 1 óra), *Sárdi J.* (rajz, 7 óra), *Benedek S.* (gyak. iskola), *Molnár J.* (kézimunka 8 óra), *Albert K.* (torna heti 2 óra a négy osztályban együttesen.)

A tanítónövendékek száma volt: I. o. 20, II. o. 22, III. o. 13, IV. o. 12, összesen 67.

Az önképzőkör 30 gyűlést tartott. Tagjai mind magyar nyelvű tanügyi dolgozataikkal, mind a dalkörben dicséretes munkásságot fejtettek ki. A tanképesítő tétele volt. „A játékok használatának a növendékekre nézve és a nálunk ismertebb játékok csoportosítása és méltatása“. 13 jelölt közül sikerrel vizsgázott 11. A gyakorló iskolának 5 osztályát 62 tanuló látogatta. A IV. osztálynak nem volt tanulója.

A kúnfélegyházi m. k. állami tanítóképző-intézetnek 1890/91. tanévről szóló jelentése. Közli: *Zajzon Dénes* igazgató. Az első és egyedi értesítő, amely a június hóban kiadott miniszteri rendelet értelmében szerkesztetett. E könyv bizonyítja azt, hogy az értesítőknél az utasítás értelmében való szerkesztése tartalmasakká teszi azokat, a mennyiben ez is körülményesen értesít a tanítóképző-intézet minden viszonyáról és jól szem elé állítja a hiányokat. Tanári testület: *Zajzon D.* ig.; *Chobodicky A.* (mennysiségtan), *Kovács S.* (nyelvtan), *Egner A.* (zene-torna), *Szőke A.* (rajz), *Strauch Gy.* (nyelvtan), *Kardhordó L.* (gyakorló iskola).

Tanítónövendékek száma: I. o. 26, II. o. 11, III. o. 18, IV. o. 20. Az I. osztályba felvételi vizsgálat alapján lépett 4 tanuló. Az intézet helyeségei még mindig nem elégségesek. Nagyon nélkülözik a rajztermet s a kézimunka termet. Az intézeti kert bővelkedik gyümölcs- és díszfa csemetékben. Méhessel, valamint selyemhernyóteleppel is rendelkeznek.

Nevelés- és fegyelem cím alatt az igazgató az internátus létesítését sürgeti, mert a növendékek a városban szerteszét jobbadán szegénysorsu családoknál vannak elszállásolva oly helyeken, hol társadalmi finomságot és illendőséget nem sajátíthatnak el. Magánházakhoz mint korepetitor 23 tanuló járt. A tornaünnepélyre 26 tanuló rándult föl.

Munkálkodásában a tanári testület híven követte a min. tantervet s az annak alapján elkészített részletes tanmenetet. A hegedűjáték már az I. osztályban kezdődött. Osztályozó konferenciát évharmadonkint tartottak. A tanulók többsége általában a szorosabb értelemben vett tudományos tantárgyakból átlag dicséretes előhaladást tanusított, holott a művészi tárgyakban kevesebb előmenetelt tanusított.

A gazd. gyakorlatokban a IV. osztály 2. elméleti óráján kívül az összes növendékek részt vettek, heti 2—2 órában. A tanártestület egyes tagjai irodalmilag is működtek, valamint a társadalom terén is élénk tevékenységet fejtettek ki. A megyei tantestületi gyűlésen nem vehettek részt, mivel az úti költség a testület tagjai részére nem lett biztosítva.

Az ifjúság önművelődésére szolgált az „olvasó kör“ Kardhordó László és a dalkör Egner Adolf tanárok vezetése alatt.

Tanítóképesítő ez intézetben kivételképen két ízben tartatott. szeptember és június hónapokban; összesen 23 jelölt nyert képesítést.

A gyakorlóiskola négy osztályú volt összesen 43 tanulóval.

A Nagykőrösi ev. ref. tanítóképzőről és a népiskolákról szóló értesítő. Közli: *Kiss Kálmán* igazgató. Az igazgató jelentése szerint a tanévet megnyitó ünnepély a főgimnáziummal közösen tartatott. Az I. o.-ba felvétellett 37 tanuló, közülök vizsgálat alapján 7. Év végén a létszám volt az ifjúság szénirán kívül: I. o. 24, II. o. 22, III. o. 10, IV. o. 11. Az ifjúság tanulmányi előhaladásának jelzésére legfelsőbb fokon a „jeles“-t használják. Osztályozás évharmadonkint történik. Az ifjúság egészségi állapota nem volt kedvező. Trachoma és más betegségek zavarták a tanulókat munkájokban. Két tanuló meghalt év közben.

Legfontosabb mozzanata a tanévnek az, hogy az intézeti új épület ügye megoldást nyert. Több mint 12.000 frt költséggel egészítettett ki a régi épület az intézet követelményeinek megfelelően. Az építési költségnek jelentékeny része adományozásból ered.

Az intézetet fentartó hatóság a Duna melléki ev. ref. egyház kerület és nagykőrösi: ev. ref. egyház. Kormányzó hatósága az egyházkerület és a konvent, továbbá közvetlenül az igazgatótanács.

Tanári testület: *Kiss K.* igazgató lelkész (vallás, történelem); *Losonczy L.* lelkész (neveléstudományok), *Oláh K.* (zene), *Kovács F.* (természettud. mennyiségt.), *Dr. Dezső Gy.* (nyelvtan)-*Hajdu L.* (gyakorlóiskolai tanító), *Tóth I.* (rajz), *Sebestyén B.* (torna). Irodalmilag működtek *Kiss K.*, *dr. Dezső Gy.*, *Hajdu L.*

A tápintézetben 45 tanuló vett részt. Temetési díjából 188 frtot szereztek a növendékek.

Tanítóképesítő vizsgálat két ízben volt. Első ízben 10 ref. theologai és 3 tanítókáplán, másodizben 13 tanító nyert oklevelet.

A gyakorló iskola a tanítóképzőnek szerves kiegészítő része, de egyszersmind a ref. egyháznak egyik elemi iskolája; I—VI. osztályban volt 52 tanuló.

A soproni kath. kir. tanítóképző intézet értesítője. Szerkesztője nincs megnevezve. Tanári testület: G. Kossow B. igazgató (neveléstan, mennyiségtan), Haller T. győrmegyei pap, (hittan, természettudományok, rajz, szépírás), dr. Kiss J. egyh. pap (nyelvtanok, történelem), Wallner S. (zene), Schneider F. (torna). Az értesítő közli a tanulók egész klasszifikációját. Tanulók száma: I. o. 29, II. o. 22, III. o. 26.

S—ch.

(Folytatjuk.)

A tanítóképzés Ausztriában.

I.

Általában.

A tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete, de különösen annak tisztelt választmánya és lapja fennállása óta buzgón, szakismerettel és lelkesedéssel foglalkozik a magyarországi tanítóképző-intézetek időszerű fejlesztésével és újjá szervezésével és ezek számára észszerű tanterv kidolgozásával. Azt vélem, nem mivelek felesleges dolgot, s elősegítem a munkát, ha jelen cikkem által a tisztelt olvasók figyelmét szomszédjaink hasonló intézetére irányozom; mert ebből tapasztaljuk, hogy helyes úton haladunk és hogy a mi egyesületünk és lapunk által kifejezett kívánalmak teljesítése esetén hazai intézeteink nem csak a többi európai intézetekhez hasonlítanak, hanem ezeket nagyjában felülmúlnák.

Minden ausztriai tanítóképző intézettel egy előkészítő osztály áll kapcsolatban, a mit egyesületünk már a múlt évben felterjesztett emlékiratban szükségesnek nyilvánított.

A tanulók száma az előkészítő osztályban 50-re; a képzőintézet egyes évfolyamaiban 40-re van szabva. Az előkészítő osztályba való felvételre a polgári iskola befejezése szükséges. Ezen osztály tantárgyai a következők:

Hit- és erkölestan heti 2 órában, tanítási nyelv 8, földrajz és történelem 2, számtan 3, természetrajz és természettan 3, szépírás 2, ének 1, hegedű 2 és tornászat heti 2 órában.

A képzőintézet I. évfolyamába való felvételi vizsgálat sokkal szigorúbb mint nálunk, mert a következők tantárgyakat követelik:

Hit- és erkölestant, nyelvtant, földrajzot és történelmet, természetrajzot és természettant, számtant, mértant, tornát és zenét. A tanítási nyelvből és a számtanból a szóbeli vizsgálat mellett még írásbeli vizsgálat is teendő. Ezen vizsgát csak azon tanítójelöltek nem teszik, a kik az előkészítő osztályt jó sikerrel végezték és közvetlen ebből lépnek a képzőintézetbe.

Az ausztriai tanítóképző intézetek tanterve a mienkhez képest nehány külömbséget mutat. A test- és egészségtan nem a neveléstanak

része, hanem ezt az ágat a természetrajz tanára adja elő az állattani előadások alkalmával az I. évfolyamban. Nincs kifogásom az ellen, hogy ezen tárgyat a természetrajz tanára tanítja, mert eddig legalább a zoologus képesebb az emberi test- és egészségtan alaposabb, világosabb és szemléleti előadására, de hogy a zoologus heti 2 órában az állattan mellett még e két tárgyat, t. i. a test- és egészségtant és az életmentést kellőleg taníthassa, véleményem szerint lehetetlen; hátha még az iskolai hygieniát hozzá vesszük. Legcélszerűbbnek tartom azonban, hogy a neveléstan tanára a test- és egészségtan tanára is legyen, de csak akkor, ha ezen tudományokban tökéletesen jártas és ha a kellő előkészültséggel bír, ezen két tantárgyat szemléletileg és kísérletek alkalmazásával előadni. Már 1850-ben, midőn én Prágában az akkori állami tanítóképző intézetet látogattam, a neveléstan tanára tanította az egészségtant is. De hogyan tanította? Szemlélet, lelkesülés és kedv nélkül. Nem volt benne semmi köszönet, mert a tanár maga sem bírt világos fogalmakkal ezen a tanítóra nézve oly fontos tantárgyról.

Említésre méltó az, hogy az ausztriai tanterv a hiányos érzékű gyenge elméjű hülye és elhanyagolt gyermekek nevelésére is gondot fordít.

A gyakorló iskola látogatása csak a III. osztályban kezdődik, a hospitálással jár egyszersmind egy közös értekezlet, melynek tárgyat a hospitálás alkalmával készített leckekeképek tárgyalás képezi. Különös figyelmet fordítanak az I. osztályú tantárgyak, u. m. a nyelv- és számtan módszerének elsajátítására.

A III. évfolyam második felében a növendékek már megkezdik a gyakorlati tanítást. Minden tanár feladata saját tantárgyainak módszerét tanítani, még pedig az egész negyedik évfolyamon át.

IV. osztály növendékei már szabályosan részt vesznek a gyakorlati tanításban, úgy hogy minden növendéknek minden tantárgyat minden osztályban kell tanítani.

A tanítójelöltek a hit- és erkölestan tanítását is tartoznak gyakorolni, a mi nagyon helyes; mert a tanító, ha nem is tanítja a tárgyat, biztosabban és jobban fogja a többi tárgygyal kapcsolatba hozni és mert sok iskolában a tanító feladata a hit- és erkölestan tanítása.

A tanítási gyakorlatokat egy tervező és tanácskozó értekezlet előzi meg, és ezek után hetenkint legalább 2 órai bírálási értekezlet tartatik.

Az ausztriai intézetekben csak egy tanítási nyelv nyelvtana, irodalma szerepel mint rendes a tantárgy; miniszteri jóváhagyással azonban még egy második nyelv tanítása is behozható.

Az egyszerű könyvvitel nem külön tantárgy, de a számtan tanára feladata ezt a gyakorlati tantárgyat a III. osztályban tanítani és begyakorolni, a mit a magyarországi miniszteri tanterv is előír.

Az ausztriai tanterv a természettudományoknak és a gazdaságtannak több heti órát szentel mint a miénk, de a fontos házi ipar hiányzik belőle, ámbár az utasítások szerint, a hol lehetséges, a tanítóképző-intézet mellett a kézügyességek elsajátítása céljából egy műhely felállítandó.

Az összehasonlítás végett czélszerűnek találok az ausztriai tanterv óratervét ezennel közölni:

	I. évf.	II. évf.	III. évf.	IV. évf.
Hit- és erkölcsstan	2 óra	2 óra	2 óra	2 óra
Neveléstan, tanítási gyakorlatok	—	2 "	5 "	9 "
Tanítási nyelv	4 "	4 "	4 "	4 "
Földrajz	2 "	2 "	2 "	1 "
Történet és alkotmánytan	2 "	2 "	2 "	1 "
Mathematika és mértani rajz	4 "	3 "	2 "	2 "
Természetrajz	2 "	2 "	1 "	1 "
Természettan	2 "	2 "	2 "	1 "
Gazdaságtan	—	—	2 "	2 "
Szépírás	1 "	—	—	—
Szabadkézi rajz	2 "	2 "	2 "	1 "
Általános zene és ének	1 "	1 "	—	—
Ének	—	—	2 "	2 "
Hegedü	2 "	2 "	1 "	1 "
Zongora	2 "	2 "	—	—
Orgona	—	—	2 "	2 "
Testgyakorlat	2 "	2 "	1 "	1 "

Összesen : 28 óra, 28 óra, 30 óra, 30 óra,

míg a magyar óratervben a heti órák száma az első második és harmadik évfolyamban 27 és a IV. évfolyamban 26-ra rúg.

A módszerre nézve a szabályzat elrendeli, hogy minden előadás tüntesse fel a módot, miképen kell mintaszerűen tanítani a népiskolában és figyelmeztesse a növendékeket a rokon tantárgyak belső, szerves összefüggésére.

A tantárgyak gépies, könyv nélküli bemagolása kerülendő és annak tollba való mondása feltétlenül meg van tiltva.

Az osztályozásra nézve ki van mondva, hogy a szépírás, mely csak az I. évfolyamban szerepel mint rendes tantárgy, a II. és a III. évfolyamú bizonyítványban is osztályozandó, t. i. a szépírásbeli házi feladványok és a többi írásbeli feladványok alapján. Egy kötelező tantárgyból nyert elégtelen osztályzat az évfolyam ismétlésére kötelez. Az évi bizonyítványt az igazgatón kívül az osztályfőnök is aláírja.

A negyedik, illetőleg ötödik év befejezte után a tanítójelöltek az úgy nevezett érettségi vizsgálatot leteszik, a melynél a nyilvánosság ki van zárva és a melynek jó sikere az illetőt az ideiglenes nyilvános tanítói működésre feljogosítja és csak akkor, midőn az illető már két éven át jó eredménnyel működött, jelentkezhetik egy nyilvános iskolában a tanító képesítő vizsgálat letetésére. Ez a kormány által ezen célra összeállított vizsgálóbizottság előtt megy végbe, inkább gyakorlati természetű és leginkább a neveléstanra, az egyes népiskolai tantárgyak anyagára és módszerére, az iskolai rendeletekre szorítkozik.

Egészben véve a magyarországi és ausztriai tanítóképző-intézetek szervezetét és tantervét összehasonlítva, azon conclusiót kell kimon-

danunk, hogy emezek az előkészítő osztály életbeléptetése, a szigorúbb felvételi vizsgálat és a heti tanórák nagyobb száma által a tanítójelöltek elméleti kiképzéséről jobban gondoskodnak és hogy a kétévi gyakorlati tanítói működése után behozott, főképp gyakorlati irányú tanítóképesítő vizsgálat által a tanítók gyakorlati kiképzésének célját jobban és biztosabban elérik.

Léderer Ábrahám.

II.

Egy és más az ausztriai tanítóképzésről.

A Handwerkerschule tanulmányozása végett a kormány megbízásából ez év október havában Ausztriában járván, az utamba eső tanító- és tanítónőképző-intézetekbe is benéztem és a szűkre szabott időhöz mérten e téren is tapasztalokat gyűjtöttem.

A bécsi tanítóképző-intézetbe igen rosszul választott időben nyitottam be, mivel a gyónás miatt az nap délután és másnap a tanítás szünetelt. Így tehát csak a siketnéma oktatásból rendezett tanfolyamot szemlélhettem. Erre minden tanév elején a III. évfolyamban 15—20 órát fordítanak. A siketnéma intézet igazgatója 2—3 ujoncz növendékével megjelenik a tanítóképző-intézetben és ezeket a képző-intézeti növendékek jelenlétében oktatja. A siketnémák oktatásának illetén gyakorlati bemutatásához fűződik azután a legszükségesebb elméleti tanítás.

A prágai német tanítóképző-intézetben ismételten hospitáltam. A III. osztályban természettani tanítást hallgattam. A lecke a megelőző órán tanultaknak számbavételével kezdődött. Feladatúl volt adva az 1:10 arányú emeltyűre nézve szabályokat összeállítani. Most átment a tanár az emeltyűre vonatkozó néhány alkalmazott feladat megoldására. Az első feladat volt: Teher karja 15 cm., erő karja 40 cm; szabályt keresünk a teher kiszámítására. Kiinduló pont: erő szorozva erő karjával = teher szorozva teher karjával.

$$\begin{array}{l} \text{Ha az erő 1 kg, akkor áll: } 1 \times 40 = x \times 15; \\ \text{ha " " 2 kg, " " } 2 \times 40 = x \times 15; \\ \text{ha " " 3 kg, " " } 3 \times 40 = x \times 15. \end{array}$$

Minő szabályt találunk az x-nek kiszámítására?

Második feladat: Ugyanazon emeltyűnél az erő 50 kg; mekkora teher képes egyensúlyban tartani?

$$\begin{array}{r} 50 \times 40 = x \times 15 \\ x = \frac{50 \times 40}{15} \end{array}$$

Harmadik feladat: az erő karjának kiszámítása. Fejben levezetett a szabály: erő kar = $\frac{\text{teher} \times \text{teherkar}}{\text{erő}}$.

Negyedik feladat. A teher karjának kiszámítása. Az előbb talált szabály analogiájára iratott fel a képlet.

E feladatokat a tanulók könnyedén oldották meg. Vajmi keveset irtak; a számvetéseket fejben végezték. A tanár különös gondot fordított a következtetés helyességére; ha valamely tanuló a logika ellen vétett, a hibát mással kijavíttatta és a logikai helytelenségre rá mutatott.

Ezután új tananyag következett. A tanár bemutatta a hengerkerék mintáját és a tanulókkal leíratta; végül közölte a gép nevét és definiáltatta. Magyarázta a Welle szót: „Um eine Achse drehbarer Cylinder“, úgy szintén a Zapfen, Zapfenlager kifejezéseket.

Most áttért a kísérletekre. 1. Mi történik, ha csupán a hengerre akasztunk súlyt? A tanár megtette a kísérletet, egy tanulóval is végeztette. (Tanításában annyiban hibázott, hogy a kérdés feltevése és a kísérlet megejtése között nem adott helyet a spekulációnak.) 2. Súly alkalmazása a hengerre és a kerékre. Az egyensúly felkeresése.

Ezután az egyensúly feltételeinek levezetése következett. A tanulók keresték a forgási momentumokat a készüléken, még pedig eleinte csupán az erő és teher mennyiségét és a karok helyzetét. Végül ki-mondották a szabályt. Összefoglalás.

Végül bemutatta a tanár a hengerkerék különféle alakjait mintákban és rajzokban. Ezek a szemléltető eszközök a tanteremben levő üveges szekrénybe helyeztetek további szemlélés végett.

A következő órában ugyanebben az osztályban úgynevezett Hospitier-Conferenz tartatott. A jelöltek egy megelőző napon az igazgató jelenlétében a gyakorló-iskola I. osztályában a gyakorló iskolai tanító két félórás tanítását szemlélték és mindenik u. n. Stundbild-et szerkesztett. Az igazgató egy jelöltet felszólítván, felolvastatta vele az első félóráról (beszéd- s értelemgyakorlatról) szerkesztett lecke-képét. Ennek megtörténte után kérdezett, teljes-e a felolvasott kép? A jelöltek sok helyes megjegyzést tettek. Egyik a félórás tanítás végén a padban végeztetett tornagyakorlatokat emelte ki; más a helyes beszédre szoktatás körül felmerült esetekre figyelmeztetett; a harmadik a tanulóknak a tanításhoz való nevelését vette észre; az igazgató belépése alkalmával tanusított tiszteletadást; a későnjövők figyelmeztetését stb.

Most az illető gyakorló-iskolai tanító vette át a szót. Kiegészítette a jelöltektől elmondottakat azzal, a mit egyik sem mondott el: hogy miként bátorította a félénk tanulókat. Birálja a lecke-képet s ennek szerkezetét; helyesbíti a kérdezés módjáról tett észrevételeket. Elmondja, hogy minő más eljárást is követhetett volna. Végül az igazgató a felhozott példákhoz (in és im, eckig és kantig) kapcsoltan a helyes beszédre szoktatás jelentőségét fejtegeti.

Hasonló módon megbeszéltetett a második félórás tanítás. Szóba jöttek: az átmenetül használt testgyakorlat (tölts! löjjetek!) és versmondás. A második félórában a tanulók rajzoltak függő és fekvő vonalokat. Helyes testtartáshoz szoktatás. Levégőben való rajzolás. Néhány tanuló munkájának a lecke végén való buzdító felmutatása. Tanító kifejti, miért történik a rajz és írás kommandóra. Igazgató a kötött és szabad rajzolás közti különbséget fejtegeti.

A „Hospitier Konferencz“ reám igen jó benyomást tett. Noha meglátszott, hogy a jelöltek még ujonezok a gyakorló iskolában és még nem tanultak ottan látni és észrevenni, mindazonáltal jól figyelhettek, mert a legkisebb reávezetéssel is tisztán emlékeztek a látottakra. A hoszpitalás pedig bő anyagot szolgáltatott különféle elméleti ismeretek alkalmazására. A leczkeképek igen szép nyelven és stílussal voltak írva, a mi a nyelvoktatásnak dicséretére válik. Helyesírási hibát egyikben sem találtam.

Következő napon az I. osztályban mennyiségteni órán hoszpitaltam. Mindenekelőtt a megelőző órában tanultak ismételtettek (különbség és arra vonatkozó tételek). Új anyag: 1) $(a + b) + c = (a + c) + b = a + (b + c)$. A tanulók mondanak e tételhez példákat.

2) $(a + b) - c = (a - c) + b = a + (b - c)$. A tanár felad példákat, a tanulók megfejtik a képlet szerint. Példa: $(3 + 8) - 2$.

3) $(a - b) + c = (a + c) - b = a - (b - c)$

4) $(a - b) - c = (a - c) - b = a - (b + c)$. (A legtöbb tanuló megakadás nélkül tudott felelni és az okokról is számot adni.)

5) Mit lehet a talált egyenletek megfordításából tanulni?

$$\left. \begin{array}{l} a + (b + c) = (a + b) + c \\ a + (b - c) = (a + b) - c \\ a - (b - c) = (a - b) + c \\ a - (b + c) = (a - b) - c \end{array} \right\} 1)$$

Kell-e ez egyenletek helyességét bebizonyítani? Miért nem? Mi van ez egyenletekben kifejezve? Hogy kell egy számhoz összeget hozzáadni? stb. (Mindig számos tanuló jelentkezett felelésre; a tanítás nagyon eleven és kitünő.) Következett a talált tételek alkalmazása különleges számokra.

6) Az 1) alatti egyenletek jobb oldalán a zárójeleket el lehet hagyni; lesz:

$$a + (b + c) = a + b + c$$

$$a + (b - c) = a + b - c$$

$$a - (b - c) = a - b + c$$

$$a - (b + c) = a - b - c$$

Tanulság: a zárójel elhagyása alkalmával a zárójelben álló számok ellenkező jelt kapnak, ha a zárójel előtt — áll.

7) A tételek alkalmazása a számvetésben. 237—98 fejben gyorsan! $237 + 2 - 100$. Mely képlet alá tartozik ez a számvetés?

$m - (p - q) = (m - p) + q$. Mondjanak hozzá példákat. — 782—198? 333—97?

8—5 hárommal nagyobbítandó. Hányféleképpen lehet ezt tenni? Mi lesz, ha kisebbítendő és kivonandót 3-mal nagyobbítunk? $(8 + 5)$ -öt kell 3-mal nagyobbítani, stb.

A tanítás e tárgyban is tisztán heuristikus volt. A fejszámolásra nagy gond fordított. A tanár nagyon szigoruan követelte az

eljárás megokolását, a helyes és logikailag is korrekt beszédet. Megjegyzendő, hogy a tanár polgári iskolákra képesített tanító.

Az intézet maga czélszerű jó épületben van elhelyezve és van gondosan ápolt iskolai kertje. Szertárai igen jól fel vannak szerelve, különösen gazdag az ásványtani szertár. Igen czélszerű berendezés, mely nálunk is helyenként meg van, hogy minden tanteremben üveges szekrény áll, melybe a szemléletendő tárgyakat, rajzokat stb. egy ideig a tanulók számára elhelyezik. A kövületekhez és növénylenyomatokhoz a tanár csinos magyarázó képeket készített, melyek az illető álatot vagy növényt rekonstruálva mutatják be és nagyban előmozdítják az illető maradvány megértését. Az intézetben meg voltak nem csak a Hölzel, hanem a Lehman-féle földrajzi képek is, továbbá Langl történelmi képei; ezek mind a folyosók falain vannak elhelyezve folytonos szemléltetés végett, de egyúttal díszítésül is.

A kiállításon volt alkalmam ezen intézet valamint a többi csehországi tanító- és tanítónőképző rajzait és szépíráslapjait szemlélni. A tanítónőképző intézetekről már közöltem ismertetést a Nemzeti Nénevelésben; e helyen tehát csak a tanítóképző intézetek rajzairól szólok.

Mindenik tanítóképzőintézet kiállította a szabadkézi rajz tanmenetét tanuló munkában bemutatva; ezenfelül egyes válogatott rajzokat az 1890/1-ik tanévről. Legkiválóbbnak találtam az égeri német tanítóképző tanmenetét, mely érdemes a közlésre.

I. Évfolyam. 1. lap: az egyenes vízszintes, függőleges és ferde helyzetben. 2. A szög. 3. Szalagok és keretek. 4. Derékszögű vonalsozások (meandroszok) a ritmusz megjelölésével. 5. Háromszög és mezőkre való felosztása. 6. Négyyszögek. 7. Négyzet és felosztása mezőkre. 8. Körvonal és részei. 9. Ellipszis. 10. Ellipszis mint a rondírási alapalakja. 11. Tojásvonal, hullámvonal. 12. Archimédes-féle szpirálvonal. 13. Hullámvonal összekötve a szpirálvonallal indavonallá. 14. Szalagok. Vitruv-féle. Fonás. Rozetták.

II. Évfolyam. 1. Diktandó rajzolás (Geometriai díszítmény, fonás). 2. Szabadon hajló vonalok. 3. Stilizált levelek. 4. Diktandórajz (lapdíszítéshez való minta). 5. Sík díszítmény. 6. Látszattani alapfogalmak. 7. Egyenesek távlata. 8. Szögek, négyzetek, nyolczadszögek távlata. 9. Szabályos háromszögek és hatszögek távlata. 10. Kőr távlata. 11. Koczka és gömb sodronymintájának távlata. 12. Koczka és téгла faminta után. 13. Gúla és henger faminta után. 14. Kúp és gömb. 15. Testcsoport (henger, üres félgömb, üres félhenger) faminták után. A faminta után készült rajzok törlő használata mellett árnyékoltak.

III. Évfolyam. 1. Régi agyagedények (vetületben árnyékolással). 2. Emlékezetből való rajz az I. év anyagából. 3. Palmetták; egy renaissance, egy pompeii stylben; kihúzva tussal és barnával sraffozva. 4. Szalagdíszítmények, egy görög, egy gót. 5. Emlékezetből való rajz a II. év anyagából. 6. Stilizált levélalakok (a szőlőlevél három alakja). 7. Tizenkétrésű szinkör. 8. Stilizált virágok, színezve. 9. Pompeii padozatmozaik, színezve. 10. Perzsa-arabs fajánszok, színezve. 11. Mintafej profilban függőleges helyzetben. 12. Ugyanaz előlről.

IV. Évfolyam. 1. és 2. Négyzetekbe. 3. Téglalapba. 4. és 5.

háromszögbe rajzolt diszítványok (kombinációk adott elemekből). 6. 7. Csillagalakok. 8. Körbe rajzolt diszítvány (kombináció). 9. Szalag-dísz. 10. Fölfelé haladó levél szalag (adott alapalakba kombinálva).

E tanítóképző rajzai mind igen szép kivitelűek. Nagy méretekben ($\frac{1}{4}$ ivre), kizárólag szabadkézzel rajzolnak; a segédvonalat késsel, a rajzot tussal.

A prágai német tanítóképző tanmenete hasonló, de kevésbé gondos és fokozatos. A rajzok szintén szépek. Barna és kék ténstát használnak kihúzáshoz (Andél ismert műve szerint). A III. évfolyamban még a tervrajzolásban használt jelöléseket és egy falu ideális tervrajzát készítették.

A trautenauai német tanítóképző rajzai silányabbak; nincsenek kihúzva; látszattanból csak néhány alapfogalom; testek után való rajzolás hiányzik. Sok a másolat. A IV. évfolyamban azonban feldolgozzák a népiskola rajzi tananyagát 5 lapon.

A budweisi német tanítóképző rajzai annyiban jobbak mint a trautenauiaiak, hogy nagyobb méretekben készültek. A III. évben találunk ugyan testrajzokat, de vetületben.

A komotauai német tanítóképző rajzai jobbak mint a budweisiak. Perspektíva gyengébb, de a koczka meg van. Jó a szintan; szépek a polichroma lapdiszítványok. Nagy gonddal készített konturok.

A leitmeritzi német tanítóképző rajzai a prágaiával mérközhetnek, azonban csak egy lapot láttam testminta után árnyékolással. Többet vesznek fel a fejrájzolásból ($\frac{1}{4}$, $\frac{3}{4}$ profil, leányfej).

A prágai cseh tanítóképző rajzaiban a tanmenetben kevésbé szigorú fokozatosságot láttam, de a testeknek látszat után való rajzolására valamennyi között itt fordítanak legtöbb gondot. Továbbá csak itt találtam ipari irányú rajzot: egy szekrény felvételét méretekkel.

A königráti cseh tanítóképző rajzai dicséretet érdemelnek, mert a látszat után való rajzolásban minden szerkesztést mellőznek. A jicsini cseh képző rajzai gyengébbek. A sobeslauri cseh képző rajzainál említésre méltó az elemi népiskolai rajzanyag terjedelmes feldolgozása 32 lapon; ezek között 13 ponthálózat, a többi szabad. A kuttenbergi cseh képző rajzainál kifogásolandó a kis méretekben való rajzolás; ugyanezt mondhatni a príbrami cseh képző rajzairól.

A csehországi tanítóképző intézetek rajzoktatása a kiállításon bemutatott tanmenetek és rajzok után itélve igen kielégítő állapotban van. A rajzok általában igen értelmesekek, szép kivitelűek: a felsőbb évfolyamok rajzain határozottan meglátszik a haladás. A tanulók sokat rajzolnak, pedig ottan is mint nálunk mind a négy évfolyamban csupán 7 óra áll rendelkezésre. De úgy látszik, hogy a tanárok és növendékek jobban gazdálkodnak az idővel, mint nálunk. A rajzok többnyire nagy méretekben, puha vonásokkal készülnek; a testek után való rajzolás a legtöbb intézetben szép eredménnyel ápolatik.

A képzőintézeti rajzoktatás derekassága meglátszott azokon a taneszközökön, melyeket a csehországi tanítók, mint saját készítményeiket kiállítottak. Feltűnő nagy számban láttam a tanítók által rajzolt fal térképeket, falitáblákat a természetrajzi, természettani, történelmi, rajzoktatáshoz, többnyire igen szép kivitelben.

Suppan Vilmos.

I R O D A L O M.

Könyvismertetés.

„Iskolai Négyes Dalok Kézikönyve“ négyyszólamú kardiak nép- és polgári iskolák valamint nőnöveldek használatára, szerkesztette *Hoós János áll.* tanítóképző ének-, zenetanár Déván. A mű 34 számból és 136 lapból áll. Ára 1 frt.

I.

Az ének csaknem egészen elfelejtett tantárgy még mi nálunk, melyről ritkán van valakinek kérdezni vagy mondani valója. Ez a tantárgyak Benjáminka, a legfiatalabb, a legkisebb és legigénytelenebb. És van-e az iskolának csak egyetlen tantárgya is, mely mérközhetnék az énekkel az ifjú szívét nemesítő befolyást illetőleg? Az ének eszthetikailag képző befolyású már külső szépsége által, a dallamok és összhangzat gazdagsága által. De tartalmánál fogva is, midőn szóval és zöngével párosul, a mi különösen jó indulatú, mindamelllett szokásai-ban még nyers népünk kedélyére gyakorol mély befolyást. A magyar szó terjesztésére is nem kis mértékben fontos, mert az idegen ajkú a magyar szót a dallam édes burokjában könnyebben emészti meg mint a nélkül.

Ezen röviden felsorolt okoknál fogva örömmel fogadjuk a kérdéses munkát. Annak megírásához s mi több nagy költséggel járó kiadásához jelen viszonyok között csak a tárgyhoz való szeretett és lelkesedés adhat elhatározást.

Pedagogusaink és a felügyelettel megbizott közegek egyaránt hanyagolják el e fontos, ethikai jelentőségű tárgyat, pedig csak a gyermek életét kellene jobban szemügyre venni, hogy vele tisztába jöjjünk. A fogékonyság az ének iránt a gyermekben megvan. Az ahoz való hajlam, úgy szólván, velük születik. Az anya gyermekét, a kislány bábuját dallal ringatja el. A fiúcska is elragadtatással lesi a zene hangjait s öröm sugárzik szeméből, ha valamely egyszerű és szép dallam érinti fülét. Játék és a dal azon elemek, melyekben a gyermek felnő. Tehát mindennap tapasztalhatjuk, hogy a gyermek otthon és a gyermekkertekben vagyis az iskolázást megelőző korban dalol, még pedig kedvvel dalol, a csecsemő is inkább dal közben alszik el mint csendesén, a miről a műveltebb nemzetek bölcsődal-irodalma is tanuskodik. Ennek daczára tapasztalhatjuk, hogyha a gyermek az iskolába feljő, az ének vagy teljesen elmarad, vagy csak toldaléku és foltul szolgál. Hiányzik tanítójukból az ének módszerében való jártasság, nem különben általában nem ismerik annak hatását a gyermek kedélyképzésre. Nem ismerék hazánkban képzőt, ahol a leendő tanító e tantárgyból módszertanilag elég útmutatást nyernek. (? Szerk). Fog-e a tanterv ez irányban javíttatni?

II.

Az előttem levő munkát két szempontból kívánom megbirálni, u. m. a) szöveget, b) az összhangzattant illetőleg.

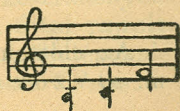

a) Szöveget illetőleg az egymást könnyebb megértés céljából előre kell bocsájtanom, hogy a dalnak megválasztása különböző tekintetektől függ. Kell, hogy az igaz, jó és szép eszméit magában foglalja. Költőiséget nélkülöző szövegek nem az iskolába valók. A gyermekek neme a szöveg megválasztásánál (lovas- és katonai dalok kivételével) alárendelt jelentőségű. Leányok ugyanazok a fiúk egy Istennek egy népnek gyermekei; tehát kell, hogy ugyanazon szavakkal, ugyanazon zenével dicsérik Istenüket, énekeljék népük történetét.

Megkülönböztetünk: 1) iskolai dalokat, melyek tulajdonképeni értelemben nem népdalok. Ezek iskolai célokra szolgálnak, s közönségesen az iskola körén túl nem terjednek (Népiskola I. II-ik osztálya számára). Ide tartoznak még a vidor gyermekdalok, tornadalok, sétálásnál használt dalok (I. II. III. IV. osztály). 2) Hazafias és hazaszeretetre buzdító dalok (I. II. III. IV. osztály). 3) A természet szépségei iránt szeretetet költő dalok. Az évszokról, erdő, völgy, rét, forrás, patak, bérez, hegyet stb. tartalmazó szövegekkel (I. II. III. IV. osztály). 4) Népdalok, melyek a nép életéhez tartoznak, abból eredtek, mesterkedetlen, egyszerű s a mellett dallamos vonzó alakjukban a népnek kedély irányát s gondolkodás módját legfontosabb életmozzanataiban tükrözik vissza. Legtöbbször mély érzelem s gyermekded naivság jellemzi ezeket. A mennyiben népdalaink néha oly érzelmeket és lelki állapotokat is kifejeznék, melyek a gyermekek előtt kell, hogy idegenek maradjanak, az iskolába való gondosan kell kiválasztani. A népiskolában csak a legjobbknak lehet hasznát venni, úgy hogy általuk a gyermeknek lelki élete fejlődjék. (III. IV. osztály). 5) Egyházi dalok vagy, ha úgy tetszik vallásos népdalok; a nép jellemének gyermekies jámbor hívő kedélyét, de néha annak őseredetű erőteljességét is kifejezi (II. III. IV. osztály). 6) A tulajdonképeni korások, melyek nagyobbára régi latin énekekből vannak átírva, néha világi daloknak átváltoztatásából származtak. Ezek komolyabbak s ünnepesebben vannak tartva, magukban hordják a méltóság és fellengzőség bélyegét s azért nagyon alkalmasak azon érzések s hangulatok kifejezésére, melyek az Isten házában támadnak (I. II. III. IV. osztály). A heti tanítás ily koráldalban elénkélésével kezdődjék s olyannal végződjék.

A bírálat tárgyát képező munkában vegyes összeállításban fordulnak elő a fent felsorolt dalok nemei. Iskolai dalok közé tartoznak: 9- és 21-ik számú dal. Hazafias dalok közé: 1. 8. 20. sz. Természet tárgyát képezők: 4. 5. 6. 13. 18. 19. 22. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 33-ik számúak. Népdalok: 10. 11. 14. 15. 17. 23. 24. 32. 34-ik dalok. Egyházi dalok: 2. és 3. szám. A 7. számú de különösen a 12. és 16-ik számú dalok előbbi fejtegetéseink nyomán nem foglalhatnak jelen munkában helyet, a mit egy újabb kiadás rendezésénél jó lesz figyelembe venni.

b) Összhangzattani szempontból is vannak némi megjegyzéseim. I-ső dal 1-ső oldal 10-ik ütem alsó sora így javítandó ki

III-ik dal 10-ik oldal 1-ső ütem alsó sor (d) előtt a kereszt elhagyandó.

Ugyanott 9 ütemben a külső hangok , mint széthang-

zók, egyáltalján nem gyermekfüleknek valók. Ugyan az áll a XII-ik

dal 64-ik oldal 10-ik ütemről , valamint ezen dal 62-ik oldal 12-ik üteméről, mely voltaképen ter-
mészszerűen nem Cd. sőt inkább Ed.-ba vezet.
A kifogásolt helyek ismétlő- desével a hibák is is-
métlődnek. XVI-ik dal 77. oldal, 14-ik ütem alsó

sor így javítandó ki: ; XXI. dal 93-ik oldal 7-ik ütem

felső sor így: ; XXVI-ik dal 112-ik oldal 11-ik ütem

alsó sorban két $\frac{3}{4}$ hangzat egymás után rossz hatást idéz elő. XXXI-ik 127-ik oldal 2-ik ütem dal alsó sorban ismét két $\frac{3}{4}$ hangzat egymás után.

E kifogásolt összhangosítás közé bizonyára véletlenül több hiba csúszott, melyek egy esetleges új kiadás rendezésénél kijavítandók. Megérdemli ezt a csinos, zenei tekintetben nem közönséges tehetséget eláruló mű. Különösen kiemelendők: 4. 8. 13. 17. 18. 21. 25. 27. és 32-ik számok, melyek a szerző alapos zenei ismereteiről tesznek tanúságot.

Végre szabad legyen e munkát, mely minden tekintetben az ifjúság mind két nemének megfelel, legmelegebben ajánlani.

Kúnfélegyháza

Egner Adolf.

Hazai lapszemle.

A német nyelv a tanítóképző-intézetekben. Irta Zajzon Dénes. *Népnevelők Lapja* 25. sz. 1891. Most, midőn tantervünk készítésével foglalkozunk, azt hisszük, figyelemmel kell kísérnünk minden ide vágó mozzanatot és tekintetbe kell vennünk hazai tanügyi lapjainknak ez ügyben tett felszólalásait. Ilyen azon czikk is, a melyet rövidén ismertetni óhajtunk.

Czikkirő először azt kérdi, hogy a német nyelvre fordított nagy óramennyiség, 10 óra arányban van-e az elért eredménnyel. A kérdésre a felelet: é p p e n n e m. Hivatkozik azon tapasztalatra, hogy a képzőbéli növendékek nagy része annyira sem halad elő, hogy valamely könnyebb német olvasmányt szótár nélkül magyarra hibátlanul lefordítani tudna, vagy valamely egyszerű ügyiratot németül megszerkeszteni képes lenne. Mikor a növendékek kilépnek az életbe, azt a keve-

set is elfelejtik, a mit tudnak, egyrészt azért, mert nincs alkalmuk gyakorolni magukat, másrészt, mert oly keveset tudnak, hogy azt nem tudják különböző művek olvasásával értékesíteni.

A kevés eredmény okát a hibás módszerben látja. Mi a képzőben csak grammatizálunk, de nem társalgunk, beszélgetünk és gyakorlunk. Pedig szükséges, hogy valamely idegen nyelvnek elsajátítása a szemmel (olvasással) való tanuláson kívül füllel (szóbeli gyakorlással) is történjék. Ez után a következőleg folytatja:

„Nem tévedek tehát, ha azt mondom, hogy a német és a többi hazai nemzetiségi nyelv oktatásának azért van oly kevés eredménye a mi képzőintézeteinkben, mert a beszédet, a társalgást és hallás utáni megértést nem méltatják kellő figyelemre, hanem e helyett szüntelenül grammatizáltatnak, fordítottatnak, elemeztetnek s szabályokat-szabályokra halmoztatnak. Epen ezért, ha tanáraink a tantervben kijelölt czél elérése mellett (a német paedag. műve megértése) a gyakorlati élet más kívánalmaira is némi figyelmet óhajtának fordítani, jó lesz felhagyniok az eddigi módszerrel, hanem e helyett tanítsák a németet úgy, mint a magyar nyelvet kell (vagy legalább kellene) a német, tót, oláh, szerb és vend iskolákban tanítani, t. i. beszéd- és értelemgyakorlatok alapján. Ilykép haladva, a tanár valószínűleg már az első osztályban több eredményt fog elérni, mint máskülönben négy évfolyam alatt. A mint aztán a növendékek a német nyelvi órákon bizonyos szóanyagra tettek szert, a beszélgetés lehetőleg folyjon németül. A beszélgetés tárgyát természetesen csak az egyes szemlélhető és azok a rövid mesék és elbeszélések képezhetik, a melyekről a növendékek az olvasókönyvből olvastak. Eleinte bizonyára bajosan fog menni az ilyen beszédgyakorlat, azonban később, a mint a növendékek a szóanyagban gyakorolnak és a kifejezésekben jártasabbak lesznek, a kezdet nehézségei is mindinkább el fognak tűnni. A mi pedig a nyelvtani szabályokat illeti, ezek esetről esetre állapítandók meg s lehetőleg mindig a tanulókkal foglalandók össze.“

„A német nyelv oktatásra vonatkozólag is érvényes ama szabály, hogy ki a czélt akarja, annak akarnia kell az eszközöket is, vagyis: ha a német nyelvet a képzőintézetekben csakugyan tanítanunk kell, akkor tanítsunk úgy, hogy a növendékek abból gyakorlati hasznot huzzassanak, azaz a beszédben és mások megértésében jártasságot nyerjenek. Négy év alatt heti 10 órán a német nyelvi ismeretben sokra lehet menni, csak kedv legyen a tanuláshoz és e mellett helyes methodus a tanításban.“*)

Czikkiró felveti azt a kérdést is, hogy szükséges-e minden képzőintézetben a német nyelvet tanítani? Erre azt mondja, hogy nem. Véleménye szerint a németet csupán ott kellene tantárgyul felvenni, a hol a territoriális körülmények megkövetelik, tehát az olyan képzőkben, a melyeknek környékén a német lakosság tömörebben lakik; míg a tisztán magyarajkú vidékeken (Csurgón, Félégyházán,

*) A német nyelvről és annak módszeréről legközelebb részletes tantervjavaslatot fogunk közölni egyik pedagógiai írónktól. Szerk.

Nagy-Körösön, Debreczenben) egészen elhagyandó. Az így nyert idő a magyar nyelvre és irodalomra, neveléstanra és tanítási gyakorlatokra fordítandó. A román, tót, ruthén vagy szerb nyelvterületeken pedig az illető nemzetiség nyelve taníttassék a német helyett.

Különbön ellensége annak, hogy a német nyelv bármely intézetben fakultatívva tétessék, mert „alig akadna egy pár tanuló, a ki ennek a tantárgynak tanulására adná magát s így a német nyelv tanárának díjazására fordított összeg sárba dobott pénz lenne.“

„A hazai magyar tanítóképző-intézeteket bizonyos nyelvterületek figyelembe vételével kellene osztályozni és ki kellene jelölni, hogy a magyar nyelven kívül, melyikben minő hazai nemzetiségnek nyelve volna általánosan kötelező tantárgy, és melyek volnának megint azon intézetek, a hol egyedül csak a magyar a tanulás és tanítás nyelve.“

EGYESÜLETI ÉLET.

Vaszary Kolos.

Ritka dolog, hogy valamely esemény oly általános örömet és megelégedést keltett volna az országban, mint Vaszary Kolos pannonhalmi főapátnak esztergomi hercegprimásává való kineveztetése. Az ország főméltóságai, egyesületek, siettek hódolatukat kifejezni, sőt még a válásfelekezetek is szerencsésnek mondták és megnyugvással vették a választást. Ezt az általános rokonszenvet az új primás egyéni nemes tulajdonai költötték fel. Soha sem kereste sem ezt, sem semmiféle kiüntetését. Eddigi pályafutásán s legutóbb pannonhalmi székében zajtalanul munkálkodott egyházának és a magyar nemzeti kultúra érdekein; de működése áldást termelt mindenütt. Szerzetrendjét felvirágoztatta, a kultúrmozgalmakban tevékenyen és hasznosan részt vett, a szegényeknek atyja volt s őket nemcsak anyagilag, hanem szellemileg is igyekezett emelni, boldogítani. Hazája javáért mindenkor lelkesedett s fáradhatatlan buzgalommal törekedett eme érzelmeit környezetének, s mint tanár és igazgató, az ifjúság szívébe csepegtetni. Ezért választotta tudományos és tanári működése tárgyául a történelmi szakot, a melyben leginkább táplálékot nyert s leginkább érvényesíthette lángoló hazaszeretetét. Daczára annak, hogy főapátsága előtt és alatt egyik kitüntetés a másikat érte, szerénységét megőrizte s tevékenységét természeteszerű kötelességének, egyéni nemes tulajdonaiból kifolyónak tartotta. Talán ő maga sem vette észre, mily óriássá nőtt fokozatosan az általános szeretetben és közbecsülésben, s hogy érdemei éretté tették őt az ország főméltóságára.

Vaszary Kolos legfőbb érdemeit az egyházon kívül a tanügy terén szerezte s ezért tanügyi szempontból nagy fontosságúnak tartjuk az ő kineveztetését. Vaszary Kolosra nem csak az egyházi, hanem tanügyi téren is nevezetes feladatok várnak. Ilyenek a katolikus felekezeti népoktatási intézeteknek az államhoz való viszonyuk rendezése s általában ez iskoláknak nemzeti irányú s benső tanügyi fejlesztése. Vaszary

Kolos a tanügyi téren szakférfit s habár középiskolában működött, egyáltalában nincs elfogúlva ez iránt, sőt a népiskolától várja állami lételünk megerősödését. Bizonyítja ezt azon felelet, a melyet a nála tisztelő Országos Középiskolai Tanáregyesület üdvözlétére adott:

„Első kötelességem közé sorozom a közoktatásügy ápolását. Elhatároztam, hogy különös gonddal fogok működni és tenni ezen a téren. Mindent elfogok követni, hogy a **népnevelés fejlesztése alapján** elérjük azt, hogy nemzetünk ezeréves múltja után biztos reménnyel tekinthessünk a biztos jövőbe

Hogy a katolikus népiskolák, mint általában a népiskolák nem felelnek meg a fejlettebb művelődési viszonyok által ébresztett várakozásoknak, annak oka a katolikus tanítóképzőkben is van. Ez intézetek nagyobb része alkalmatlan épületben van elhelyezve, felszerelése hiányos, gyakorlóiskolája nincs, rendes tanárok vagy éppen nincsenek vagy silányul vannak dotálva s mindezekért a kiképzés eredménye sem kielégítő. Ő Eminenciája a katolikus tanítóképző-intézeteket bizonyára különös gondjaiba veszi, s azok felvirágzását eszközölni fogja, mert ez egyik alapfeltétele a katolikus népiskolák előhaladásának. Vaszary Kolos hosszabb ideig volt a győri állami tanítóképző-intézet igazgató tanácsosa. Nagy örömet okoz az nekünk, hogy oly egyén ül a primási székekben, a ki ismeri a tanítóképző-intézetek működésének szükségleteit, bajait s a kiben meg van a jó szándék a hiányokon segíteni. Nagy reményeket fűzünk az ő működéséhez; úgy tekintjük őt, mint a ki új mezőt fog nyitni s ezt a népek boldogulásának virágaival benépesíteni.*)

Kérelem.

*Már több ízben fordultunk a tekintetes tanári testületekhez s egyesületünk tisztelt tagjaihoz, kegyeskedjenek tekintetbe venni közlönnyünk VI. füzetében a 321-ik lapon közölt felhívást. **E felhívásnak eddig alig volt eredménye, mert egyetlen testület sem küldött be a tantervre vonatkozó részletes munkálatot, s csak két szaktanár nyilatkozott szaktárgyának oktatásáról.***

A középpontban szorgalmasan folyik a munka; az albizottság már elkészült óraterv-munkálatával s azt a legközelebb, december közepén tartandó választmányi ülés elé (pontos idejét levelező lapon fogjuk a testületekkel tudatni) fogja terjeszteni s a szakbizottságok rövid időn, még e hónapban hozzáfognak az egyes tantárgyak részletes tervezetének elkészítéséhez.

*) Birjuk dr. Walter Gyula, esztergomi rom. kath. tanítóképző igazgató, kiváló egyházi és tanügyi író ígérését, hogy lapunk számára meg fogja írni Vaszary Kolos élet és jellemrajzát; mindazáltal kötelességünknek tartottunk közéletünk eme kimagasló alakjáról ez alkalommal is röviden megemlékezni. Szerk.

Kérjük tehát a tekintetes szaktanárokat, nyilatkozzanak tantárgyaiknak részletes beosztásáról és módszeréről. Ez által nemcsak a szakbizottságok munkáját könnyítik meg, hanem lendíteni fognak saját tantárgyaiknak és általában a tanítóképzés ügyén.

Egyesületünk a kultuszminiszter úr előtt.

A tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete november 26-án tisztelgett gr. Csáky Albin vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnál. Ez alkalommal több rendbeli kérvénnyel járultunk ő nagyméltóságához. Benyújtottuk ama folyamodványunkat, a melyben a gyakorló-iskolai tanítók nyugdíjazását ezentúl is a régi alapon, vagyis az 1885. XI. t. cz. szerint kérjük és a felekezeti tanítóképző tanárok nyugdíjügyének minél előbbi végleges rendezését sürgetjük.*) Egyesületünk a közügyek mellett a saját ügyében is folyamodott a miniszter úrhoz. Kértük, hogy a múlt évre adományozott 400 forint segélyt 900 fortra felemelni kegyeskedjék. E segélyre egyesületünknek mindaddig, míg nemcsak szellemileg, hanem anyagilag is annyira meg nem erősödött, hogy minden külső támogatástól függetlenül magát, nagy szükség van és legközelebb is oly feladatok várnak reánk, a melyek megoldása nemcsak az élénk szellemi tevékenységtől, hanem az anyagi eszközöktől is függ. Jövő évi közgyűlésünk jelentékeny pénzáldozatokat fog kívánni; lapunk színvonalának folytonos emelkedése csak úgy várható, ha a legkiválóbb munkatársakat és tudományos becsü értekezéseket díjazhatjuk. Idővel s fokozatosan megvalósítandó feladataink közé tartozik egy pedagógiai szakkönyvtár megalapítása, a mely a tudományos pedagógiai képzettség elterjedésére és emelkedésére óriási haszonnal járna. Ha egy ily könyvtár létesítése évtized munkája is, nem halasztható már tovább éppen legközelebb megvalósítandó céljaink, a tantervmunkálatok szempontjából, hogy a hazai és jelesebb külföldi tanítóképző-intézetek tanterveit és tankönyveit lehetőleg tökéletes kollekczióban beszerezzük. Mind ez okok arra birták egyesületünket, hogy a múlt évi segély jelentékeny felemelését kérje. A segély elnyerése természetesen nem menti fel egyesületünket, hogy eredeti természetes talaján, a társadalomban törekedjék erőinek növelésére. Tagsági kötelezettségek teljesítése, tagok gyűjtése egyesületünk minden tagjának szoros kötelezettsége legyen, s ha a tagok e kötelezéseiket buzgón veszik, egyesületi életünk felvirágzását a legtermészetesebb eszközökkel biztosítják.

Tudósításunk a fogadtatásról a következő:

A küldöttség tagjai voltak: Péterfy Sándor elnök, Zirzen Janka, Tavassy Mária, Buzogány Mária, Liber Etelka, Baló József, Komáromy Lajos, Kozocsa Tivadar, Léderer Abrahám, Málnai Mihály, Miklós Gergely, Molnár László, Nagy László, Sztankó Béla, Herrmann Antal.

*) E folyamodványt jelen számunk egész terjedelmében közli.

A küldöttség szónoka, P é t e r f y Sándor elnökünk tolmácsolta szép beszédben az egyesület kívánságait. Megköszönte a miniszter úrnak eddigi jóindulatát és támogatását. Előadta egyesületünknek eddig kifejtett tevékenységét és vázolta a legközelebb reánk váró teendőket, különösen kiemelve egy hazai és külföldi tankönyvekből álló kollekczió beszerzésének szükségét s kérte egyesületünknek továbbra is mind szellemi, mind anyagi támogatását. Behatóan okolta az egyesületnek a gyakorlóiskolai tanítók nyugdíja ügyében beadott kérvényét, hangsúlyozta a gyakorlati kiképzés fontosságát, festette a gyakorlóiskolai tanítótól megkívánt tulajdonokat és teendőket, őket „a tanítóképző-intézet szelleme gyakorlati megvalósítóinak“ nevezvén. Kifejezte azon kívánságot, hogy a gyakorlóiskolai tanítói pályát mind rangban, mind anyagilag oda kell emelnünk, hogy hazai tanítótisztületünk legjobbjai tartsák szerencsének ezen állás elnyerését. A felekezeti tanárokról szólva kifejtette, hogy a régi nyugdíjtörvény megváltoztatása miatt róluk semmiféle nyugdíjtörvény nem intézkedik, ezért sürgősen szükséges, hogy róluk mielőbb és pedig az államiakéhoz hasonlóan történjék gondoskodás. Érintette, hogy az állami tanárok fizetésügyének rendezése most újra kérdés alatt van, s ajánlván ügyünk támogatását a miniszter úr figyelmébe, a felekezeti tanítóképző tanárok nyomasztó anyagi helyzetéről emlékezett meg s előhozta, hogy a fővárosban is igen nagy a különbség az állami és felekezeti tanárok fizetése között. Kérte a miniszter urat, hogy ez ügyben is érvényesítse hathatós befolyását.

A miniszter úr következőleg válaszolt:

„Az önök kérései közül legkönnyebben teljesíthető az, a mely egyesületökre vonatkozik. *Kijelentem, hogy önök munkássága jó nyomon halad, megfelel azon kitűzött feladatnak, a mely mindnyájunk szemei előtt lebeg és e körülmény előnyösen esik a latba, mikor kérelmünknek teljesítéséről van szó.* A gyakorlóiskolai tanítók nyugdíjügyében felhozott kérelmükre nem válaszolhatok határozottan igenlőleg. A tanítók nyugdíjügyével már két év óta foglalkozom. és volt időm a törvényjavaslat minden részletét alaposan megfontolni. Mindazáltal kérelmünket szívesen veszem, s habár az utolsó pillanatban érkezett, tanulmányozni és felhozott indokait meg fogom fontolni. A felekezeti tanítóképző-tanárok anyagi viszonyait ismerem és a mennyi hatáskörömtől függ, törekszem ügyüket előmozdítani. A felekezeti tanárok nyugdíjügyét általában akkor fogom rendezni, mikor a felekezeti középiskolaiakét. *Tudtára adhatom önöknek, hogy a munkálatok már nagyon előrehaladtak és reményilem, hogy a törvényjavaslatot a képviselőháznak a jövő évben benyújthatom.*“

Mondani sem kell, hogy a miniszter úrnak az egyesület működéséről és a felekezeti tanítóképző tanárok nyugdíjazásáról szóló kijelentései nagy lelkesedést keltettek. Sokra becsüljük a dicséző szavakat, mert Magyarország kultuszminiszterétől s gróf Csáky Albintól erednek, a ki szavaival játszani nem szokott. A vezér dicséző szavát nemcsak a múltnak jutalmául tekintjük, hanem ösztönzésül a további még kitartóbb, még buzgóbb tevékenységre. Folytassuk val a m e n n y i e n a megkezdett munkát: fáradjunk kitartóan a tanítóképzés ügyeinek előhaladásán s mondjuk el nyiltan, leplezetlenül véleményünket, mert csak az

őszinte szóból lehet okulni; műveljük a pedagógiai irodalmat s tudományt, mint az tőlünk várható. Hazánk kulturális érdekei kívánják így.

A miniszter úr szavai a gyakorlóiskolai tanítók ügyében tartózkodók voltak, de nem elutasítók. Bízunk vezérünk s a törvényhozó testület bölcs belátásában, bízunk az ügy igazságában, hogy ennek előbb-több diadalra kell jutnia.

Budapest, november 26.

„Az 1. §. változatlanul elfogadtatott.“

Mikor az utóbbi sorok irattak, nem volt előttünk ismeretes a képviselőház közoktatásügyi bizottságának tárgyalása. Akkor még, habár a miniszter úr nyilatkozatai nem hangzottak biztatólag, élt bennünk a reménység; bízunk az ügy igazságában és jogosságában. Bizony szomorú, hogy országos jelentőségű ügyeknek, sokszor háttérbe kell szorulnia bizonyos melléktekintetek előtt. Oh azok a melléktekintetek! Ezek gördülnek akadályul a haladás elé. Bizonyos állítólagos pénzügyi szempontok ólomsúlylyal nehezettek a gyakorlóiskolai tanítók s ki tudja, tán a gyakorlati kiképzés ügyére, és lehúzták azt a felszínről a fenékre hosszú időkre.

„Az 1. §. változatlanul elfogadtatott“, ezt jelenti a kormány felhivatalos közlönye s ezzel a képviselőház közoktatásügyi bizottságában a gyakorlóiskolai tanítók ügye elbukott. Nem küzdelem nélkül, Iesskó István és Dániel Márton szólaltak fel az ügy mellett, különösen *Dániel Márton* volt az, a ki lelkesedéssel, a meggyőződés erejével és tárgyismerettel szállott sikra és mindent elkövetett, hogy a védelmezett ügyet keresztülvigye s a tanítóképzést egy csapástól megmentse. Hálás szívvel köszönjük ezt Dániel Mártonnak, a ki a tanítóképzés ügyének lelkes zászlótartója a képviselőházban s a tanítóképzés terén működő tanároknak és tanítóknak igaz barátja. Nem könnyű feladat jutott osztályrészeül s az ő meggyőződésből fakadó törhetetlen buzgósága és ügyszeretete szükséges, hogy az ügy védelmében és előbbvitelében ki ne fáradjon.

De hát mik is voltak azon okok, a melyek a bizottságot arra birták, hogy a gyakorlóiskolai tanítói állást egy az Eötvös-korszakból reánk maradt s már törvénnyel is szentesített szép jogtól megfossza? Bajos erről tiszta képet szerezni a bizottság tárgyalásának hiányos tudósításából. A mennyit mégis megtudhattunk a lapok közléseiből, láttuk, hogy egyik különben igen tisztelt és érdemes képviselő úr a gyakorlóiskolai tanítók elemi képesítését hozta fel okul. Mi azt igen hibás felfogásnak tartjuk, hogy a nyugdíjazásnál a képesítő oklevél vétessék számításba. Ez elvnek alkalmazása, mint az ez ügyben benyújtott és lapunk egyéb helyén közölt emlékiratunkban ki van fejtve, absurdumokra vezetne. Vagy ha a tanítókra alkalmazzuk ez elvet, miért nem a tanárokra, tanfelügyelőkre és általában az állami tisztviselőkre is? Az osztó igazság, elve azt hozza magával, hogy mindenkinek egyenlő mértékkel mérjünk. Általában kárhozatosnak tartjuk a kvalifikációnak

túlzott alkalmazását, a melylyel állítólag a protekció tulkapásait lehet egyensúlyozni. El jön az idő, midőn a kvalifikáció ép oly nyüge lesz társadalmunknak mint a protekció. Békóba veri a tehetségek érvényesülését s tág utat nyit a merev bürokratizmusnak.

Egy más helyén a tudósításnak azt olvassuk, hogy azért kellett a gyakorlóiskolai tanítókat a tanítói nyugdíjalapba kihelyezni, mert az állami nyugdíjalapban való meghagyás maga után vonna oly kivánalmakat, hogy a gyakorlóiskolai tanítók a fizetésben is egyenlősítsenek a tanítóképző tanárokkal. Ha ily kivánalmak keletkezését kellett minden áron megakadályozni, akkor ezen paragrafus már elkésett. Ezek a kivánalmak megvannak, sőt mindinkább erősödnek és oly elementaris erővel működnek, hogy azokat többé visszafojtani nem lehet. A tanítóképző tanárok múlt évi közgyűlése hozta egyhangulag azon határozatot, hogy a gyakorlóiskolai tanítók a tanárokkal egyenlő fizetésben részesüljenek. Ama közgyűlésen csak egy pár gyakorlóiskolai tanító volt jelen, a többiek mind tanárok voltak. Ama határozatnak szülője tehát nem önérdék volt, hanem a tanférfiaknak tapasztalaton nyugvó és komoly megfontolás után szerzett meggyőződése, hogy a tanítóképzés érdekei kívánják a gyakorlóiskolai tanítóknak a tanárokkal fizetésben való egyenlősítését. Egy országos testület egyszer publikált nézetét külső okok miatt fel nem adhatja, hanem ha van benne eltökélt szándék, törekedni fog czélszerű lépések által ama elvet következetesen megvalósítani.

Arra nézve, hogy miért nem lehet a fizetés egyenlősítését keresztül vinni, azt kapjuk válaszul: „Pénzügyi szempontból nehézségekbe ütközik.“ Ha az ügy mellett felhozott és felhozható fontos tanügyi szempontok ellenében hasonlóan figyelembe veendő tanügyi nehézségek hozatnának fel, köszönettel vennők, de a pénzügyi szempont hangsúlytatását nem tudjuk összeegyeztetni a kormány eddigi eljárásával és szándékaival. Vajjon az állami tanítóképző tanárok fizetésének a középiskolaiakéval való egyenlősítése nem került pénzbe? Az állami tisztviselők fizetés rendezése, a tanítók javadalmazásának a minimumra kiegészítése nem fog milliókra menő költségzaporulatot okozni? A 23 állami gyakorlóiskolai tanítónak a tanárokéval való egyenlősítése évenként 12 ezer forintba kerülne; ez az összeg valóban nem oly nagy, hogy ennek megtakarítása miatt egy rendkívül fontos állami kulturális ügy, a tanítóképzés érdekeinek háttérbe kelljen szorúlnia. Vajjon üdvös-e kicsinyes adminisztracionális és pénzügyi szempontokkal állani elő akkor, midőn arról van szó, hogy a tanítókat gyakorlatilag jól ki képezzük, s azt biztosítsuk, hogy a tanító gyakorlathány miatt nem fog butító eljárás bűnébe esni s az iskolájában fejlődő ifjú nemzedéket megnyomorítani? A kultuszminisztérium XX. jelentése kifejleszti, hogy szándéka a tanítóképzést gyakorlati irányban kifejleszteni. A kormány reformokat ígér s a mellett már létező vívmányt szüntet meg s oly intézkedéseket tesz, a melyek intenciója, a mint a tudósítás feltünteti, az újításnak még lehetőségét is elzárni.

A bizottsági előadó úr jelentéséből olvassuk, hogy a törvényjavaslat készítőinek szándéka volt az egy kategóriába tartozókat egy-üvé sorozni s ez mint nevezetes újítás van feltüntetve! Az mindeneset-

re újítás, hogy a gyakorlóiskolai tanítók a népiskolai tanítók közé soroltattak; de figyelmen kívül hagyatott a törvényjavaslat megalkotásánál az 1868: XXXVIII. t. cz. 84. §-a, a mely a gyakorlóiskolai tanítót a tanítóképző tanárok kategóriájába sorozza. Mi kárát vallottuk a törvény ez intézkedésének, hogy azt meg kellett változtatni? Jogunk van ezt kérdezni, mert mi, ha tapasztalatokat szereztünk, ezek a régi irányra nézve csak kedvezőek voltak. Mi azt, hogy a gyakorlóiskolai tanítói állás színvonalát az új novella lecsüszesztí, érzékeny csapásnak tartjuk tanítóképzésünkre, a minek káros következményei rövid időn érezhetők lesznek s éppen azok, a kik e törvény megalkotásában részt vettek, fognak utakat-módokat keresni a hiba kijavítására.

Nemcsak a tanítóképzés, hanem a néptanításág érdekei is azt kívánják, hogy a gyakorlóiskolai tanítói állás színvonala emeltessék. Erre nézve idézzük az „Egyetértés“ mai, november 27-iki számának vezércikkéből a következőket:

„Körülbelül 90%-a a hazai tanításágnak megszerezte azt a diplomát, a melyet a törvény tőle megkíván. S a huszonötezer tagot számláló roppant testület 0.1 százalékanak sincs kilátása arra, hogy egyszer elfoglalt pozícióját jobbal cserélhesse fel. Néhány segédtanfelügyelőség vagy tanfelügyelőség állna legfőlebb a remény. Csímborassó-jakép a tanítók előtt, hogy előmenetelőket láthassák. Amde, mikor ezeket az állásokat is, a múltból van reá elég példa, a testületeken kívül álló teljesen idegen elemekkel töltik be. Ily viszonyok közt nem lelketlenség-e az, hogy ezt a néhány gyakorlóiskolai tanítói pozíciót, mely a törekvőbb tanítóknak ambícióját képezte, sovány budgetokokból, vagy a mi még nagyobb, a tanításág lenyűgözésére irányuló elvből en passant a tanítóinyugdíjtörvényjavaslat tárgyálása alkalmából megszüntetik.“

A gyakorlóiskolai tanítók nyugdíjügye a néptanításág és a tanítóképzés ügyének vitalis érdekeit érinti, azért egyesületünknek még most is mindent el kell követnie az ügyért. Tört reményekkel, csalódással szívünkben, de kötelességünket teljesítve apellálunk magához a képviselőházhoz.

Budapest, 1891. november 27.

* * *

A gyakorlóiskolai tanítók nyugdíjügyében és az egyesület támogatása érdekében november 30-án, tehát négy nappal a miniszter úrnál történt fogadtatás után, tisztelgett egyesületünk *Berzeviczy Albert* államtitkár úrnál.

A küldöttségben részt vettek *Péterfy Sándor* elnök vezetése alatt: *Thuránszky Irén*, *Liber Etelka*, *Tavassy Mária*, *Buzogány Mária*, *Hollós Károly*, *Léderer Abraham*, *Nagy László*.

Péterfy Sándor üdvözlőlvén az államtitkár urat, előadta az egyesület által a múltban kifejtett tevékenységet, a jelenleg folyamatban lévő munkákat s megjelölte azon anyagi és szellemi eszközöket, a

melyek a munkálatok keresztülviteléhez szükségesek s kérte az államtitkár úr hathatós támogatását. Ezután behatóan fejtegette a gyakorlóiskolai tanítók teendőit a tanítóképzésben, a helyzetet, a melyet a tanári testületben elfoglalnak és a működésük iránt támasztott magas igényeket a gyakorlati kiképzés nagy fontosságát és kérte az államtitkár urat, hogy kegyeskedjék a gyakorlóiskolai tanítók ügyét magas jóindulatába fogadni.

Berzeviczy Albert államtitkár úr körülbelül a következőket válaszolta:

„Szívesen fogok oda hatni, hogy meglegyenek mind ama szellemi és anyagi eszközök, a melyek egyesületük minél hathatósabb működését biztosítják. A mi önök másik kérelmét illeti, abban a képviselőház közoktatási bizottsága már döntött; mindazáltal még utólagosan is foglalkozni fogok ez ügygyel; latba vetem a felhozott indokokat és ha más oldalról indítvány fog tétetni, támogatni fogom ügyüket.“

A küldöttség éljenzéssel fogadta e kijelentést, a mely némi halvány reménységet nyújtott.

Ugy e biztató szavakra, valamint a tanári testületek indítványai értelmében egyesületünk elnöksége kötelességének ismeri a magas miniszteriumhoz intézett folyamodványt a képviselőházhoz is benyújtani. Kívánatos volna, hogy a tekintetes tanári testületek és a tisztelt kartársak mielőbb egyes képviselőket kérjenek fel az ügy támogatására

Budapest, 1891. november 30.

Tanári testületek indítványai.

Mélyen tisztelt választmány! A kolozsvári magy. kir. állami tanítóképző intézetének tanári kara a „Magyar Tanítóképző“ idei hetedik füzetében közzétett: „Az új nyugdíjtörvényjavaslat és a gyakorlóiskolai tanítók“ című közleményben elmondott és igen helyesen indokolt észrevételeket egyhangúan magáévá tévén elhatározta, hogy nevezett új nyugdíjtörvényjavaslat 1. §-ának megváltoztatása érdekében a mélyen tisztelt választmányhoz feliratot, illetőleg kérést intézzen.

Ezen határozat értelmében bizalommal fordulunk a mélyen tisztelt választmányhoz azon kérésünkkel, hogy a „Magyar Tanítóképzőben“ elmondott indokok alapján az új nyugdíjtörvény javaslat 1. §-ának a gyakorlóiskola tanítók javára történendő megváltoztatása érdekében a magas kormánynál, s ha szükség az ország törvényhozó testületnél is minden lehető méltóztassék.

A mélyen tisztelt választmánynak ez ügy érdekében kifejtendő erélyes fáradozásáért előre is köszönetet mondva s annak sikert kívánva, kiváló tisztelettel maradtunk a mélyen tisztelt választmánynak alázatos szolgálói:

Kolozsvárt, 1891. október 29-én.

Paal Ferencz
elnök.

Biró Gyula
tanári gyűlések jegyzője.

A nyugdíj-törvény a közoktatási bizottságban.*)

A képviselőház közoktatási bizottsága, Schwarz Gyula elnöklete alatt tartott mai ülésében tárgyalás alá vette a népoktatási nyilvános kisdedővő intézetek tanítóinak s nevelőinek nyugdíjazásáról, valamint azok özvegyeinek és árvának gyámolításáról szóló 1875. 32. tez. módosítása tárgyában előterjesztett törvényjavaslatot.

Sponer Andor előadó ismerteti a jelenleg érvényben álló, a nyugdíjügyet szabályozó 1875: 32. tez. létrejövetelének előzményeit s tartalmát. E törvény akkor keletkezett, midőn az országos pénzügyek szomorú helyzete igen nagy mérvű volt s talán ennek tulajdonítható a törvényt minden irányban jellemző óvatosság, ámbár így is e törvény, az eddigi állapotokhoz képest nagy vivmányt jelentett. A tanítói nyugdíj és gyámalap azóta folyton gyarapodván és izmosodván, ma már semmi ok nem létezik arra, hogy a tanítók nyugdíjazása méltányosabb alapokra ne fektessék s az állami tisztviselőkével s már alkalmazottakéval ekviparáltassék. Szükségessé vált a törvény módosítása az időközben a népnevelés terén keletkezett újabb törvényes rendelkezések folytán s azért is, hogy bizonyos oly kategóriák is felvétesse nek a nyugdíjazandók közzé, a melyekre az előbbeni törvény ki nem terjeszkedett s végül azért, hogy e törvénynek némely elavult intézkedései hatályon kívül legyenek helyezhetők. Kiemelve ezután a tárgyalás alatti javaslat több rendelkezéseit, elfogadásra ajánlja ezt.

Kiss Albert kérdi a minisztertől, mily stádiumban van a tanítói fizetések oly módon való szabályozásának ügye, hogy a hol a fizetés nem éri el a 300 firtot, ez az állam által egészítettessék ki, továbbá, hogy ha a tárgyalás alatti javaslat törvényerőre fog emelkedni, a középiskolai tanároknak nézve mikor és mily alapon remélhetők intézkedések.

Csáky gróf miniszter válaszolja, hogy e kérdések tekintetében különben is nyilatkozni szándékozott a tárgyalás folyamán. Az első kérdést illetőleg megjegyzi, hogy már legközelebb be fogja nyújtani a tanítói fizetések szabályozására vonatkozó törvényjavaslatot. (Általános helyeslés.). Ismertetve e javaslat tartalmának lényegét azon meggyőződését fejezi ki, hogy e javaslat alapján javulás fog beállani a tanítók helyzetében s hogy a javaslat rendelkezései olyanok, hogy feleskezeti szempontból sem lesz ellenök kifogás emelhető. A felekezeti és községi tanárok nyugdíjgyűvel is állandóan foglalkozik szóló. A kérdés számszerinti része most már ki van dolgozva s ebből kitűnik, hogy az ide vonatkozó alap sem létesíthető az állam hozzájárulása nélkül. E hozzájárulás iránt szóló jelenleg tárgyalásban áll a pénzügyminiszteriummal s reménye van arra, hogy e kérdés is kedvezően fog elintéztetni.

Kiss Albert köszönetet mondván a miniszter által nyújtott felvilágosításokért, áttér magára a tárgyalás alatt levő javaslatra. A ja-

*) A „Nemzet” nov. 26-iki számának esti lapjából közöljük e tudósítást, hogy lapunk is megőrizze ama tárgyalás történelmi emlékét, a melyben kérelmeink felett első ízben döntöttek Szerk.

vaslat azon alapgondolata, hogy az állam az idáig adott 150,000 frton túl mivel sem járuljon a tanítói nyugdíjalap fejlesztéséhez, szólóra igen kedvezőtlenül hatott s csakis azon válasz, hogy a tanítói fizetés 300 forintig mielőbb felemeltetik s korpótlékokkal is fokoztatik, az állam jelentékeny hozzájárulása mellett, teszi szólóra nézve a javaslatot elfogadhatóvá. Megnyugvással veszi szóló tudomásul, hogy amit az állam e hozzájárulás fejében kívánni fog, nem érinti az egyházak autonóm jogkörét oly mélyen, hogy aggodalomra szolgáltatathatna okot. A törvényjavaslatot általánosságban elfogadja.

Kovács Albert szívesen elfogadja tárgyalás alapjául a javaslatot úgy is, mint van, de reméli, hogy a részleteknél még némi javítások lehetségesek lesznek. Lényegében azon az alapon áll e javaslat, amelyet szóló pár év előtt e bizottságban kifejtett, azzal a különbséggel, amiben szóló túlságos óvatosságot lát, hogy a tanítók hozzájárulása s indirekte a községeké is emelkedik. Ehhez hozzá szándékozik szólani a részleteknél szóló, valamint azt is javasolni szándékozik, hogy a polgári iskolai tanárok szolgálati ideje esetleg nagyobb hozzájárulás mellett, le szállíttassék. A miniszter nyilatkozatait szóló is köszönettel veszi tudomásul, megjegyezve, hogy amivel a középiskolai tanárok nyugdíjalapjához járul az állam, azzal oly lendületet fog adni a tanításnak, a mi ily összeggel semmi más módon nem lenne elérhető.

Lessko István hozzájárul e helyes és üdvös javaslatához, úgy értelmezi azoban annak 15. §-át, hogy a szerint a kath. képezdék tanárai mellőztetni fognak, a mire nézve szóló felvilágosítást óhajtna a minisztertől. Elnök kéri a bizottság tagjait, hogy a részletekre vonatkozó megjegyzéseket az illető szakaszok tárgyalására tartsák fenn. Hagara Viktor örömmel fogadja a javaslatot, mely a tanítói nyugdíjazás terén fenforgott méltánytalanságoknak véget vet s a tanítóknak módot nyújt oly nyugdíjra, a mely az állami tisztviselők nyugdíjazása alapelveivel összhangban áll. Ohajtaná azonban szóló is, hogy a polgári iskolai tanárok, ha a kényszerítő szükség beáll, 40 év előtt is teljes fizetésükkal nyugdíjba mehessenek; kérdi továbbá, mi fog történni az óvóképezdék tanáraival és tanítóival, minő nyugdíjban fognak ezek részesülni.

Dániel Márton készséggel elfogadta a javaslatot, a részletekre tartván fenn a képezdéknel alkalmazott tanítókra s a polgári iskolai tanítókra vonatkozó megjegyzéseit.

Csáky gróf miniszter köszönetet fejezván ki a javaslat egyértelmű elfogadásáért, reflektál ez elmondottak némelyikére. Téves az a felfogás, mintha a tanítói nyugdíjalap évenkénti növekedése tőkegyűjtés lenne. A dolog természetében fekszik, hogy az első években megtakarított összeg a tőkéhez csatoltatik, de ez szükséges a későbbi években beálló nagyobb szükségletek fedezésére s e nélkül a későbbi években okvetlenül deficizt állana be. Ha nem is nagy az állami hozzájárulás, a jelen javaslat e tekintetben is jelentékeny lépést tesz előre, mert a hozzájárulás tíz évre kontempláltatott, most azonban állandósíttatik. Ami a tanítók hozzájárulását illeti, elismeri szóló, hogy az a javaslat leggyengébb része, nem maradt azonban más mód hátra, ha a kellő

fedezetről gondoskodni akart. E tekintetben is azonban minden lehető könnyítés meg van a javaslatban. Nem tagadja szóló, hogy óvatosan van a javaslat összeállítva, de ez kötelességszerű óvatosság volt ott, hol a jövőben nagy összegekre menő terhekről van szó. Ellensúlyt talál ez a javaslat ama dispoziációjában, a melyre szóló nagy súlyt fektet, hogy tíz év múlva újabb matematikai számítások fognak történni s ennek alapján esetleg újabb kedvezmények lesznek adhatók. Kimutatja szóló, hogy nem áll az, mintha a tanítók hozzájárulása emelkednék.

Lesskó kérdésére megjegyzi, hogy a szerzett jogok a javaslat által nem érintetnek. Hagara kérdésére pedig, hogy az állami óvóképzők tanárai a többi állami tisztviselőkkel egyenlő elbánásban részesülnek, a nem államaikra nézve pedig helyesebbnek tartaná szóló a községi és felekezeti középiskoláknál venni fel a megfelelő intézkedést.

Elnök kijelenti, hogy a bizottság általánosságban egyhangulag elfogadja a törvényjavaslatot s örvendetes tudomásul veszi a miniszternek a tanítói fizetések rendezése iránti javaslatra s a községi és felekezeti középiskolai tanárok nyugdíjügyére vonatkozó előterjesztését.

Az 1. §-nál Lesskó ismétli előbbeni kérdését, hogy vajjon azokra, a kath. képezdei tanárookra, kik az egyházmegye által fizetettnek, kiterjed-e a javaslat?

Csáky gr. miniszter válaszolja, hogy a kath. képezdei tanárok igen kevesen léptek be a nyugdíjalapba s azok meg is tartják szerzett jogaikat. Szóló a középiskolai tanárok nyugdíjügyénél óhajt a képezdei tanárokról is gondoskodni.*)

Schwicker Henriknek az állami képezdei felsőbb leányiskolai tanárokat illető kérdésére válaszolja gr. Csáky miniszter, hogy ezek a fennálló állami nyugdíjtörvény szerint láttatnak el.

Lesskó kérdésére előadta a miniszter azokat az indokokat, amelyek kívánatosá tették, hogy a gyakorló iskolák tanítói e javaslatba vétesenek fel.

Kovács czélszerűnek tartaná, ha a felekezeti képezdei tanárok nem a közép-iskolai nyugdíjalapba, hanem itt vétetnének fel.

Gr. Csáky miniszter válaszolja, hogy ez nem lenne kedvező az illető tanárookra nézve.

Dániel M. károsnak tartaná, hogy a gyakorlóiskolai tanítók, a kik jelenleg az állami nyugdíj törvény alapján vannak ellátva, jövőre a jelen javaslat alá vonassanak. Ezekre nézve fenn lenne tartandó az eddigi helyzet.

Hagara óhajtotta volna, hogy e szakaszba a nem állami óvó

*) A tudótítás nem világosít fel, hogy a feltett kérdés lényegére megadott-e válasz, hogy a kath. tanítóképző tanárok nyugdíja is rendeztetni fog-e akkor, mikor a többi felekezeteké.

képezdek tanárai is felvétessenek, a miniszter nyilatkozata után azonban eláll attól. Ami előtte szóló felszólalását illeti, egészen helyes az, hogy a gyakorló iskolák tanítóinak ügye a jelen törvényben szabályoztassék, tényleg tanítói minősítvénynyel bírók hivatván be a gyakorló iskolákhoz.

Berzeviczy államtitkár a gyakorlati iskolai tanárookra nézve megjegyzi még, hogy azok fizetése is kisebb, mint a képezdeitanároké, s az aequiparálás itt valószínűleg a fizetés egyenlősítése iránti kívánalmakatis maga után vonná, ami pénzügyi szempontból nehézségbe ütköznék.

Dániel M. a gyakorló iskolákhoz behívott kiválóbb tanítókra nézve helyesnek tartaná, hogy azoknak megfelelő vizsga mellett előmenetel biztosíttassék.

A §. változatlanul elfogadtatott. Ezzel az ülés véget ért.

VEGYESEK.

Személyi hírek. *Sztankó Béla*, okl. zenetanárt. egyesületünk titkárát, lapunk munkatársát, a „Dalos könyvek“ szerzőjét, a ki már több év óta működik az intézetnél, a vallás- és közoktatásügyi miniszter a budapesti állami és polgári iskolai tanítóképzőhöz bennlakó segédtanárrá egyelőre ideiglenes minőségben nevezte ki. — *Beér Ferencz*, csáktornyai állami tanítóképző rendes ének- és zenetanár, lapunk munkatársa, jelen állásban végleg megerősítettett. — *Pischl Ida*, a tanítóképző tanítónői tanfolyamat végzett okl. polg. isk. tanítónő, a kolozsv. állami tanítónőképző-intézethez bennlakó segédtanítónővé ideiglenes minőségben neveztetett ki. Szívünkben üdvözljük a tisztelt kartársakat kineveztetésük alkalmával! A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Boros Vida*, aradi állami főreáliskolai igazgatót és *Millig József*, Arad város községi iskolafelügyelőjét, az aradi állami tanítóképző-intézet igazgató tanácsának rendes tagjává nevezte ki; továbbá *Salamon József*, baranyamegyei kir. tanfelügyelőt. *Németh Zsigmond*, alfoki ev. ref. lelkészt és *Szijártó Károly*, rom. kath. plébánost a csurgói állami tanítóképző-intézet igazgatótanácsa tagjaivá nevezte ki. Ez az első eset, hogy valamely tanítóképző igazgató tanácsába más megye tanfelügyelője taggá neveztetik ki. Ohajtandó volna, hogy ez az üdvös eljárás a jövőben ismételten alkalmaztassék.

Az országos közoktatási tanács előtt mostanában sűrűn fordulnak meg a tanítóképzés ügyei, a mi azt bizonyítja, hogy sok a javítani való s a figyelem nagyobb részét fordult. A tanács az emlékiratunkba felterjesztett javaslatok nagyobb részét, utóbb a felvételt és gyakorlati kiképzést, letárgyalta s határozatait a miniszteriumba felterjesztette. Az „Egyetértés“ november 1-ső számában a következő tudósítást olvassuk: „Az országos közoktatási tanács népiszkolai és menységtermészettudományi szakosztályai a kereskedelmi iskolák tantervére és rendtartására felmerült észrevételeket tárgyalta s e tanterv mennyiségteni részét módosította. A kir. f. javító-intézetek tantervét változatlanul elfogadta. Azután az országos tűzoltószövetség ama javaslatával foglalkozott, hogy a tanítóképzők növendékei a tűzoltással és a tűzoltószövetségek szervezetével megismertessenek. Figyelemmel az ügy nemzetgazdasági jelentőségére, nem ellenzi a falusi igényeknek megfelelő tűzoltásnak bizonyos megszorításokkal való gyakorlását, mindazáltal utal arra, hogy a népiszkolai tanítókkal szemben

minden oldalról annyiféle különböző követelmények emel-
tetnek, hogy a tanítóképzők alig képesek azoknak megfelelni.
Végül a tanács könyvbírálatokkal foglalkozott. „Teljesen igaz van a tanácsnak. Kér-
djük, ha a tanítónak kell a helységben minden jót megvalósítani, hát a papnak, jegy-
zőnek mi marad? Vagy ha már ennek így kell lenni, miért nem dotálják a tanítót
azon fontos kulturális feladatokhoz képest, melyekkel megterhelik? Tanítóképzőink-
ben a soknemű igény miatt a mai négy évfolyam mellett a túlerhelés fog előállni.
A mi egyébiránt a tűzoltás illeti, úgy tudjuk, hogy ez már némely állami intézet-
ben meg van valósítva. A kolozsvári állami intézet növendékei az önkénytes tűz-
oltó egyesület működő tagjai s a tűzoltásokban tényleg részt vesznek.

A „Pesti Napló“ november 29-iki számában pedig a következő tudósítást
találjuk. „Tanítóképzők tankönyvei Hogy ezek voltaképen nincsenek, erre csak
most jöttek rá. (Kik? Mert mi már ugyancsak régen tudjuk és beszéljük. Szerk.)
Használják gimnáziumi, reáliskolai, polgári és elemi iskolai könyveket a legnagyobb
összevisszaságban. E visszasság megszüntetése végett a közoktatási tanács fölter-
jesztést intézett a miniszteriumhoz, kérve, hogy gondoskodjék a képzők számára
írandó könyvekről, minthogy ez intézetek tanterve és módszere megkivánja, hogy
saját könyveik is legyenek. Eddig csak pedagógiájuk van.“ Az egyesület is szándé-
kozik ez ügyben felterjeszteni, csak előbb a tantervet kell elkészítenünk.

Egyházi zeneoktatás és a kántorképzés. Az egyházi zeneoktatás intenzi-
vebbé tétele tárgyában a napokban angett volt a közoktatásügyi miniszteriumban.
Az angett elnöke Szalay Imre min. tanácsos volt s meghívott tagjai: Wolafka
Nándor és Lévy Ferencz min. osztálytanácsok, Bogisich Mihály prépost, budavári
esperes-plébános. Gyertyánffy István tanítóképzései igazgató, Harrach József zene-
akadémiai titkár, Koessler János tanár, dr. Lippich Elek min. fogalmazó, Bartalus
István, Vavrincez Mór és Kossovitz József karnagyok. A gyűlésen élénk eszme-
cserét folytattak arról, hogy vajjon az egyházi karnagy vagy a kántorképzés ügyé-
ben fejtsék-e ki nagyobb akció. A közelebbi részletek megbeszélésére albizott-
ságot küldtek ki, melynek tagjai: Wolafka Nándor, Bogisich Mihály, Gyertyánffy
István, Harrach József és Koessler János. Az albizottság memorandumot fog kidol-
gozni e kérdésben s az anketten ez fog a tárgyalás alapjául szolgálni. — Mi is
célszerűnek találjuk, hogy a kormány a kántorképzés ügyét a felekezeti irányadó
egyének meghallgatásával szándékozik rendezni. Hanem azt hisszük, helyes volna
a többi felekezeteket is megkérdezni.

Egy tanítóképző-intézet rossz híre. A „Pesti Napló“ november 15-iki
számának tanügyi rovatában a következő meglepő sorokat olvassuk: „Makó város
iskolaszéke legközelebb pályázatot hirdetett néptanítói állomásra és a pályázati föl-
tételek közt kimondotta, hogy a szegedi róm. kath. képzőt végzett je-
löltek a pályázattól kizáratnak. Tudjuk előre, hogy lesznek olyanok,
akik e határozatot felekezeti gyűléségből származottnak fogják hirdetni, azok azon-
ban nem ismerik a helyzetet. Makón a felekezetek békés egyetértésben élnek egy-
mással, felekezeti gyűléségnek nyoma sincs köztük s attól legtávolabb állnak az
iskolaszék tagjai. A határozatot egyedül a szegedi képző rossz híreve szülte.
Hiszük, hogy a kormány az illető főhatóság útján intézkedni fog, hogy a képző
jobb lábra állíttatván, jövőre ily megszegényítő határozattól megkíméltessek, a nö-
vendékek pedig, kik jóhiszeműleg keresik fel az intézetet, ne legyenek kénytelenek
arra a szomorú tapasztalatra jönni, hogy az ő oklevelük voltaképp kevesebbet ér mint
a másé.“ Mi ajánljuk az ügyet az illető felekezeti hatóság figyelmébe is

Miniszteri biztosok a rom. kath. tanítóképzőben. *A pécsi kath. tanítóképzőben* f. é. szeptember hóban tartott tanítói képesítő vizsgálatok ez évben kivételesen Suppan Vilmos áll. tanítóképző igazgató, mint e végett kiküldött miniszteri biztos jelenlétében folytak le. Ugyan ő volt az elnöke a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr által kinevezett azon vizsgáló bizottságnak, mely előtt a pécsi zárda 8 tanítónője letette a polgári iskolai tanítónői képesítő vizsgálatot. Egy más ily bizottság Wolafk a Nándor osztálytanácsos elnöklete alatt a temesvári zárda b an levő és polgári iskolai tanítónői oklevelet szerezni kívánó apáczákat vizsgálta meg.

XI. Kimutatás

a f. évi okt. 19-től nov. 25-ig befizetett tagdíjakról.

1891-re: I. félévre: Bodrogi Gyula, Dr. Hanzély Béla, Mocsáry Gerő (2—2 frtot).

1891-re: II. félévre: Csepreghy Endre, Heinrich Józsa, Litschauer Teréz, Pataky Irma, Staab Lénárd, Szukováthy Pona, Szőlősi István (2—2 frtot).

1891-re: Czöndör Sándor, Fabriczy János, Faluvégi Albert, Gamaut György, Dr. Halassy Kálmán, Holczmann Ferencz, Józsa Pál, Dr. Karácson Imre, Dr. Kármán Mór, Király Pál, König Gusztáv, Kruze Ernő, Dr. Lázár Gyula, Liber Etelka, Dr. Mersich János, Nemessányi Adél, Oherolly János, Pilder Mária, Rózsa János, Somlyai József, Suppan Vilmos, Szarvas Gábor, Tóth József, Uy Bálint, Dr. Verédy Károly (4—4 frtot).

Budapest, 1891. nov. 25.
(VI. Aradi utca 68.)

Komáromy Lajos
egyes. pénztárnok.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

H. G. Déva. Azt, hogy „a tanítóképző tanárokat a középiskolai tanárokkal egyenlő rang és fizetés illeti meg“ a kormány hivatalosan kinyilatkoztatta; nekünk tehát az a feladatunk, hogy a törvény megalkotásánál ezen elv alkalmazását kívánjuk. Mint értésünkre adatott, a miniszter urban megvan a jószándék az ügy keresztülvitelére. Mindazáltal ügyünk sikere bizonytalan, mert a törvény megalkotásánál nehézségek merültek fel s új tárgyalások vannak folyamatban. Egyelőre üdvösen úgy használhatjuk fel az időt, hogy egyes képviselők támogatását eleve megnyerjük. Nézetem tehát a tieddel megegyezik. Üdvözet! — *H. J. Kassa.* Reménylem, a baj mulékony. Kímélet szükséges. — *S. G. Znióvár.* Mindkettőt köszönöm. „Integer vitae . . .“ *P. F. Kolozsvár.* Köszönöm, megkaptam.

Felelős szerkesztő: NAGY LÁSZLÓ.